ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ОРТАЛЫҒЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
РЕСПУБЛИКАНСКИЙ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Балалар музыка мектептері және балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдеріне арналған «Виолончель» пәні бойынша білім беру бағдарламасы және әдістемелік ұсынымдары

Образовательная программа и методические рекомендации по предмету «Виолончель» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств

Астана, 2016

Балалар музыка мектептері және балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдеріне арналған «Виолончель» пәні бойынша білім беру бағдарламасы және әдістемелік ұсынымдары – «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК, Астана, 2016 ж., – 132 б.

Образовательная программа и методические рекомендации по предмету «Виолончель» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств – РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования», Астана, 2016 г. – 132 с.

Құрастырушы-авторлар: Гавриленко Т.В., Өскемен қаласы № 1 Балалар музыка мектебінің педагогі.

Авторы-составители: Гавриленко Т.В., педагог Детской музыкальной школы № 1, г. Усть-Каменогорск.

Рецензенттер: Карпова Наталья Ивановна, С. Аманжолов атындағы Шығыс-Қазақстан мемлекеттік университетінің «Музыкалық білім» кафедрасының доценті, философия ғылымдарының кандидаты.

Мужчиль Марина Дмитриевна, С. Аманжолов атындағы Шығыс-Қазақстан мемлекеттік университетінің музыка кафедрасының меңгерушісі, философия ғылымдарының кандидаты.

Нұргожина Алмира Бекқазықызы, С. Аманжолов атындағы Шығыс-Қазақстан мемлекеттік университетінің «Музыкалық білім» кафедрасының доценті, педагогика ғылымдарының кандидаты.

Рецензенты: Карпова Наталья Ивановна, доцент кафедры «Музыкальное образование» Восточно-Казахстанского государственного университета имени С.Аманжолова, кандидат философских наук.

Мужчиль Марина Дмитриевна, заведующая кафедрой музыки Восточно-Казахстанского государственного университета им. С. Аманжолова, кандидат философских наук.

Нургожина Альмира Бекказыевна, доцент кафедры «Музыкальное образование» Восточно-Казахстанского государственного университета имени С.Аманжолова, кандидат педагогических наук.

«Виолончель» пәні бойынша білім беру бағдарламасы және әдістемелік ұсынымдары балалар музыка мектептері және балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдерінің педагогтеріне арналған және оқытудың мақсатын, міндеттерін, мерзімін, мазмұнын, әр сынып бойынша бағдарламалық талаптарды, оқу пәнін игеруден күтілетін нәтижелерді, бағалау өлшемдерін, пәннің әдістемелік қамтамасыз етілуін анықтайды.

Образовательная программа и методические рекомендации по предмету «Виолончель» предназначена для педагогов детских музыкальных школ и музыкальных отделений школ искусстви определяет цель, задачи, сроки обучения, содержание, программные требования по каждому классу, ожидаемые результаты освоения учебного предмета, критерии оценок, методическое обеспечение предмета.

ҚР БжҒМ «Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы» РМҚК оқу-әдістемелік кеңесі ұсынады
(2016 жылғы 5 мамырдағы № 2 хаттама)

Рекомендовано Учебно-методическим советом
РГКП «Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования»
(протокол от 5 мая 2016 года №2)

©Республикалық қосымша білім беру оқу-әдістемелік орталығы, 2016
©Республиканский учебно-методический центр дополнительного образования, 2016

Мазмұны

1	Түсінік хат	5
2	Бағдарламаны іске асыру шарттары	6
3	Даярлық сыныбының оқу пәнінің мазмұны	7
4	Даярлық сыныбының бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	8
5	Бірінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	9
6	Бірінші сыныптың бағдарламаларын игеруден күтілетін нәтижелер	10
7	Екінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	10
8	Екінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	11
9	Үшінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	12
10	Үшінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	13
11	Төртінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	13
12	Төртінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	15
13	Бесінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	15
14	Бесінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	16
15	Алтыншы сыныптың оқу пәнінің мазмұны	17
16	Алтыншы сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	18
17	Жетінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	19
18	Жетінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	20
19	Сегізінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны	20
20	Сегізінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер	21
21	Бақылау түрлері және бағдарламын игеру нәтижелерін бағалау өлшемдері	22
22	Әдістемелік ұсынымдар	25
23	Сыныптар бойынша болжамды репертуарлық тізімдер	49
24	Әдебиеттер	61

Содержание

1	Пояснительная записка	69
2	Условия реализации программы	70
3	Содержание учебного предмета в подготовительном классе	71
4	Ожидаемые результаты освоения программы подготовительного класса	72
5	Содержание учебного предмета в первом классе	72
6	Ожидаемые результаты освоения программы первого класса	73
7	Содержание учебного предмета во втором классе	74
8	Ожидаемые результаты освоения программы второго класса	75
9	Содержание учебного предмета в третьем классе	75
10	Ожидаемые результаты освоения программы третьего класса	76
11	Содержание учебного предмета в четвертом классе	77
12	Ожидаемые результаты освоения программы четвертого класса	78
13	Содержание учебного предмета в пятом классе	79
14	Ожидаемые результаты освоения программы пятого класса	80
15	Содержание учебного предмета в шестом классе	80
16	Ожидаемые результаты освоения программы шестого класса	81
17	Содержание учебного предмета в седьмом классе	82
18	Ожидаемые результаты освоения программы седьмого класса	83
19	Содержание учебного предмета в восьмом классе	84
20	Ожидаемые результаты освоения программы восьмого класса	85
21	Виды контроля и критерии оценок результатов освоения программы	85
22	Методические рекомендации	88
23	Примерные репертуарные списки по классам	113
24	Литература	126

Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Виолончель» пәні бойынша білім беру бағдарламасы

1. Түсінік хат

1. Балалар музыка мектептерінің және балалар өнер мектептері музыка бөлімдерінің «Виолончель» пәні бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі - Бағдарлама) оқу пәнінің мазмұнын, сыныптар бойынша бағдарламалық талаптарды, бақылау түрлерін, бағалау өлшемдері мен бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелерді анықтайды.

2. Бағдарламаның мақсаты: виолончельде ойнауды сараланған тәсілмен оқыту негізінде білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.

3. Бағдарламаның міндеттері: музыкалық сауатқа оқыту, музыкалық орындаушылық саласындағы арнайы құзіреттіліктерді қалыптастыру, виолончельде ойнаудың негізгі орындаушылық тәсілдеріне оқыту, білім алушының музыкалық қабілеттерін, композитордың көркемдік ойын іске асыруға арналған құрал ретіндегі қажетті орындаушылық техникаларын дамыту, дүниетанымы кең және музыкалық түсінігі терең, академиялық музыканы ұнататын белсенді тыңдаушыны тәрбиелеу.

4. «Виолончель» бағдарламасы музыкалық қабілеттері, дайындықтары мен жалпы дамулары түрлі деңгейдегі балаларға есептелген. Музыкалық білімді меңгеру, балалардың сабақтарға деген қызығушылықтарын ояту кезінде қолжетімділікке, сатылы оқытуға және жүйелілікке ерекше назар аударылады.

5. Бағдарлама білім алушылардың виолончельде ойнау білімін, біліктері мен дағдыларын игеруге, олардың музыкалық білім алуларына, сондай-ақ эстетикалық тәрбие алуға жнәне білім алушылардың рухани-адамгершіліктік қасиеттерін дамытуға бағытталған.

6. Бағдарламаның мазмұны қазақ халқының музыкалық мұрасына, заманауи қазақстандық музыкалық шығармашылыққа, әлімдік классикаға және әлем халықтарының шығармашылығына негізделген.

7. Музыкалық аспапта ойнау барысында балалардың білім, білік және дағдыларды алудағы жалпы дамытушылық бағыты, шығармашылық қызмет тәжірибесі, жеке және ансамбльдәк орындаушылық тәсілдері, осының бәрі білім беру бағдарламасының ерекшелігі болып табылады.

8. Бағдарлама білім алушылардың теориямен қатар, практиканы да бір мезгілде алатындай етіп құрылған, бұл өте тиімді және мақсатты

болып табылады. Бір сыныптың өзінде бағдарламалық талаптар мен репертуарлар күрделілік деңгейі бойынша ерекшеленеді.

9. «Виолончель» бағдарламасы 7 - 9 жастан 16 жасқа дейінгі балаларға арналған. Бағадраманы іске асыру мерзімі - 7 жыл.

10. Білім беру бағдарламасын іске асыруға арналған оқу уақыты жылдық көлемі 68 сағат, 5-жылдық оқыту мерзімі үшін - 340 сағатты, 7-жылдық оқыту курсы үшін - 476 сағатты құрайды.

11. Негізгі, жалпы орта білімді аяқтамаған, бірақ музыка өнері саласында техникалық және кәсіби білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарына оқуға түсуді жоспарлайтын балалар үшін, мектептің педагогикалық кеңесінің шешімімен білім беру бағдарламасын игеру мерзімі 2-3 жылға ұзартылуы мүмкін.

2. Бағдарламаны іске асыру шарттары

12. Оқыту сапасын қамтамасыз ету мақсатында білім беру ұйымы келесі мүмкіндіктерді қамтитын тиімді дамытушылық ортаны қалыптастырады:

1) балалардың жеке дамуын ескеріп, білім беру бағдарламасы іске асыру;

2) музыка өнері саласындағы дарынды балаларды анықтау және дамыту;

3) білім беру процесінде заманауи музыка өнері мен білім жетістіктеріне негізделген жаңа білім беру технологияларын пайдалану;

4) түрлі іс-шараларды өткізу арқылы білім алушылрадың шығармашылық қызметтерін ұйымдастыру: байқаулар, фестивальдар, шеберлік сыныптары, олимпиадалар, концерттер, шығармашылық кештер, театрландылыған қойылымдар және тағы басқалары;

5) білім алушылардың мәдениет ұйымдарына баруын ұйымдастыру: филармониялар, көрме залдары, театрлар, мұражайлар және тағы басқа;

6) педагогтер мен ата-аналарының қолдауымен білім алушылардың тиімді өзіндік жұмыстарын ұйымдастыру.

13. Білім беру бағдарламасын іске асыру оқыту пәнінің бейініне сәйкес келетін арнайы кәсіби (орта және оғары) білімі бар және ғылыми, әдістемелік қызметпен және өз біліктілігін арттырумен айналысатын педагогикалық кадрлармен қамтамасыз етілуі тиіс.

14. Мектептердің материалдық-техникалық базасы санитарлық және өртке қарсы нормаларға, еңбекті қорғау нормаларына сәйкес болуы қажет.

15. Білім беру бағдарламаларын іске асыру шарттары болып:

1) музыкалық аспаптардың (барлық өлшемдердегі виолончельдер, фортепианолар);

2) пульттар (ноталарға, ноталарды парақтан оқуға арналған құрылғалар);

3) ансамльдегі аспаптарды нақты және ыңғайлы күйге келтіруге арналған электронды камертон;

4) CD және DVD-дисктерді тыңдауға арналған ойнау құрылғылары, аудио және видео құрылғылары, ноталық әдебиеттер, оқу жинақтары мен оқулықтар;

5) Виолончельдің өлшемдері антропометрикалық өлшемдерге сәйкес болуы тиіс: 5-6 жастағы балалар үшін 1/8, 7-8 жастағы балалар үшін 1/4, 9-11 жастағы балалар үшін 1/2, 12-14 жастағы балалар үшін 3/4, 15 жастан асқан балалар үшін 4/4, сонымен қатар 1/4, 1/2, 3/4, 4/4 өлшемді ысқыштардың бар болуы.

16. «Виолончель» пәні бойынша жүргізілетін сабақтарға арналған кабинеттер жеткілікті дыбыстық оқшауланған, заманауи оқуға қажетті жихаздармен жабдықталуы, түрлі деңгейлі орындықтармен, виолончель шертпесін сүйемелдеуге арналған ағаш сүйеуіштердің болуы қажет және өз уақытында жөндеуден өткізіліп тұруы тиіс. Пианино мен рояльді музыкалық аспаптарды күйге келтіретін мамандар тұрақты түрде тексеріп тұруы қажет.

3. Даярлық сыныбының оқу пәнінің мазмұны

17. Даярлық сыныбындағы оқу пәнінің мазмұны.

1) Аспаппен танысу. Виолончель, оның құрылысы мен тарихы. Аспап пен ысқыштың бөлшектері.

2) Аспапты орнықтыру. Жаттығу және аспапсыз орнықтыру дағдыларын дайындау. Қолды, денені қою, оңтайлы ойын қимыл-қозғалыстарын ұйымдастыру.

3) Ноталық сауатпен танысу. Әр ішектегі нотаны білу. Ысқышты жүргізу және бөлу дағдыларын дамыту және игеру, қарапайым штрихтардың түрлерін оқып-үйрену: тұтас ысқышпен және оның бөлігімен жасалған деташе, әр ысқышқа 2-4 нота бойынша legato. Сол қолды орнықтыру. Сол қолды қатайтуға арналған жаттығулар. Саусақтардың жақын орналасуындағы бірінші позиция. Саусақтардың алшақ күйіндегі бірінші позиция.

4) Оқу жылының ішінде білім алушылар 15-2 жеңіл пьесаны, 4-6 этюдты, 2-4 жеңіл ансамбльдік пьесаларды (үйлесімді фон ретінде ашық ішектерді пайдалануға болады) және бірнеше нұсқаулық жаттығуларды оқып-үйренулері қажет. Бір нотаны «Ре» немесе «Ля» ішегінде басып тұрып, ашық ішек және шертпе бойымен ысқышты жүргізе білу,

сөздерімен және суреттерімен балаларға арналған әндерді орындау.

18. Емтихан IV тоқсанда өзкізіледі. Бақылау бағдарламасы: түрлі сипаттағы екі пьеса.

19. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-есту елестерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту.

2-тақырып. Музыкалық аспаппен танысу (виолончель және ысқыштың бөліктері).

3-тақырып. Ноталық сауатпен танысу.

4-тақырып. Сол қол саусақтарын қатайтуға арналған жаттығулар.

5-тақырып. Қолды дұрыс қою бойынша жұмыс. Pizz-да ойнау және ашық ішектерді ысқышпен ойнау.

6. Деташе - штрихын оқып-үйрену, бір ішектен келесі ішекке ауысу тәсілдері.

7-тақырып. I позицияда үш ішекте мойынды (гриф) меңгеру.

8-тақырып. Екі қолмен ойнау.

4. Даярлық сыныбының бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

20. Оқытудың соңында даярлық сыныбының білім алушысы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) виолончельде ойнаудың алғашқы дағдыларына ие: қолды, денені орнықтыру жұмыстары, оңтайлы ойын қозғалыстарын ұйымдастыру;

2) аспаптың бөліктерін біледі;

3) әр ішектегі ноталарды біледі;

4) ысқышты жүргізу және бөлу дағдыларына ие;

5) штрихтардың қарапайым түрлерін біледі: тұтас ысқышпен және оның бөліктерімен деташе, ысқышқа 2-4 нотадан legato;

8) сол қолды бекітуге арналған қарапайым жаттығуларды орындайды;

9) саусақтарды жақын орналасқандағы, бұдан әрі - кең орналасқадағы бірінші позицияны біледі;

10) 15-20 жеңіл пьесаларды, 4-6 этюдты, 2- жеңіл ансамбльдік пьесаларды біледі;

11) бір нотаны «Ре» немесе «Ля» ішегінде басып тұрып, ашық ішектерде және шертпе бойымен ысқышты жүргізеді;

12) сөздері және суреттері бар балаларға арналған әндерін орындайды.

5. Бірінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

21. Бірінші сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

1) Музыкалық-есту елестерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту. Қойылыммен, мақсатты ойын қозқалыстаын ұйымдастыру бойынша жұмыс.

2) Ноталық сауат, бас кілтінде нотаны оқу, қарапайым динамикалық, штрихтық және аппликатуралық түсініктер. Саусақтардың жақын орналасуындағы және саусақтардыңалшақ орналасуындағы бірінші позицияны оқып-үйрену.

3) Ысқышты жүргізу және бөлу дағдыларын дамыту, қарапайым штрихтарды оқып-үйрену: тұтас ысқышпен және оның бөліктерімен «деташе», әр ысқышқа 2-4 нотадан «легато», үйлестілірген штрихтар, бір ішектен келесі ішекке ауысу.

4) Дыбысталу сапасы, интонациясы, ритімі. Сол қолға арналған қарапайым жаттығулар.

5) Мейлінше ыңғайлы үндестіктегі гаммалар мен үшдыбыстылық. Халық әуендерін және жеңіл пьесаларды орындау. Парақтан оқуға дайындық.

6) Бірінші жартыжылдықтың соңында IV позиция, ауысудың алғашқы дағдыларын (позицияларды ауыстыру) жасауды оқып-үйренулері мүмкін.

7) Оқу жылының ішінде білім алушы штрихтарды (деташе, легато және аралас штрихтар) пайдаланып, бірінші позиция шеңберінде бір октавадағы 2-3 мажорлы гаммаларды, 6-8 этюдтерді және 8-10 пьесаларды меңгеруі тиіс.

9) Бірінші жартыжылдықта академиялық концерттер өткізіледі.

10) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ тапсырылады. Сынақ бағдарламасы: гамма, 1 этюд. Сыныптан сыныпқа көшу бағдарламасы – 2 пьеса.

22. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-есту елестерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту.

2-тақырып. Ноталық сауатты қайталау.

3-тақырып. Екі қолмен I позицияда үш ішекте ойнау дағдыларын бекіту.

4-тақырып. Қолды үйлестіру және ысқышты бөлу.

5-тақырып. Ішектерді біріктіруге арналған жаттығулар.

6-тақырып. Тасымалдау және естулері бойынша теру дағдылары.

7-тақырып. Деташемен, легато және гаммадағы аралас штрихтармен жұмыс.

8-тақырып. Нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау.

6. Бірінші сыныптың бағдарламаларын игеруден күтілетін нәтижелер

23. Оқытудың соңында бірінші сыныптың білім алушылар келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) виолончельде ойнаудың негізгі дағдыларын ие;

2) аспап пен ысқыш құрылғысын, музыкалық сауат негіздерін біледі;

3) қарапайым штрихтық және динамикалық мәнін біледі;

4) дыбысталу сапасын бақылау, ритмикалық нақтылық дағдыларын меңгерген;

5) парақтан оқудың алғашқы дағдыларыа ие;

6) есту арқылы қарапайым әуендерді тере алады.

7. Екінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

24. Екінші сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

1) Музыкалық-бейнелі ойлауды даймыту бойынша жұмыстар жалғастырылады. Қойылымдық-қозғалыстық дағдылар, интонация, дыбыс шығару және ритм бойынша жұмыстар жалғастырылады. Штрихтарды орындау сапасына қойлатын талаптар артады.

2) Мажорлы және минорлы ладтағы гаммалар, ассиметриялық штрихтар, акценттер, триольдар, пунктирдік ритм, қажетті жылдамдықтағы негізгі жұмсақ штрихтер (деташе, легато ижәне олардың үйлесімділігі).

3) Қос ноталардың қарапайым түрлері (ашық ішектерді пайдалана отырып), саусақтарды аспап мойнында (бірінші және екінші түрі) алшақ орналастыру дағдыларын бекіту, 1 позициядағы саусақтардың артикуляциясын дамыту бойынша жұмыс. IV позицияны, жартылай және III позицияларды оқып-үйрену. Позицияларды ауыстырудағы дағдыларды бастапқы дамыту. Флажолеталар. Аспапаты күйге келтіру. Оқып-үйренген позицияларды пайдаланы, екі октавалы мажорлы және минорлы гаммалар және арпеджиоларды орындау. Позицияларды ауыстыру кезінде арнайы аппликатураларды пайдалану.

4) Педагогтің қатысуымен нотаны парақтан оқу дағдыларын дамыту. Музыкалық және техникалық міндеттері сараптай білу. Ірі нысанды шығармалады оқып-үйренуге дайындық.

5) Оқу жылының ішінде түрлі штрихтық нұсқаларды пайдаланып, I-IV позиция шеңберінде екі октавалы мажорлы және минорлы гаммаларды, 6-8 пьесаны, 8-10 этюдті оқып-үйрену.

13) Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд),

академиялық концерт (ірі нысанды шығарма немесе 2 пьеса) өткізіледі.

10) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ тапсырылады. Сынақ бағдарламасы: гамма, 2 этюд немесе 1 этюд және пьеса. Сыныптан сыныпқа көшу емтиханы - 2 пьеса немесе 1 ірі нысанды шығарма.

25. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық сауат.

2-тақырып. Қолдардың қозғалыс дағдылары, интонация, дыбыс шығару және ритм бойынша жұмыстар жалғастырылады.

3-тақырып. Минорлы ладтағы гаммаларды, ассиметриялық штрихтарды, акценттерді, триольдарды, пунктирлік ритмді оқып-үйрену.

4-тақырып. Бірінші және екінші түрдегі саусақтарды алшақ орналастыру дағдыларымен танысу.

5-тақырып. IV позицияны және позицияларды ауыстыру дағдыларын алғашқы дамытуды оқып-үйрену.

6-тақырып. Табиғи флажолеталар.

7-тақырып. Пьесаларды жаттау.

8-тақырып. Аспап мойнында (грифте) саусақтарды дұрыс орналастыру дағдыларын бекіту.

9-тақырып. Жаттығулар мен этюдтерді жаттау.

10-тақырып. Нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау.

8. Екінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

26. Оқытудың соңында екінші сыныптың білім алушылары келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) ноталардың жазылуын және 2 октава көлеміндегі аппликатураларды біледі;

2) бірінші поозицияда және үшдыбыстық (деташе, 2-4 легато және аралас штрихтар) шеңберінде гаммаларды орындай алады;

3) өзін-өзі бақылаудың алғашқы дағдыларына ие;

4) нотаны парақтан оқудың алғашқы дағдыларына ие;

5) минорлы гаммаларды біледі;

6) динамикалық реңктердің мағыналарын біледі;

7) штрихтарды (деташе, легато), пунктирлі штрихты біледі;

8) баса айтуды, интонациялаудың тазалығын біледі;

9) нотаны парақтан оқудың алғашқы дағдыларын және ансамбльдік ойнауды біледі;

10) IV позицияға ауыса отырып, екі октавада гаммаларды орындай алады;

11) үшдыбыстылыққты, үшдыбыстылық арпеджиосын орындай алады;

12) деташе штрихтарын және түрлі комбинациялардағы легатоларды біледі.

9. Үшінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

27. Үшінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

1) Музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту бойынша жұмыстар және білім алушылардың орындаушылық дағдылары бойынша жұмыстар жалғастырылады. Дыбыс сапасы, позицияларды ауыстыру, интонация және ритммен жұмыс. Дайындық ережелерін ұстана отырып, саусақтардың алшақ орналасуын сақтайды және саусақтарды ұстап тұруды оқып-үйренеді.

2) Дыыспен жұмыс. Үйлестірілген штрихтар, мартле және стаккато жаңа штрихтарымен танысу. Мейлінше күрделі ритмдерді оқып-үйрену.

3) Саусақтардың жылдамдығын дамытуға арналған жаттығулар. Қос ноталарды оқып-үйренуге арналған дайындық жаттығулары. Вибрациялау дағдыларын оқып-үйрену.

4) Позицияларды ауыстыру дағдыларын бекіту және тенорлық кілтпен таныстыру. Ірі нысанды шығарманы оқып-үйренуге даярлық жасау. Нотаны парақтан оқу. Ансамбльде ойнау. Аспапаты күйге келтіру.

5) Оқу жылының ішінде түрлі штрихтық нұсқаларды пайдаланып, жеткілікті және мейлінше қозғалысты жылдамдықта үш белгіге дейінгі (екі белгіге дейін минорлы) екі октавалы гаммалар мен арпеджионы, 6-8 этюдті, 6-8 пьесаны, бір ірі нысанды шығарманы оқып-үйренулері тиіс.

6) Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд, немесе 1 этюд және пьеса, академиялық концерт (1 ірі нысанды шығарма немесе 2 пьеса) өткізіледі.

7) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд, немесе 1 этюд және пьеса), сыныптан-сыныпқа көшіру емтиханы (3 пьеса немесе ірі нысанды шығарма) өткізіледі.

28. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Музыкалық-есту елестерін және музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту.

2-тақырып. Дыбыс шығару сапасымен жұмыс.

3-тақырып. Саусақтарды алшақ орналастырып ойнау дағдыларын бекіту.

4-тақырып. Мартле және стаккато жаңа штрихтамен танысу.

5-тақырып. Саусақтардың жылдамдығын дамытуға арналған

жаттығулар.

6-тақырып. Қос ноталарды оқып-үйренуге арналған дайындық жаттығулары.

7-жаттығу. Позицияларды ауыстыру дағдыларын бекіту және тенорлық кілтпен танысу.

8-тақырып. Ірі нысанды шығарманы оқып-үйренуге дайындық.

9-тақырып. Нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау.

10. Үшінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

29. Оқытудың соңында үшінші сыныптың білім алушылар келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) арпеджио мен доминантсептаккордтарды орындай алады;

2) интонациямен және ритмикалық нақтылықпен жұмыс істей алады;

3) бір октавадағы қос нотаны біледі;

4) түрлі комбинациялардағы деташе және легато штрихтарын, пунктирлік штрихты және мартлені біледі;

5) мәнерлі ойнауды көрсетеді және музыкалық-бейнелі ойнауды дамытады;

6) интонациямен жаане ритмикалық нақтылықпен жұмыс істей алады;

7) нотаны парақтан оқу, ансамльде ойнау және тасымалдау дағдыларына ие;

8) саусақтарды алшақ орналастыруды біледі;

9) ноталарды тенорлық кілтте оқуды біледі;

10) дыбысты жүргізу және интонациямен жұмыс істей алады;

11) негізгі және үзік штрихтарды орындау дағдыларына ие;

12) түрлі стильдік бағыттардағы шығармаларды біледі;

13) үш белгіге дейін гаммаларды орындай алады.

11. Төртінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

30. Төртінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

1) Музыкалық-бейнелі ойлауды және дыбыс сапасы мен орындау мәнерлілігіне қойылатын жоғары талаптарда орындаушылық дағдыларды дамыту. Вибрация. Интонация, динамика және ритммен жұмыс.

2) Штрихтық техниканы әрі қарай дамыту: деташе, легато, мартле, стаккато. Позиция мен ысқышты ауыстыру кезіндегі иілгіштікті дамыту.

Алғашқы төрт позицияда ойнау дағдыларын бекіту. Жоғары позицияларды V, VI, VII) оқып-үйрену. Қою (ставка) позициясымен танысу.

4) Сол қолдың жылдамдығы мен артикуляциясын дамыту. Қос ноталарды, табиғи флажелетоларды меңгеру. Ысқышқа он екі нотаға дейін legato-ны ойнау.

5) Қалыпты және мейлінше жылдам қозғалыстағы негізгі штрихтарды әрі қарай дамыту. Интонациямен, дыбысталу динамикасымен, ритммен жұмыс.

6) Үш октавалы гаммамен және арпеджиомен танысу. Түрлі аппликатуралар мен арпеджиоларды пайдалану арқылы арпеджиоларды мейінше терең оқып-үйрену. Вибрациямен жұмыс. Нотаны парақтан оқу. Репертурамен дербес жұмыс. Аспапаты күйге келтіру.

7) Оқу жылының ішінде білім алушы ашық және ашық емес ішектерде, түрлі штрихтық нұсқаларды пайдаланып, қалыпты және мейлінше жылдам қозғалыста екі октавалы гаммалар мен арпеджионы, сондай-ақ үш октавалы гаммалар мен арпеджионы: ре, соль және фа мажор және бір атты минорлы, "сынық" терциялар мен «секвенция» кварталарын, 6-8 этюдті, 5-6 пьесаны және концерттің бір бөлігін және сонатаның екі бөлігін оқып-үйренуі қажет.

8) Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд немесе 1 этюд пен пьеса), академиялық концерт (1 ірі нысанды шығарма немесе 2 пьеса) өткізіледі.

9) Екінші артыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 1 этют және пьеса), сыныптан сыныпқа көшіру емтиханы (3 пьеса немесе ірі нысанды шығарма) өткізіледі.

31. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Ассоциативтік ойлауды дамыту.

2-тақырып. Қолдарды қозғалту дағдыларымен, интонациямен, дыбыс шығару және ритммен жұмыс.

3-тақырып. Штрихтық техниканы дамыту: деташе, легато, мартле, екі және үш октавалы гаммалардағы стаккато.

4-тақырып. Алғашқы төрт позицияда ойнау дағдыларын бекіту.

5-тақырып. Вибрация, дыбыс сапасы, динамика және орындау мәнерлілігімен жұмыс.

6-тақырып. Жоғары позицияларды (V, VI, VII) оқып-үйрену және мөлшерлеме позициясымен танысу.

7-тақырып. Пьесалар мен этюдтарды орындау барысындағы сол қолдың шапшаңдығы мен артикуляциясы.

8-тақырып. Қос ноталарды, табиғи флажолеттерді игеру.

9-тақырып. Жатттығулар мен этюдтерді ойнау.

10-тақырып. Ірі нысанды шығармалармен жұмыс.

11-тақырып. Нотаны парақтан оқу және білім алушының

мүмкіндігі жететін репертуарлармен өз бетінше жұмыс істеу.

12-тақырып. Аспапты күйге келтірумен танысу.

12. Төртінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

32. Оқу жылының соңында төртінші сыныптың білім алушылары келесі білім, білік жән дағдыларға ие болады:

1) саусақтардың алшақ орналасуын меңгерген;
2) тенорлық кілтте ноталарды парақтан оқи алады;
3) музыкалық-бейнелі ойлауды дамытады;
4) негізгі және үзік штрихтарды орындау дағдыларын игерген;
5) түрлі стильдік бағыттардағы шығармаларды біледі;
6) үш белгіге дейін гаммаларды орындай алады;
7) түрлі стильдік бағыттардағы шығармаларды орындай алады;
8) парақтан оқу және ансамльбде ойнау дағдыларына ие.

13. Бесінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

33. Бесінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

1) Білім алушының өз бетімен жұмыс істеуін дамыту, орындау мәнерлілігіне қойылатын талаптарды күйшейту, ритмикалық міндеттерді күрделендіру, саусақтардың шапшаңдылығы және артикуляциясымен жұмыс.

2) Хроматикалық гаммаларды, төрт позиция аймағындағы қос нотаны оқып-үйрену. Штрихтық техниканы әрі қарай дамыту: деташе, легато, мартле, стакатто, сотиемен жұмыс. Вибрациялау дағдыларын жетілдіру. Жоғары позицияларда және қою (ставка) позицияларында ойнау тәсілдерін бекіту. Хроматикалық гаммаларды оқып-үйрену. Саусақтардың шапшаңдылығымен жұмыс. Түрлі стиль мен түрлі дәуірлердегі музыка туралы түсінік. Күрделі нысанды шығармаларды парақтан оқу.

3) Ансамльде музыка ойнау. Мультимедиа құралдары - музыканы сандық өңдеу бағдарламаларын, MicrosoftOffice және ноталық редакторларды пайдалану.

34. Оқу жылының ішінде білім алушы үш октавалы гаммалар мен түрлі штрихтардағы 3-4 белгіге дейінгі арпеджионы, 6-8 этюдті, концерттің бір бөлігін, сонатаның 1-2 бөлігін және 5-6 пьесаны оқып-үйренулері тиіс.

35. Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд немесе 1 этюд және пьеса), академиялық концерт(1 ірі нысанды

шығарма) өткізіледі.

36. Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 1 этюд және пьеса), көшіру емтиханы (пьеса, 1 ірі нысанды шығарма) өткізіледі.

37.Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Бейнелі және ассоциативті ойлауды әрі қарай дамыту.

2-тақырып. Хроматикалық гаммаларды, төрт позиция аймағындағы қос ноталарды оқып-үйрену.

3-тақырып. Штрихтық техниканы әрі қарай дамыту. Деташе, легато, мартле, стаккато, сотийемен жұмыс.

4-тақырып. Вибрациялау дағдыларын жетілдіру.

5-тақырып. Жоғары позициялар мен қою позицияларындағы ойнау тәсілдерін бекіту.

6-тақырып. Жасанды флажолетталармен танысу.

7-тақырып. Түрлі стильдер мен ғасырлардағы музыка туралы түсінік.

8-тақырып. Пьесалар мен ірі нысанды шығармаларды орындау мәнерлілігімен жұмыс.

9-тақырып. Жаттығулар мен этюдтерді ойнау.

10-тақырып. Күрделірек шығармаларды парақтан оқу.

11-тақырып. Ансамбльде музыка ойнау.

12-тақырып. Мультимедиа құралдарымен - Microsoft Office бағдарламасымен және ноталық редакторлармен танысу.

14. Бесінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

38. Оқу жылының соңында бесінші сыныптың білім алушылар келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

1) кез-келген ноталардан үшдыбыстылық пен септаккордтар құра алады;

2) вибрациялау дағдыларына ие;

3) қолайлы аппликатураны өз бетімен қоя алады;

4) үш октавада гаммаларды орындай алады;

5) күрделірек штрихтарда ойнау дағдыларын ие;

6) әріптермен белгіленген аккордтарды оқу дағдыларына ие;

7) сахна мәдениетін біледі;

8) музыкалық шығарманы түсінді;

9) Microsoft Office бағдарламасында және ноталық редакторларда жұмыс істеудің алғашқы дағдыларын біледі.

15. Алтыншы сыныптың оқу пәнінің мазмұны

39. Алтыншы сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

1) Легатоны он алты нотаға дейінгі мейлінше күрделі тональділіктегі гаммаларды, тоғыз нотаға дейінгі арпеджионы, қос ноталарды (терциялар, секст, актава) оқып-үйренеді. Деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато штрихтарын жетілдіру.

2) Виртуозды-романтикалық пьесалардағы сол қол техникасын дамыту: трельдер, позицияларды біріктіруді түрлі түрлендіру, қос ноталар, аккордтар, табиғи және жасанды флажолеттер. Қою позициясында - Давыдов шарнирында ойнау дағдыларын бекіту. Үш октавалы гаммалар мен үшдыбыстылықты оқып-үйрену. Қос ноталар (терциялар мен секстар). Октаваларлы бастапқы оқыту. Шығармалардың стильдік ерекшеліктерін түсіну, агогиканы игеру, дыбысты дамыту, әдемі вибрациялау. Күрделі штрихтарды орындау сапасымен жұмыс. Нотаны парақтан оқу және білім алушының репертуармен өз бетінше жұмысы.

3) Музыканы өңдеуге, аранжировкалауға арналған сандық бағдарламалар, MicrosoftOffice және ноталық редакторлар: – MuseScore, Sibelius 6.

4) Оқу жылының ішінде білім алушылар үш октавалы гаммаларды және түрлі штрихтарды пайдаланып арпеджионы, сондай-ақ әр ысқышқа 8, 12 және 16 нотадан легатоны, мөлшерлеме позициясында ойнау дағдыларын әрі қарай дамыту, 7-8 этюдты, 4-6 пьесаны, концерттің бір бөлігін және сонатының бір-екі бөлігін үйрену.

5) Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд, немесе 1 этюд және пьеса), академиялық концерт (1 ірі нысанды шығарма) өткізіледі.

6) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, 2 этюд), көшіру емтиханы өткізіледі. Бақылау бағдарламасы: пьеса, 1 ірі нысанды шығарма.

40. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Үш октавалы гаммаларды және біркелкі аппликатурадағы үшдыбыстылықты оқып-үйрену. Легатода он алты нотаға дейін гаммаларды орындау, арпеджионы - тоғыз нотаға дейін, қос ноталарды (терциялар, секстар, октавалар) оқып-үйрену.

2-тақырып. Деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато штрихтарын жетілдіру.

3-тақырып.Қою позициясында ойнау дағдыларын - Давыдов шарнирын бекіту.

4-тақырып. Виртуозды-романтикалық пьесалардағы сол қол техникасын дамыту: трельдер, позициялардың біріктірулерінің алуан түрлерін, қос ноталарды, аккордтарды, табиғи және жасанды флажолетталарды.

5-тақырып. Стильдік ерекшеліктермен, баса айтумен, агогикамен, дыбысты дамытумен, пьесалардағы әдемі вибрациялармен және ірі нысанды шығармалармен жұмыс.

6-тақырып. Этюдтердегі күрделі штрихтарды орындау сапасымен жұмыс.

7-тақырып. Нотаны парақтан оқу және білім алушының шамасы келетін репертуармен өз бетінше жұмысы.

8-тақырып. Ансамбльмен музыка ойнау.

9-тақырып. Мультимедиа құралдарымен - музыканы, аранжировканы сандық өңдеу бағдарламаларымен, Microsoft Office және Muse Score, Sibelius 6 ноталық редакторларымен әрі қарай танысу.

10-тақырып.Электронды камертонды пайдалану арқылы өз бетімен аспапаты күйге келтіру.

16. Алтыншы сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

41. Оқытудың соңында алтыншы сыныптың білім алушылары келесі білім, білік жіне дағдыларға ие болады:

1) тенорлык кілттердегі ноталарды оқи алады;

2) нотаны парақтан оқу және ансамбльде ойнау дағдыларына ие;

3) шығарманы орындау кезінде естуді бақылауды жүзеге асырады;

4) сахна мәдениетін біледі;

5) музыкалық шығарманы орындай алады;

6) ашық ішектерді пайдаланбай, біркелкі аппликатурадағы үш октавада мажорлы және минорлы гаммаларды орындай алады;

7) мейлінше күрделі штрихтарды орындау дағдыларына ие;

8) түрлі аккордтарды ойнауды біледі;

9) әдемі вибрациялау дағдыларына ие;

10) интервалды техника дағдыларын біледі;

11) шығарманың стильдік ерекшеліктерін жеткізе біледі;

12) парақтан оқу дағдыларына ие;

13) интервалды техника дағдыларын біледі;

14) сол қол техникасын біледі: трельдер, позицияларды біріктірудің алуан түрлерін, жасанды флажолеттер мен қос ноталарды;

15) аспапты өз бетімен күйге келтіре алады;

16) MicrosoftOffice бағдарламасын және ноталық редакторларды пайдалана алады.

17. Жетінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

42. Жетінші сыныптағы оқу пәнінің мазмұны.

1) Түрлі штрихтық нұсқалардағы гаммаларды игеру, саусақтардың шапшаңдығы мен штрихтық техниканы дамыту.

2) Екі және төрт легатодан қос ноталардың үш түрін, қозғалысты қалыптағы арпеджионың он бір түрін меңгеру. Түрлі стильдік бағыттардағы виолончель репертуарын белсенді түрде игеру. Мейлінше күрделі фактурадағы және мазмұндағы ірі нысанды шығармаларды игеру. Емтихандық бағдарламаларды дайындау.

3) Оқу жылының ішінде білім алушы жылдам қозғалыстағы үш октавалы гамманы, 12 және 16 нотадан легатоно, штрихтардың барлық түрін, 3 және 6 нотадан арпеджионы, қос ноталарды, хроматикалық гаммаларды, 6-8 этюдты, 5-6 пьесаны, 2 ірі нысанды шығарманы оқып-үйренулері тиіс.

4) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ (үш октавалы гамма және арпеджио, этюд) өткізіледі.

5) Бітіру емтиханына қойылатын талаптар – ірі нысанды шығарма, виртуозды шығарма, Қазақстан композиторларының пьесасы.

6) Бітіру емтиханының болжамды бағдарламалары:

I нұсқа. Вивальди А. Концерт До-мажор. I бөлім. Дженкинсон Э. Танец. Абай. Айттым сәлем, Каламкас. Өңдеген Л. Хамиди.

II нұсқа. Иордан И. Концерт. 1 бөлім. Айвазян А. Грузинский танец. Хамиди Л. Романс.

III нұсқа. Гольтерман Г. Концерт №3, бөлім. 1.Айвазян А. Концерттік этюд.Күмісбеков К. Поэма.

49. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Түрлі штрихтық нұсқалардағы гаммалар, саусақтардың шапшаңдығы мен штрихтық техниканы дамытту, үш түрлі қос ноталар екі және төрт легатодан, қозғалысты күйдегі арпеджионың он бір түрі.

2-тақырып. Деташе, легато, мартле, сотийе, стаккатою штрихтарын жетілдіру.

3-тақырып. Виртуозды-романтикалық пьесалардағы сол қол техникасын әрі қарай дамыту: трельдер, позицияларды біріктірудің түрлі түрлері, қос ноталар, аккордтар, табиғи және жасанды флажолетталар.

4-тақырып. Түрлі стильдік бағыттағы виолончельге арналған репертуарларды кәсіби түрде меңгеру.

5тақырып. Мейлінше күрделі фактуралы және мазмұнды ірі нысанды шығармалармен жұмыс.

6-таққырып. Этюдтердегі күрделі штрихтарды орындау сапасын жетілдірумен жұмысты әрі қарай жалғастыру.

7-тақырып. Нотаны парақтан оқу және білім алушыға күрделірек

болатын репертуармен өз бетімен жұмыс істеу.

8-тақырып. Ансамбльде музыка ойнау.

9-тақырып. Музыканы, аранжировканы сандық өңдеуге арналған мультимедиадық құралдармен, MicrosoftOfficeжәне ноталық редакторлармен әрі қарай танысу.

10-тақырып. Кәсіби, өз бетімен аспапты күйге келтіру және ішектерді құлаққа дұрыс қою.

18. Жетінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

43. Оқытудың соңында жетінші сыныптың білім алушыларының келесі білім, білік және дағдылары қалыптасады:

1) біріңғай аппликатурада төрт октавада мажорлы және минорлы гаммаларды орындай алады (ашық ішектерді пайдаланбай);

2) хроматикалық гаммаларды орындай алады;

3) сол қол техникасын меңгерген: саусақтардың шапшаңдылықтарын, трельдерді, позицияларды қосудың түрлі түрлерін, жасанды флажолетталар мен қос ноталарды;

4) мейлінше күрделі штрихтармен орындау дағдыларын біледі;

5) интервалды техника дағдыларына ие;

6) музыкалық шығарманы түсіндіре алады;

7) шығарманың стильдік ерекшеліктерін жеткізе алады;

8) музыкалық шығарманы өз бетімен жаттай алады;

9) аспапты өз бетімен күйке келтіре алады;

10) парақтан оқу дағдыларына ие;

11) музыканы, аранжировканы сандық өңдеуге арналған бағдарламаларды, MicrosoftOfficeжәне ноталықредакторларды қолдана алады.

19. Сегізінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны

44. Сегізінші сыныптың оқу пәнінің мазмұны.

1) Түрлі штрихтық нұсқалардағы бірыңғай аппликатурадағы гаммалармен жұмыс. Саусақтардың шапшаңдылығымен, штрихтық техникамен жұмыс.

2) Үш түрлі қос ноталарды екі және төрт легатодан, қозғалысты қалыптағы арпеджионың он бір түрін игеру. Стильдері мен жанрлары түрлі шығармаларды оқып-үйрену.

3) Мейлінше күрделі фактуралы және мазмұндағы ірі нысанды шығарманы меңгеру. Этюд, пьеса және ірі нысанды шығармалармен

жұмыс. Қабылдау емтихандарының талаптарына сәйкес бағдарламамен жұмыс.

4) Білім алушыларды музыкалық бағытта техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарына оқуға түсуге мақсатты түрде дайындау.

5) Оқу жылының ішінде білім алушылар қозғалысты қалыптағы үш октавалы гаммаларды, 12 жне 16 нотадан легатоны, штрихтардың барлық түрлерін, 3 және 6 легатодан арпеджионы және қос ноталарды, хроматикалық гаммаларды, 6-8 этюдті, 5-6 пьесаны және 2 ірі нысанды шығарманы оқып-үйренулері тиіс.

7) Бірінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, екі этюд), академиялық концерт (ірі нысанды шығарма және пьеса) өткізіледі.

8) Екінші жартыжылдықта техникалық сынақ (гамма, екі этюд), емтихан (ірі нысанды шығарма және пьеса) өткізіледі.

45. Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Түрлі штрихтық нұсқалардағы гаммалар, саусақ шапшаңдылығы мен штрихтық техниканы дамыту, үш түрдегі қос ноталарды екі және төрт легатодан, қозғалысты күйдегі арпеджионың он бір түрін.

2-тақырып. Деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато штрихтарын дамыту.

3-тақырып. Виртуозды-романтикалық пьесалардағы сол қол техникасын әрі қарай дамыту:трельдер, позицияларды біріктірудің алуан түрлері, қос ноталар, аккордтар, табиғи және жасанды флажолеттер.

4-тақырып. Түрлі стильдік бағыттардағы виолончельге арналған репертуарларды кәсіби түрде меңгеру.

5-тақырып. Мейлінше күрделі фактурадағы және мазмұндағы ірі нысанды шығармалармен жұмыс.

6-тақырып. Этюдтердегі күрделі штрихтерді орындау сапасын жетілдіру бойынша жұмыстарды әрі қарай жалғастыру.

7-тақырып. Нотаны парақтан оқу және білім алушыға күрделі болып келетін репертуармен өз бетінше жұмыс.

8-тақырып. Ансамбльде музыка ойнау.

9-тақырып. Мультимедиа құралдарымен - музыканы, аранжировканы сандық өңдеуге арналған бағдарламалармен, MicrosoftOfficeжәне ноталық редакторлармен әрі қарай танысу.

10-тақырып. Мейлінше кәсіби, өз бетінше аспапаты күйге келтіру.

20. Сегізінші сыныптың бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер

46. Оқытудың соңында сегізінші сыныптың білім алушылар келесі білім, білік жне дағдыларға ие болады:

1) алуан түрлі аккордтарды ойнай алады;

2) әдемі вибрациялау дағдыларына ие;

3) бірыңғай аппликатурамен үш октавада мажорлы және минорлы гаммаларды орындай алады (ашық ішектерді пайдаланбай);

4) екі ысқышқа 16 легатодан хроматикалық гаммаларды орындай алады;

5) сол қол техникасын біледі: саусақтардың шапшаңдылығы, трельдер, позицияларды біріктірудің алуан түрлері, жасанды флажолеттер және қос ноталар;

6) мейлінше күрделі штрихтармен орындау дағдыларына ие;

7) интервалды техника дағдыларына ие;

8) музыкалық шығарманы түсіндіре алады;

9) шығарманың стильдік ерекшеліктерін жеткізе алады;

10) музыкалық шығарманы өз бетімен жаттай алады;

11) аспапты өз бетімен күйге келтіре алады;

12) парақтан оқу дағдыларына ие;

13) музыканы, аранжировканы сандық өңдеу бағдарламаларын, MicrosoftOffice және ноталық редакторларды пайдалана алады.

21. Бақылау түрлері және бағдарламын игеру нәтижелерін бағалау өлшемдері

47. Бітірушілердің дайындығына қойылатын талаптар. Түлек істей алады:

1) виолончельде жеке орындауға тән сипаттағы көркемдік-орындаушылық, техникалық мүмкіндіктерді,

2) музыкалық терминологияны;

3) музыкалық шығармалардың түрлі түсіндірулерін;

4) бағдарламалық талаптарға сәйкес түрлі стиль мен жанрлардағы шығармалардын тұратын виолончельге арналған репертуарларды біледі.

48. Түлек :

1) музыкалық шығарманы жеткілікті көркемдік дәрежеде сауатты орындай алады;

2) жеңіл пьесаларды жаттау барысында туындайтын техникалық қиындықтардан өз бетімен өте алады;

3) орындаушылық практикада алған теориялық білімдерін қолдана алады;

4) орындалатын музыкалық шығармаларды талдай алады;

5) музыкалық формалар туралы түсініктері бар.

49. Түлектерде:

1) есту бойынша теру және жеңіл музыкалық шығармаларды парақтан оқу дағдылары;

2) музыкалық-орындаушылық мәнерлілік құралдарын пайдалану дағдылары;

3) естуді бақылауды тәрбиелеу бойынша дағдылары және орындау процесін басқару біліктері;

4) орындалатын шығармаларды теориялық талдау дағдылары;

5) орындаушылық практика дағдылары, көпшілік алдында жеке өнер көрсету дағдылары;

6) ұжымдық шығармашылық қызмет дағдылары қалыптасқан.

50. Бақылау түрлері және бағдарламаны игеру нәтижелерін бағалау өлшемдері.

1) Үлгерімді бақылаудың мақсаты: білім алушылардың білім беру бағдарламасын игеру нәтижелігін анықтау.

2) Білімді бағалау дегеніміз - білім сапасын бағалаудың негізгі элементтерінің бірі, педагогикалық жүйеніңі және оқу процесінің маңызды бөлігі болып табылады. Музыкалық білім берудегі оқыту нәтижелерін бағалау өлшемдері ерекше болып келеді. Олар пән бойынша ағымдық үлгерім нәтижелерінен және концерттік өнер көрсетулерде қойылған бағалардан құралады.

3) Білім сапасын бағалау бақылаудың барлық түрлерін қамтиды. Олардың әрқайсысы белгілі оқу-әдістемелік міндеттерді шешуге бағытталған, өздерінің мақсаттары, міндеттері мен нысандары бар.

4) Балалар музыка мектептері және балалар өнер мектептерінің музыка бөлімдерінде үлгерімді бақылаудың негізгі түрлері - үлгерімді ағымдық бақылау, аралық аттестаттау, қорытынды аттестаттау болып табылады.

5) Ағымдық бақылау оқу пәнін қолдауға, пәнге деген көзқарасты анықтауға, үй тапсырмаларын дайындауды ұйымдастыруға бағытталған, тәрбиелік мақсаттары бар, ынталандыру сипатында да болуы мүмкін. Ағымдық бақылаудың нәтижесінің негізінде тоқсандық бағалар шығарылады.

6) Аралық аттестаттау - білім алушының даму жетістіктерін және оның осы кезеңдегі оқу міндеттерін игеру деңгейін анықтайды. Аралық аттестаттаудың мейлінше кең атарған формасы - комиссияның шақырылуымен өткізілетін бақылау сабақтары, сынақтар, академиялық концерттер, техникалық сынақтар, емтихандар.

7) Қорытынды аттестаттау (бітіру және қорытынды емтихан) ұсынылған концерттік бағдарлама аясындағы толық музыкалық, техникалық және көркемдік міндеттер кешенін игерудің деңгейі мен сапасын анықтау.

8) Бітіру емтиханының бағасын шығару кезінде, білім алушының аспапты тиісті деңгейде игеруін көрсетуі, көркемдік бейнені толық және сенімді түрде ашуы, орындалып отырған шығарманың стилін түсінуі және ашуы ескерілуі тиіс.

Білім алушыларды қорытынды аттестаттаудың мазмұнына қойылатын талаптар және қорытынды аттестаттауды бағалаудың өлшемдерін мектеп өзі анықтайды.

Бітіру емтиханының қорытындысы бойынша 5 (өте жақсы), 4 (жақсы), 3 (қанағаттанарлық), 2 (қанағаттанарлық емес) бағалары қойылады. Бітіру емтихандары уақыт аралығындағы үш күнтізбелік күннен кем болмайды.

Қорытынды аттестаттаудан дәлелді себептермен өтпей қалған білім алушылар (сырқаттануына немесе басқа да төтенше оқиға, жағдайға байланысты) қорытынды аттестаттауды дәлелденген себептері болуын растайтын құжаттың берілген күнінен төрт айдан кешіктірмей өту мүмкіндігі беріледі.

Қорытынды аттестаттау бағаларының өлшемдері (концерттік бағдарламаны орындау).

«5» бағасы («өте жақсы»): музыкалық шығарма мазмұнының бейнелік-мәнерлілік түсіндірмесі; нысан сезімін иланымды түрде ұғу; шапшаңдықтың бірлігі; сөзін сөйлеудің мәнерлілігі; ырғақтық пульсацияның айқындығы; динамикалық көптүрлілік; өз орындауын естіп бақылау; орындау техникасын еркін меңгеру; әртістік және ойнауға берілгендік.

«4» бағасы («жақсы»): шығарманың нысанын, музыкалық тілді, музыкалық мәнерліліктің құралдарын сауатты түсіну; ноталық мәтінді орындаудың тұрақтылығы; шапшаңдықтың бірлігі; сөзін сөйлеудің мәнерлілігі; динамикалық көптүрлілік; жеткіліксіз түрде естіп бақылау; сахнада психологиялық жағынан өзін-өзі ұстаудың тұрақсыздығы.

«3» бағасы («қанағаттанарлық»): авторлық ноталық мәтінді музыканы бейнелік пайымдаусыз үстіртін оқу; өз орындауын нашар естіп бақылау; шапшаңдық-ырғақтық жинақы еместік; дыбысталудың динамикалық біртектілігі және бірсарындылығы; сахнада тұрақсыз психологиялық жай-күй.

«2» бағасы («қанағаттанарлық емес»): ноталық мәтінді ойнаудағы қателіктер; метрлік-ырғақтық тұрақсыздық; естіп бақылаудың жоқтығы; дыбыс шығару және дыбыс танудың төменгі сапасы; мәнерлілік түсіндірменің жоқтығы; орындау кезіндегі жиі тоқтаулар.

51. Оқу жылының соңындағы білім алушының сипаттары оның даралығының келесі жақтарын көрсетеді:

1) музыкалық қабілетінің деңгейін (есту, ритм, есте сақтау);

2) білім алушының орындаушылық аппаратының осы аспапақа сәйкес келуін;

3) аспапқа икемделу деңгейін;

4) жалпы дамуы, эмоциялылығы, қабылдауы, реакциясының жылдамдығын;

5) музыка сабақтарына деген көзқарасын;

6) жұмыс істеу қабілетін, тиянақтылығын;

7) өз бетімен жұмыс жасау білігін;

8) мәтінді талдаудағы сауаттылық деңгейін;

9) музыкалық шығарманы игеру жылдамдығын;

10) жыл соңындағы жетістіктерін;

11) білім алушының музыкалық-техникалық дамуындағы кемшіліктер және оларды жеңуге арналған міндеттерін.

52. Кәсіби қабілеттері бар білім алушыларды сипаттау үшін көркемді елестеті, музыкалық бастамашылдығын көрсету, техникалық қабілеттері сияқты жеке қасиеттерін атап өткен жөн.

22. Әдістемелік ұсынымдар

Бағдарламаны әдістемелік қамтамасыз ету. "Виолончель" оқу пәні білім алушылардың базалық білім, практикалық орындаушылық біліктері мен аспапата ойнау дағдыларын, олардың музыкалық білім алуларына бағытталған.

Білім беру бағдарламасы білім алушылардың бойында шығармашылық қызмет дағдыларын, өзінің үй тапсырмасын жоспарлай алуын, өзінің оқу қызметін өз бетімен бақылау дағыдыларын, өз еңбегіне объективті баға беру білігін, педагогпен өзара байланысын қалыптастыруға есептелген.

Пән, білім алушылардың шығармашылық қызмет дағдыларын, сабақ барысында жұмыс істеуі және үй тапсырмасын орындау процесінде өз бетімен бақылау жасауға есептелген.

Пән - дәстүрлі оқытуға, әр білім алушыға жеке-сараланған тәсілді қолдануға бағытталған.

Оқытудың негізгі міндеттері - балалар музыка мектептерінің жіне балалар өнер мектептері музыка бөлімдеррінің түлектерінің практикалық қызметтеріне қажетті білім, білік және дағдылар кешенінен тұратын негізгі құзыреттіліктерді қалыптастыру болып табылады.

Оқыту жылдары ббойынша ұсынылатын болжамды репертуарлық тізімдер қиындығы түрлі деңгейдегі шығармалардан тұрады және педагогтің бастамашылдығын көрсетуге үлкен мүмкіндік береді.

Сынып жұмысына арналған репертуа, әрбір нақты білім алушының жеке ерекшеліктеріне, оның музыкалық қабілеттерін, еңбек қабілттіліктері мен осы бағдарламаның әдістемелік мақсаттылығына байланысты таңдалынады.

Аспапты сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы - педагогтың білім алушымен жеке сабақ ретінде өткізілетін сабақтары.

Оқудың алғашқы жылдарында (даярлық топ, 1-2-сыныптар) сабақ жүргізудің дәстүрлі түрлері мен қатар, шағын топтық сабақтар да

жүргізілуі мүмкін, ол кезде сабақтың барлық уақыты (немесе оның қандай да бір бөлігі) бір уақытта екі-үш білім алушымен жұмыс істеуге пайдаланылады.

Сабақтан тыс жұмысты түрлері:

1) оқу бағдарламасын дайындау бойынша өз бетінше жүргізілетін сабақтар;

2) бақылау сабақтарына, сынақтар мен емтихандарға дайындық;

3) концерттік, байқаулық қойылымдарға дайындық;

4) филармонияларға, театрларға, концерт залдарына, мұражайлаға және тағы басқаларға бару;

5) шығармашшылық және мәдени-ағартушылық іс-шараларға қатысу.

Алға қойылған мақсаттарға жету және "Виолончель" пәннің міндеттерін іске асыру үшін оқытудың келесі әдістері пайдаланылады:

1) сөзбен жеткізу (түсіндіру, әңгімелесу, музыкалық мәтінді талдау, музыкалық шығарманың құрылымын талдау);

2) көрнекілік-есту (шығарманы оқытушының орындауы, бақылау, аспапата ойнауды көрсету, интерактивті және мультимедиалық презентацияларды көрсету);

3) практикалық (аспапта жұмыс істеу, шыныгуға арналған жаттығулар, суырып салу, өз бетімен талдау, шығарманың жеке бөліктерімен жұмыс істеу);

4) талдау (салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту);

5) эмоциялы (ассоциацияны, бейнелерді, көркемдік әсерді таңдау, музыкалық-бейнелі ойлауды дамыту).

Әдістерді таңдау білім алушылардың жеке және жас ерекшеліктеріне (физикалық бітімі, музыкалық қабілеттерінің даму деңгейі) байланысты жүзеге асады.Оқытудың бүкіл процесі қарапайымнан күрделіге қарай құрылуы тиіс.

Сабақтардың түрлері. Шығармаға талдау жүргізілетін, виолончельде ойнау тәсілдері мен дағдылары шыңдалатын практикалық сабақтар.

Виолончель ансамблінде ұжымдық музыка ойнауға арналған топтық сабақтар:

1) репетициялық-концерттік сабақтар – бұл дайындық және жеке концерттік нөмірлерді көрсету;

2) ойын түріндегі сабақтар – бұл виолончельдің ерекшеліктері мен табиғатын, теориялық материалды білуі туралы интерактивті тестілеу;

3) бағдарламалық музыкалық шығарманы (пьесаны) үздік орындау, таза интонациялау, шығарманың белгілі тұстарын тез жаттау бойынша байқаулар;

4) экскурсиялық сабақтар (театрларға, симфониялық, камералық оркестрлердің концерттеріне бару).

Оқу-тәрбие жұмысы білім алушылардың жеке және жас ерекшеліктерін, олардың музыкалық дамуын, оқудағы дайындық деңгейлерін ескеріп жоспарланған.

Білім беру бағдарламасы білім алушылардың шығармашылық қызмет дағдыларын, өзінің үй жұмысын жоспарлау білігін, өзінің оқу қызметін өз бетімен бақылау дағдыларын, өз еңбегіне объективті баға беру білігін, педагогпен өзара байланыс орнату білігін қалыптастыруға арналған.

Білім беру бағдарламасының жаңалығы - баланың жеке ерекшеліктері ескеріледі, оқу материалдары оның қабілеттеріне байланысты таңдалынады.

Білім беру бағдарламасы орындаушылық дағдыларды меңгеруге, балаларды музыкаға тартуға, музыкаға деген қызығушылықтарын тәрбиелеуге, музыка ойнауға құлшынуға және эрудициясын, көркемдік талғамдарын дамытуға арналған.

Білім беру бағдарламасы дамытушылық, тұлғаға бағдарланған оқыту, саралап оқыту, адамгершілік және білім алушылардың жеке дара білім беру траекториялары мәселелерін шешуге бағдарланған дәстүрлі, сондай-ақ инновациялық педагогикалық технологияларды пайдалануды болжайды.

Білім беру бағдарламасы келесі дамытушылық қағидаттарға сүйенеді:

1) тұлғаға бағдарлану қағидаты (бейімделу қағидаты, дамыту қағидаты, психологиялық қолайлылық қағидаты);

2) мәдениетке бағдарлану қағидаты (әлем бейнесінің қағидаты, білім мазмұнының тұтастық қағидаты, жүйелілік қағидаты, әлемге деген саналы қатынас қағидаты, білімнің бағдарлану қызмет дағдысы, мәдениетті меңгеру қағидаты);

3) қызметке бағдарлану қағидаты (қызметті оқыту қағидаты, оқу жағдайындағы қызметтен өмір жағдайындағы қызметке ауысуды басқару қағидаты, біріктірілген оқу-танымдық қызметінен білім алушының өзіндік қызметіне басқарылатын қағидаты, алдыңғы (кенеттен) дамуға сүйену қағидаты, креатив қағидаты).

Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу келесілерге сүйенеді:

1) олардың жеке даралығына сәйкес келетін білім алушыларды тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, олардың зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескеріп, шығармашылық қабілеттерін, білім алушылардың кәсіби өзін-өзі анықтауына жағдай жасау;

2) білім алушылардың бойында оқуға деген жағымды уәждемені қалыптастыру;

3) білім алушылардың тұлғалық өсуіне және өзін-өздері дамытуға ықпал ететін тұлғаның өзін тануда, өз-өзіне нақты баға қалыптастыруда және шынайы өмірлік жағдайға бейімделуге, қиын жағдайларды жеңу

және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсету;;

4) бағдарламаның мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес, білім алушыларға психологиялық көмек көрсету және оларды қолдау.

Білім беру бағдарламасының ерекшелігі келесі дамытушылық бағыттары болып табылады:

1) музыкалық аспапта ойнау білімін, білігі мен дағдыларын;

2) шығармашылық қызмет тәжірибесін;

3) жеке және ансамбльде орындау тәсілдерін жинақтау.

Білім беру бағдарламасы білім алушылардың бойында:

1) оқу материалын игеруге;

2) өзінің үй тапсырмасын жоспарлай алуына;

3) шығармашылық қызмет дағдыларын алуына;

4) өз еңбегіне объективті баға бере алуына;

5) білім беру процесінде педагогтермен, концертмейстерлермен және білім алушылармен өзара байланыста болу дағдыларын қалыптастыруына итермелейтін тұлғалық қасиеттердің қалыптастыруға бағытталған.

Педагогикалық жұмыста біріздiлік және жүйелілік қағидатын басшылыққа алған жөн. Білім алушылар қойылымның күрделі дағдыларын, дыбыс шығаруды, интонацияны және техниканың негізгі тәсілдерін меңгере бастағанда, ысқышты аспапта ойнауға оқытудың алғашқы кезеңінде тапсырмаларды қиындатуды сатылап жүргізуді қатаң ұстану қажет.

Педагог-виолончелистке жеңіл тапсырмаларды сатылап күрделендіруге, көркемдік мазмұны, сондай-ақ орындау техникасы жағынан білім алушыға түсінікті болатындай оқу материалдарын таңдауға қол жеткізе отырып, өзінің білім алушыларына алғашқы оқыту әдістемесін мұқият ойластыруы тиіс.

Алғаш аспаппен, педагогтің орындауындағы виолончельдің дыбысталуымен тыныстыру - қанық, есте қалатындай болуы керек. Педагог белсенді естуді бақылау негізінде әр білім алушының бойында табиғи және мақсатты дыбыс шығару тәсілдерін пысықтауы тиіс.

Көркемдік-техникалық міндеттерге шартты болатын дене қалпын, аспапты және ысқышты дұрыс ұстау - педагог пен білім алушының аса үлкен назарында және қажырлы еңбектенуінің пәні болуы тиіс.

Алғашқы сабақтарда педагог білім алушыны аспаптың құрысы және ысқышпен, ашық ішектердің атауымен таныстырады. Педагог білім алушымен сабаққа кіріспес бұрын, ойнаушының бойына және физикалық дене бітіміне сәйкес аспап пен ысқышты дұрыс таңдауы қажет (қол мен саусақтардың көлемі, созылу мүмкіндігі, қолдың тұтас алғандағы ұзындығы).

Орта есеппен алғанда келесі нормалар бекітілуі мүмкін:

7-8 жастағы ұл балалар– ¼ аспап, S ысқыш;

8-12 жастағы ұл балалар — ½ аспап, тұтас ысқыш;

13-15 жастағы ұл балалар —3/4 аспап, тұтас ысқыш;

15 жастан бастап ұл балалар — тұтас аспап, тұтас ысқыш.

Бұл нормалар қатты ауысып отырады, себебі бірдей жастағы балалардың дене бітімдері түрлі болғандықтан. Сондықтан білім алушының алғашқы дағдыларын дұрыс дамытуды қиындататын өте үлкен аспаптар мен өте ұзын және өте ауыр ысқыштардан бас тартқан жөн.

Виолончельде ойнау барысында орнықтырудың үш құрамдасын ажытару қажет:

а) орнығу және аспапаты орнықтыру;

б) сол қолды орнықтыру - саусақтарды грфи боыймен орналастыру және барлық қолдың тиісті қалпы;

в) оң қолды орнықтыру–саусақтармен ысқышты ұстау тәсілі және ішектердің бірінің бойымен ысқышты жүргізуге байланысты қолдың қалпы, белгілі орындаушылық тәсілдерді орындау.

Мейлінше аз шаршап, ұзақ уақыт ойнау үшін виолончист еркін отыруы қажет, соынмен қатар дедені белсенді, "тиянақты" қалпын, дұрыс тыныс алуды және жұмыстың дұрыс қызмет етуін қамтамасыз етуі қажет.

Басқа екі сүйеніш нүктесін "жеңілдету" және ойнаушының денесінің мейлінше еркін болуын қамтамасыз ету мақсатында виолончельдің негізгі сүйенішін шпильге бағыттаған жөн.

Виолончельдің мейліінке көбірек тұрақты болуы үшін оны кәдімгідей еңкейті қажет (ішектер еденге қарағанда 50-60є бұрыш көлемінде бекітіледі), ал бұл ұзындығы 22-26 см-ге дейінгі жеткілікті шпильді қолдануды қажет етеді (виолончель дұрыс орналасқан жағдайда До ішегінің құлағы ойнаушының мойын тұсына жақын жерде, сол құлағынан сәл төмен орналасады).

Сондай-ақ виолончельді сәл ғана оң жаққа бұрған абзал (егер ойнаушыға қарап отырсақ), ол ысқышты Ля және Ре ішектерінде өте еркін қозғалуына және бір ішектен келесі ішекке ауысуына мүмкіндік береді

Егер виолончель барынша тір орналасса (оңға бұрылмай), онда ля ішегінде ойнау кезінде оң қолды өте биікке көтеру қажет болады, бұл оның жылдам шарпаш қалуына алып келеді.

Аспаптың шамадан тыс оң жаққа бұрылуы (бұл жағдай көбінесе виолончель ойнайтын қыздарда байқалады) ысқышты До әшегінде жүргізуін қиындатады.

Сабаққа кірісердің алдында ең алдымен білім алушыға тиісті биіктіктегі орындықты таңдап алу қажет. Бұл әсіресе бойлары аласа балаларды оқыту кезінде маңызды, себебі қалыпты биіктіктегі отырғызбаса, білім алушылардың аяқтары "салбыраңқы" күйде болады,

ол оның тез шаршауына алып келеді.

1) Әдетте мұндай жағдайларда аласа оырндықтар пайдаланылады, алайда өте аласа отырғузу білім алушының еңкейіп жүруіне және виолончельддің мүлде дұрыс емес орналауына алып келеді. Сондықтанбілім алушының аяғының еденге толық тиіп тұруын бақылай отырып, аласа бойлы балалар үшін де тым аласа орындықтарды пайдаланбаған абзал.

2) Егер орындықтың биіктігі жеткілііксіз болса, пианистер сияқты орындықтың үстіне қажетті биіктіктегі тақтайшаларды қоюға болады.

3) Кейбір жағдайларда, мысалы көлемі жағынан үлкен болатын аспапты қолдану керек болғанда, білім алушының аяғының астына, әсіресевиолончель үшін "сүйеніш" қызметін атқаратын сол аяқтың астына қажетті қалыңдықтағы тақтайшаны қоя отырып, балалар үшін де (боойлары онша аласа емес) қалыпты биіктіктегі орындықтарды пайдалануға болады.

4) Білім алушыға дұрыс отыру, оның арқа тұсының еңкейіне жол берілмейтіндігін, сабақ уақытындағы назарының үлкен роль атқаратындығын, бұлшық еттердің шектен тыс қысылуын өз уақытында анықтауды және оны болдырмау және тағы басқа туралы нұсқалған шарттарды түсіндіру қажет.

5) Виолончельдің талап етілетін қалпы мен оның негізгі сүйеніш нүктелерін анықтап алу қажет. Бұл келесі жолмен іске асады. Педагог аспаптың артық жағының жоғарғы (оң жақ) бөлігін білім алушының кеудесіне сүйейді (шамамен диафрагмманың маңында), осылайша аспаптың жоғары жағындағы "сүйенішінің" орналасқан жерін анықтайды; содан кейін шпильдің қажетті ұзындығын таңдай отырып, келесі екі "сүйенішті" анықтау жеңіл болады: сол аяқтың тізе тұсында және шпильде.

Бір қатар жағдайларда виолончельді оң аяқпен де сүйеп отырады. Ойнауға ыңғайлы болуы үшін кішкене қиғаштау орналастырылады. Аспаптың қиғаш орналасуын шпильдің көмегі арқылы күйге келтіреді.

Виолончельде заманаи ойнауда тік шпильдер ғана емес, сондайақ майысқан шпильдер де қолданылады. Шпиль ұзындыныңы мейлінше ыңғайлы болы тәжірбие жолымен шешіледі. Ысқышты Ля және Ре ішектерінде жүргізуге ыңғайлы болуы үшін виолончельдің сәл ғана бұрған абзал (ойнаушыға қарағанда), алайда шектен шықпай керек, себебі До ішегінде ойнау кезінде сол қолдың еркін қозғалысын шектеледі.

Білім алушының дұрыс, еркін орналасуына қол жеткізе отырып, келесі мейлінше күрделі міндеттердің бірі - қолды орнықтыруға көшуге болады. Білім алушылардың әр қолды қою және техникасының қарапайым тәсілдері дағдылары жеке түрле алғашқы сабақтан басталып, оқытудың алғашқы екі-төрт аптасы бойы бірге жүргізіліп отырады. Бұл

жұмыс қиындықтардың өсуінде қатаң жүйелілікті сақтай отырып, өте мұқият жүргізілуі қажет.

Виолончельде ойнауға үйретуді әр қолдың дағдыларды жеке меңгеруінен бастаған жөн. Бұның басты міндеті білім алушының бойында бір уақытта орныдалатын, алайда форрмалары мен мақсаттары түрлі қозғалыстарды жасау қабілеттерін дамыту болып табылады, яғни ерекшелік тілімен айтқанда ойын процесіндегі сол қал мен оң қолдың жұмысын үйлестіру.

Даярлық тобының білім алушыларына сол қолдың саусақтарын қатайту және ашық ішектерде ысқышты жүргізуге арналған жаттығуларды орындауға берген абзал.

Алғашқы сабақтар міндетті түрде сол қолдың қатысуынсыз ("ішектерді басу"), ысқышты жүргізуді тәрбиелеуге арналуы тиіс. Алайда мәселені бұлай ғана қарасытыру, яғни ұзақ уақыт бойына тек оң қолдың қызметімен жұмыс жасау жоғарыда көрсетілген педагогтің - оң және сол қолмен жұмыс істеу сәттерінде үйлесімділікті тәрбиелеу міндеттерін бұзады. Аталған "бұрылыстар" білім алушылардың белсенділігінің төмендеуіне алып келеді (әсіресе балаларда): сабақтар "жалықтыратын" және "құрғақ" болып кетеді.

Педагогтің сабақтарында және білім алушылардың өзінді жқмыстарында әр қолға кішкене демалыс жасау және сабақтарды біршама түрлендіру мақсатында қолға арналған жаттығулар алмасып отырауы тиіс. Қолдару қоюмен жұмыс процесінде білім алушыларға қолдарды қою тәсілдерін түсіндірген жөн, ақырындап олардың саналы түрде орындауларына қол жеткізу керек. Сол қолды орналастырудың жалпы күйлерін қарастырайық.

1) Сол қолдың (ішекті басу, инонациялау, күйлерді ауыстыру, вибрация және тағы басқа), түрлі міндеттерін тікелей орындайтын саусақтар жеткілікті түрде мықты және сондай-ақ өзінің негізгі (пяст-фалангті) буындарынада (шапқаңдықты дамыту үшін қажетті) қозғалғыш болуы керек.

2) Ойын кезінде буын сүйектерінің еңкеюіне ("кіруіне") жол бермей, саусақтарды дөңгелете қойған жөн.Ойын барысындағы саусақтардың күйі мейлінше мақсатты болып табылады, оны алдымен "шығыңқы", сосын "кіріңкі" буындарда ішектерге сүйену арқылы (немесе көрсету үшін және міндетті жеңілдету үшін үстелдің шетіне) тәжірибеде көру оңай. Бірінші жағдайда негізгі буындардағы саусақтардың қозғалысын сақтай отырып ішекке басуды іске асыру оңай болады; ал екінші жағдайда (саусақ буындарының «кіріңкі» кезінде) білезіктің біраз қысылуы байқалады, ал саусақтар қажетті қозғалыстарын жоғалтады.

3) Виолончельде ойнау кезінде саусақтарды ішектің үстіне тік немесе бір жағына сәл ғана қиғаш орналастыру қажет. Скрипкада

ойнаудағы саусақтардың грифте қисық орналасуы виолончельде вибрациялауды қиындатады, ән шығаратын дыбсықа жету үшін маңызды мәнге ие. Саусақтағдың шектен тыс иілуін білезікті шылдыр шүмекке (супинация) қарай сәл бұрудың, сондай-ақ шынтақты және қолды тұтас алға жылжыту жолымен жойлады.

4) Жұмсақ дыбыс шығару үшін саусақ ұшының мейлінше етті жерімен («подушечкой») басылады. Сондықтан егер саусақ ұштарының жұмсақтығы жеткіліксіз болса, біраз созылыңқы күйлерін сақтап, саусақтар тырнақтық флангтар буындарына өте қатты иілмеуі тиіс.

5) Бір ішекте ойнау кезінде барлық саусақтар бір сызықтың бойымен орналасуы тиіс, яғни аталған ішек сызығының бойында. Ол үшін бәрінен қысқа басбармақ саусағын аздап қана бүгу қажет. Бір ішектен келесі ішекке ауысу кезінде саусақтарды бірде қаттырақ бүгу қажет (поң жақта орналасқан ішектен сол жақта орналасқан ішекке ауысуда), кейде сәл ғана созу қажет.

6) Қолдың мейлінше еркін қалпын сақтап қалу үшін аспаптың мойнына ұшымен тиіп тұрған бас бармақ сәл ғана мойынға тиіп тұруы қажет. Ішекті басқандағы сезімі қолдың мойындағы сәл ғана "сүйенішіне" ұқсастығы бар. Барлық төрт ішекте саусақтардың еркін қозғалуы үшін бас бармақты ортаңғы (Ре жне Соль) шамамен екі ішекке қарама-қарсы аспапатың құлағына орналастырған жөн, Ал До ішегіне ауысу көп жағдайда оны "тереңірек", яғни осы ішекке жақындау орналастырған тиімді болады, олай болмаған жағдайда қолдың білезігі өте бүгіңкі қалыпқа енеді, ал бұл саусақтардың еркіш қозғалуына қиындықтар туғызады.

7) Саусақтардың ұсынылған тапсырмаларды орындауын жеңілдету үшін қолды "ауада" ұстауы қажет. Қолдардың біраз биістіктегі қалпы (шынтақтың қалпы сырты жақтан мейлінше жақсы байқалады) біріншіден, ойнауға тура келетін ішектің күйне, және екіншіден, позицияның жоғарылығына байланысты: Ре және Соль ішектерінде "орта" биіктікте қол (шынтақ)қалпын сақтайды, ал Ля ішегінде біраз төмендеу, ал До ішегінде бірақ жоғары орналасады. Алғашқы позицияларда қолдың (шынтақ) жоғары позицияларға қарағанда, төмен орналасуы қалыпты жағдай. Қолдың (саусақтардың) гриф бойымен еркін қозғалуы үшін алғашқы позицияларда оларды "ортаңғы" биіктікте ұстаған абзал. Сондықтан алушылардың шынтақтарын тым төмен түсіруге мүмкіндік бермей, бұған оқытудың басынан бастап-ақ үйреткен жөн.

8) Сол қолды қоюға арналған қарапайым тәсілдерді дамыту үшін оқытудың алғашқы екі-төрт аптасында білім алушы pizzicato дыбысын шығарады. Соонықтан сол қолға арналған жатттығуларға көшпес бұрын, ең алдымен білім алушыға pizzicato дыбысын шығару тәсілін түсіндіру қажет: бас бармақты грифке тақап (көп жағдайда құлақтың еңісінің

жанында), ал сұқ (кейде ортаңғы) саусақ үлкен немесе аз күшпен ішекті оң жаққа тартады (қажетті дыбыстың қаттылығына байланысшы).

9) Мейлінше қанық жііне ашық дыбысты шығару үшін оң қолды жиі сүйенішке жақын орналастырады.

Білім алушылардың музыкалық орындаушылықтарын жемісті дамытудағы маңызды алғышарты болып оның екі қолының еркін және табиғи қалыптарын тәрбиелеу және аспапқа отырғызу табылады. Дыбыс шығарудың жалпы талаптарына сәйкес ысқышты дұрыс жүргізу тек қолдың барлық бөліктерінің үйлесімді қозғалысы арқылы ғана қол жеткізуге болады.

Қолдардың қимылы қолданылып отырған ысқыштың бөлігі мен штрихтардың сипаттарына байланысты. Практикада ысқышты ұстаудың түрлі тәсілдері қолданылады, бірақ оны кез-келген жағдайда да ысқышты қысылмай және «тұтқыр» және берік ұстау қажет, ол (тәсіл) ысқышты дұрыс, еркін жүргізуге, соңында жоғары сапалы дыбысты шығаруға жетуге ықпал етеді.

Білім алушыларға өте маңызды қимыл сезімдерін біртіндеп меңгеру қажет: ысқышты төмен жүргізген кезде (П) оның «тарту» керек, ал «жоғары» жүргізген кезде (V) «итеру» қажет.

Сол қолдың қалпы нақты интонациялауға қол жеткізуге ықпал етеді, бір қалыпта оайнау және гриф бойынша ауысулардың қолайлылығын әқамтамасыз етеді.

Ойын барысындағы саусақтарды орналастырудың негізгі түрлері – жақын және алшақ орналастыру. Саусақтарды алшақ орналастыру бірінші саусақты қалған саусақтардан созу арқылы қол жеткізіледі. Әдетте қолдың білезігі білек сызығының бойында орналастырылады. Шынтақтың қалпы позициялардың жоғарылығына байланысты өзгеріп отырады.

Аспаптың бойымен қолдардың (саусақтардың) еркін қозғалуы үшін шынтақты біршама ортаңғы қалыпта ұстау қажет, бұл олғашқы позициялардан мейлінше жоғары позицияларға немесе керісінше позициялаға жеңіл өтуге мүмкіндік береді. Қоладр әрқашан ауада тұруы қажет, ал саусақтар ішекее басқан кезде сәл ғана аспап мойнына сүйенгендей тұруы қажет.

Саналарында ойын рефлекстерінің дұрыс қалыптасуының негізінде білім алушының жаңа орындаушылық міндеттерге жетуг интуициялары пайда болады.

Егер орындаушылық түйсіктерінің дамуы төмен, белсенділігі төмен болса, жаңа «күрделі» орындаушылық материалымен танысқан кезде аз да болса ойын аппаратының физиологиялық басыбайлық пайда болады, ал бұл ірі бұлшық еттерге күш тусіруге алып келеді, бұл өз кезегінде қолдарды қоюдың конфигурацияларының өзгеруіне алып келеді.

Үй тапсырмаларын орындау барысында ата-аналардың бақылауы өте маңызды, себебі білім алушының өзінің қолының еркіндігі мен дұрыс отыруын қадағалау қиын болады.

Білім алушымен орындалатын репертуарлар стилі, мазмұны, формасы, жанры, фактурасы жағынан түрлі болуы керек. Білім алушының сабақтарға деген қызығушылығы төмендеп кетпеу үшін онымен ансамбльде көбірек ойнау керек, ол жерде жаңадан бастаған виолончель ойнаушы ысқышпен немесе шертпемен ашық ішектердің бойымен үйлесімділік фонын ойнайды, ал педагог болса қызықты әуенді орындайды.

Алғашқы сабақтардан бастап-ақ білім алушыларға авторлық мәтінді мұқият және дәл оқуға, өзінің орындауын ден қойып тыңдауға, дыбыс шығару сапасына қойылатын талапты күшейтуге, техникалық қиындықтарды талдауға үйрету керек. Жұмыс процесінде педагогке көркемдік орындау бойынша жұмыспен бірге, орындаушылықты қалыптастыруды және техникалық дағдыларды дамытуға қол жеткізу қажет.

Техникалық материалдарды - гаммаларды, арнайы жаттығулар мен этюдтерді таңдау бұл жерде өте маңызды орын алады.

Музыкалық мәнерліліктің маңызды құралдары - нақты интонациялау мен дыбыс шығарудың сапасына үнемі назар аударып отыру қажет. Интонацияның дәл шығаруды пысықтау үшін білім алушының музыканы есту қабілетін және шығарып отырған дыбыстарды тыңдау білігін дамыту қажет.

Аспап мойнындағы дыбыстардың жоғары, интонациялық бағытталуына, ішкі музыкалық елестерді дамытуға ықпал ететін тиісмді құрал болып тасымалдау және есту бойынша ттеру табылады.

Оқытудың алғашқы кезеңдерінде тасымалдауды түрлі әшектерде және түрлі аппликатураларда қарапайым әуендерді пайдалану үшін, сондай-ақ позицияларды ауыстыру және гаммаларды оқып-үйрену кезінде қолданылуы мүмкін.

Бір позициядан келесі позияға ауысу тәсілдерін тек барлық ішектердегі бірінші позицияны жеткілікті меңгергеннен кейін, сондай-ақ кейінгі позициялардағы (алдымен IV, ал кейін II және III) ойындарда алдын ала танысудан кейін бастаған жөн.

Бір позициядан келесі позицияға дұрыс ауысуды меңгеру үшін білім алушының анық, есту елестері, ауысу жасаатын дыбыс жоғарылығын алдын ала есту білігі, сондай-ақ сол қолдың еркін, сенімді қозғалыстары, сол қолмен өзара әрекеттесудегі олардың үйлесімділігі үлкен маңызға ие. Сонымен қатар, білім алушыға мейлінше жоғары позицияларда саусақ араларрындағы (мензура) қашықтытың азайтылытын түсіндіру қажет.

Бас бармақпен (қою) мейлінше жоғары қалыптар мен ойнау

тәсілдерін оқып-үйренуді алғашқы төрт позицияда ойнау дағдыларын бекіткеннен кейін ғана бастаған жөн.

Қос қолдың ойнаудың техникалық дағдыларын білім алушылардың оқып-үйренетін барлық шығармаларымен жұмыс процесінде іске асады.

Сол қолдың дамуына (саусақ шапшаңдығы, артикуляция, күші және беріктілігі) гаммалармен, арпеджио, этюдтармен және жаттығулармен жұмыс істеу ықпал етеді.

Сол қол техникасын дамыту білім алушылардың келесі негізгі дағдыларын пысықтаумен тығыс байланысты:ысқышты еркін ұстай алуы, оны сүйемелдегішке параллельді жүргізу, ысқыштың бағыттарын байыппен ауыстыру, ысқыштың ұзындығын дұрыс бөлу, біртіндеп түрлі штрихтарды меңгеру.

Білім алушылардың оң қол тәсілдерін алғаш үйренулері үшін ашық ішектерде ойнау ұсынылады.

Гаммалармен, арпеджио және жаттығулармен жұмыс істеу барысында орындаудың санына емес, интонациялық тазалыққа, дыбысталудың қалыптылығына, ритмнің тұрақтылығына, ішектерді ауыстыруда ысқыштың бір қалыпты қозғалысына және оны дұрыс бөлуге, позицияларды нақты ауыстыруға, саусақтардың нақтылығына және т.б. қол жеткізе отырып, сапа жағына көңіл бөлген жөн. Білім алушылардың бойында қандай да бір техникалық тәсілдерді меңгеру барысында саналы қарым-қатынастың қалыптасуын дамыту.

Маңызды мәнерлілік құралы - вибрацияны оқып-үйрену – алғашқы позицияларда ойнау дағдыларын және сол қолдың жеткілікті еркін қозғалысын меңгергеннен кейін бастаған жөн.

Вибрацияларды үйренуге арналған алғашқы жаттығуларды шынашақтан немесе IV позиция аумағындағы шылдыр шүмектен бастаған жөн. Басқа сабақтардың еркін күйі кезінде таңбаға вибрациялаушы саусақпен жақсы күш салу міндетті болып табылады.

Егер педагог вибрацияның бірнеше түрлі дағдыларын білетін болса, онда оларды білім алушыға көрсетіп, вибрацияның мейлінше қолайлы түрімен жаттығу жасау керек.

Вибрацияны үйрену үшін маңызды ынта болып білім алушының дамуына қарай ұлғаятын дыбыстың үнділігі және орындау мәнерлігіне талпыну болып табылады.

Оқыту барысында педагог білім алушыларға балалар музыка мектебінің репертуарынан алынған шығармаларды өз бетімен жаттауға және аспапта сауатты, мәнерлі орындауға үйретуі қажет.

Музыкалық аспап бойынша сабақтарда білім алушы тасымалдау, жеңіл пьесаларды, ансамбльдік және оркестрлік партияларды, виолончельге арналғандарды қоса алғанда парақтан оқу дағдыларын игеруі қажет.

Оқытудың барлық жылында білім алушының музыкалық-техникалық дамуының барлық маңызды бөліктерімен жоспарлы және жүйелі жұмыс жүргізілуі қажет. Оның бойынша қандай да бір техникалық тәсілді, өздері қызмет ететін көркемдік мақсат туралы нақты түсінігін саналы түрде дамыту қажет.

Білім алушыны табысты дамытудың маңызды алғы шарты - оның еркін және табиғи оранласуын (мақсатты ойын қозғалыстарын ұйымдастыру) тәрбиелеу болып табылады.

Денені, аспапты және ысқышты дұрыс қою, көркемдік-техникалық міндеттерге шартталған мақсатты қозғалыстарды меңгеру – бұлардың барлығы білім алушылар мен педагогтердің ең мұқият назар аударуын, қажырлы, батыл еңбегінің жұмысы болуы тиіс.

Музыкалық мәнерліліктің негізгі құралдары болып табылатын дәл интонациялау және дыбыс шығару сапасына үнемі назар аудару қажет. Дәл интонацияны шығару үшін білім алушының музыкалық есту қабілетін, өзін өзі бақылауын дамыту қажет.

Балалар музыка мектебінің оқу репертуарын табысты меңгеруі үшін позицияларды және олардың бірігулерін, штрихтық техниканың негіздерін және түрлі вибрацияларды да білуі қажет.

Вибрациямен жұмысты білім алушы қажетті қойылымдық және қозғалыс дағдыларын, оның ішінде кем дегенде бірінші позицияларды оқып-үйренгеннен кейін ғана кіріскен жөн. Сонымен қата, білім алушының вибрацияға деген ішкі қажеттіліктерінің қалыптасуына талпыну қажет.

Педагог білім алушыға сауатты, мәнді аппликатураны орындау дағдалырын, шығарманың көркемдік мазмұнын мейлінше толық ашуын тәрбиелеу керек.

Виолончельде ойнауға үйретудің алғашқы кезеңінің ерекшелігі - фортепианоға қарағанда, осы аспапта тіпті ең қарапайым әндерді орындау үшін ұзақ оқыту кезеңін қажет етілуі. Виолончельде таза әдемі дыбыс шығару және қарапайым әуенді орындау өте қиын. Алайда, білім алушының тіпті ең қарапайым шығарманы ойнап үйренуін күтетін болсақ, бұл оның жалпы музыкалық дамуының тежелуіне алып келед.

Техникалық тәсілдерді меңгеру процесін жасанды түрде жылдамдататын болса (олардың орындалуының толық еркіндігіне қол жеткісбестен), білім алушы күрделі пьесаны орындау барысында, қимылдық қиындықтарға ұшырайды: бұлшық еттеріне күш түсіреді, қолдарымен қысылып ойнайды. Шектен тыс күш салу бұдан әрі аспапта еркін, әдемі және табиғи дыбыс шығаруға кедерг келтіреді. Сондықтан қолдардың еркіндігіне көп көңіл бөлінеді. Қолдарды дұрыс орналастырғаннан кейін ғана штрихтармен жұмыс жүргізіледі.

Виолончельде ойнаушының шеберлігінің маңызды элементі болып дыбыстың шабуылы табылады. Ысқыштың жағынан дыбыс

шабуылы бір сарынды қозғалыспен, сондай-ақ ойынды бастау кезеңінде ысқыштың салмағын ұстау және қолдарды ойын нүктесіне қою білігімен қамтамасыз етіледі. Ысқыштың ішеке тиюі кезінде синхронды түрде есту реакицясы пайда болуы керек, әдетте ол білім алушыларда кешігіп пайда болады.

Шабуылды тәрбиелеу үшін жаңадан бастағандарға есту, қозғалысты, сезіну және көзбен көру сезімін үйлестіру талап етіледі. Алғашқы қадамнан бастап-ақ ысқышты дұрыс бөлу дағдысын мақсатты түрде дамыту маңызды. Жылдам орындалатын пьесаларды ысқыштың бүкіл бойымен ойнауға болмайды. Бұл жылдамдықты бәсеңдетеді, қосалқы дыбыстар шығады. Бұның бәрі шектен шықпауы керек. Ұзақ ноталар – үлкен ысқыш, қысқа ноталар – кішкене ысқышпен орындалады.

Штрихтар музыкалық мәнерліліктің маңызды құралы болып табылады. Штрихтардың орындалу сипаты мен сапасы көптеген жағдайда орындалатын шығарманың музыкалық-көркемдік мазмұны мен стилін дұрыс ашуға байланысты болады. .

Ысқышты аспаптарда ойнауда штрихтандың үш негізгі топтары ерекшеленеді: 1. бір қалыпты – легато (legato) және деташе (detache); 2. Үзік-үзік – мартле (martele) және стаккато (staccato); 3. «серіппелі» және «ырғақты» - спиккато (spiccato) және «ұшпалы стаккато».

Ысқышты ұстайтын саусақтардың икемділігі мен еркіндігі барлық штрихтардағы оң қол қозғалысының жеңілдігіне қол жеткізудің алғы шарттарының бірі болады. Ысқыштың таяғына қол импульстерін беретін саусақтардың иілгіштігіне барлық саусақ буындарының жұмылдырылуының көмегімен қамтамасыз етіледі.

Иілген бас бармақтың ролі өте зор, себебі оның иілгіштігі қалыпта ысқышты еркін қозғалтуға ықпал етеді. Сонымен қатар сұқ саусақта икемді, өз қалыпн өзгертуге дайын болуы қажет.

Қалыпқа жақындаған кезде ішектерден ысқышты көтеріп, осылайша оның артық «ауырлығын» жоя отырып,саусақтарды «теру» ұсынылады.Әр буынның икемділік сезімі қолдың барлық буындарында қозғалысқа дайындығының тұтатс сезімінімен біріктірілуі қажет. Барлық штрихтарда және техникалық тәсілдерде ысқыштарды басуды емес, ысқыш қозғалысының артықшылықтанып пайдалану қажет.

Білім алушының алғашқы танысатын штрихы – ол деташе штрихы. Detache (франц) – әр дыбыс ысқыштың жоғары және төмен жеке қозғалыстарының орындалатын штрих (бөлу, үзіп алу). Әр дыбыс ысқыштың ішектен ажыратпай жаңа бағытта қозғалысынан шығады. Дыбыстың басталуы өте жұмсақ, ал ысқыштың бағыттарының ауысуларыбірсарынды болуы тиіс.

Білім алушылардың деташе штрихын орындау кезінде кездесетін әдеттегі кемшіліктері бар. Ысқыштың қозғалысының бағытына

байланысты дыбыс сапасының өзгеруі: ысқыш жоғары қозғалғанда пайда болатын дыбыстар шықпайды, ол дыбыс ұзақтылығының қысқартылуына алып келеді.

Аталған көріністердің себебі ең алдымен естуді бақылау сапасының төмен болуында, сонымен қатар бұлшық ет күштерін жеткілікті еркін басқара алмауында жатыр, бұл ысқышты дірілдеп, түзу жүргізбеуге алып келеді.Мұндай жағдайда метрикалық жүрісакцентін сақтауға тырыса отырып, тік және кері штрихтарды алмастырып пайдаланып, мелодиялық қозғалыстың үзіндісін ойнауға арналған жаттығуларды ойнаған пайдалы. Осындай жаттығуларда ысқыштың жоғары қозғалысы бірде қатты, бірде бәсең тактің уақытына келеді, бұл штрихтың жалпы дыбыстылуын қалыпқа келтіруге көмектеседі.

Деташе штрихының түзу дыбсыталуы үшін ысқыштың бір ішекте тегіс жүргізуінің сақталуы, сондай-ақ бір штрихтың орындалу ұзақтығында дыбысталу күші мен тембрінің өзгеруі немесе ысқыш пен ішектің түйісетін белгілі нүктесінің болмауына байланысты бір фразада орыйндауы үлкен маңызға ие. Бұл көріністер әдетте оң қолды ұйымдастыру жұмыстарының жеткіліксіздігінен, ысқыш ішектің боойымен жүрген кезде оның жеке бөліктерінің (иық, білек, білезік, саусақтар) қозғалысы арасындағы дұрыс үйлестірудің яғни мойын мен сүеніш арасынағы болмауына байланысты болады. Тығыз дыбысты іздеуде тәжірибесіз орындаушы "баса" бастйды, сонымен қатар кең артық ішекпен орындай береді. Бұдан дыбыс тек жаман бола береді. Ысқышты басуға емес, онда қозғалысты пайдаланудың ерекшеліктеріне қол жеткізу қажет.

Деташені ысқыштың қысқа бөлігімен жылдам қарқында орындау кезінде күрделі екі дағды байланыстырылады, олардың әрқайсысы саусақтардың ұсақ қозғалысытырының жақсы дамуын талап етеді - ысқышты ауыстыру және ішектерді ауыстыру. Бұл қимылдар мен үйлесту дағдыларының дамуының жеткіліктсіздігі саусақтардың шапқандығына әсер етеді. Жылдам деташе штрихы үйлестіруді жақсы дамытады.

Деташе штрихынан кейін, білім алушы легато штрихын оқуды бастайды. LEGATO (итал.) – дыбыстардың арасын үзбей жатық және түтастыра шығару. Ішекті аспаптардадағы легато дегеніміз бір ысқышпен бір қатар дыбысты орындауды білдіреді. Легато ішекті-ысқышты орындаудағы маңызды штрихтардың бірі болып табылады, сондықтаң оны барлық оқыту процесінде оқып-үйрену қажет.

Бұл штрихты оқытудың алдында әуендік естуді дамыту, сондай-ақ ойын қозғалыстарының мәдениетін қалыптастыру бойынша жұмыстар жүргізілуі тиіс.

Білім алушылардың дыбыстарды метроритмикалық ұйымдастыруды, бір қатар дыбыстарды орындаудағы метроритмикалық

қалыптылықты меңгермей ткрып, легато штрихын меңгеру мүмкін емес. Ол ең алдымен екі жағдайға байланысты болады: біріншіден, сол қолдың саусақтарының қозғалысының ритмикалық нақтылығынан, екіншіден, ысқышпен ұзаұтықты, әсіресе әлсіз бөліктерін ойнап болу (тыңдап болу).

Легато штрихын жақсы орындау дыбсытың жұмсақ шабуылыны және ысқыштың бір сарынмен қозғалуына ғана байланысты емес, сондай-ақ оның дұрыс бөлуге де байланысты болады.

Ысқыш шартты түрде 2. 3. 4. және бір лигаға біріктірілген негізгі ырғақтық бірліктер қанша болса, сонша бөлікке бөлінеді. Ысқышты бір ішекте ойнағанда да, сондай-ақ бір ішектен келесі ішекке ауыстырғанда да бір сарынмен және үздіксіз жүргізіп отыру қажет. Легатоно орындау - жұмсақ, бірақ лигамен біріктірілген барлық ноталардың жақсы дыбысталуы мен мәнерлі дыбсыталуына көмектесетіндей етіп ысқышты бөлу қажет.

Легато сол қолдың өте жабысқыш "ән салғыш" саусақтарын талап етеді. Ысқыштың бір қозғалысында біріктірілген барлық дыбыстар сол қолда жақсы "ақылдасуы" керек. Сонымен қатар, ысқыштың бір ішекетен келесі ішекке ауысуы кезіндегі сол және оң қол жұмыстарының дұрыс үйлестірілуін қамтамасыз ету қажет. Деташе мен легатоның мәәнерлілік қасиеттерін білім алушылар әндік репертуармен оқып-үйренеді. Эмоциялылық қосылу, салатын әуендердің сипатын және интонациялау тәсілдерін сезіну осы штрихтарды орындау дағдыларын меңгеруін жылдамдатады.

Дыбыстың түзулгі және созылыңқылығы, әуендік жолдағдыг бір тұтастығы. Дыбыстардың бөлшектеп шығының қандай да бір сипаты, жұмсақтығы, бір сарындылық немесе шабуылдың ерекшелілігі - осының бәрі штрихтық техниканың мәнерлілік мұмкіндіктерінің кең спекторы болып табылады. Деташе және легото штрихы барлық қалған штрихтар негізінде жатыр.

MARTELE – (франц) тікелей аудармасы балғамен соғу дегенді білдіреді. Әр дыбыс ысқыштардың қатаң қозғалысымен жан-жаққа және тез тоқтау арқылы шығарылады. Ысқыштың жоғары және төмен жеке қозғалыстарымен орындалатын, өткір акцент жасалатын штрих. Мартле толық ысқышпен де, сондай-ақ оның бөліктерімен де орындалады. Мартленің ерекшелігі дыбыстың өткір шабуылы және ысқыштарды ауыстыру арасындағы тоқтаулары.

Мартленің акцент қойылған бастамасы бар және одан кейін ысқышты екпінмен жүргізеді. Тез шабуылмен орындалып, қолдың кенет тоқтауымен аяқталады.Бұл кенттен тоқтау «серпумен», қажетсіз қосымша дыбыспен аяқталмауы тиіс.Дыбыс ысқыштың күшімен басылуы қажет.Үзіліс кезінде саусақтар ішекке тиіп, ысқыш қажетті орынға орналастырылып, келесі дыбыстың шығарылуына

дайындалады.Қозғалыс басталғанды ысқышты ішекке тызыз сүйеп, жылдам жүргізу арқылы шабуылдың өткірлігіне қол жеткізіледі. Сондай-ақ, сүйемелдеуішке параллель бағыттағы қозғалыс сақталуы тиіс.

Мартле – марштық муызканы орындауға тән штрихтардың бірі. Фортені ойнау барысында мартле штрихы жігерлі, қайратты, батылдық сипатын құруға ықпал етеді. Пианоның дыбсымен қатар мартле штрихын күшті ритмикалық ойнау өте керемет сезімді қалдырады.

STACCATO (итал) – үзіп орындау. Бір бағыттағы қысқа, үзілгген мартое қатарына құралатын штрих. Дыбыс ысқышты бір жаққа қарай жеңңіл шерту арқылы шығады. Бұл штрих кезінде қол мен ысқыштың қимылы өте қысқа, шерту тәрісдес, әдетте буын мен саусақтар қатыстырылады. Стаккатоны шапшаң жылдамдықта орындау өте қиын және тағиқи икемділікті талап етеді. Бірақ мұқияттылық пен қажырлықтың арқасында әр білім алушы стаккатоно жылдам орындауға қол жеткізе алады. Оны қолдың салмағымен ысқышты ішектерге тақап, буындардың көмегімен тез шерту арқылы орындау керек. Штрихты пысықтаудың басты шарты - буындармен шерте отырып тұтас қолдың қимылын үйлестіру.

MARCATO (итал) - ерекшелеу, айқындау. Маркато штрихы дыбсытың басталуына екпін жасалып, тез өшумен сипатталады. Дыбыс басталғандағы екпін ысқышпен ішектерді ақырындап басып және оның күш салып жүргізу кезінде орындалады. Бәсеңдеу басуды азайтып жәәне ысқышты жүргізу жылдамдығын төмендету нәтижесінде болады.

168. PORTATO (итал) – ысқыштың бір бағытында әр нота ерекшеленетін және жекешеленетін штрих. Дыбыстар бір бағытта созылыңқы және цезуралармен шығады. Портато нота мен лиго арасында сызықша қоюмен ерекшеленеді, бұл дегеніміз ритм жағынан ұстамды орындауды, динамикалық тегіс және созылыңқы орындауды білдіреді. Штрих үлкен қиындық тузығбайды, сондықтан балалар оны бар ынталарымен орындайды.

Қалған штрихтар ұшатын және секіретін штрихтар деп аталады. Ricochet (фран) ысқышты ішекке лақтыа отырып орындалатын штрих. шапшаңдыққа байланысты орындауға ыңғайлы ысқыштың бөлігін тауып, колодкаға сол қолдың саусақтарын қосу және буындарды босату қажет.

Spiccato(итал) –жылдам шапшаңдықта орындалатын, ысқышты бір уақытта ішектерде жүргізе отырып, қысқа лақтыру арқылы орындалатын штрих. Дыбыс - ысқыштың жеңіл секіру қимылынан шығарылады. Ысқыштың икемділгі мен серіппелілігінің нәтижесінде әр серіппеден кейін ішектер жоғары ытқиды. Спиккато әдетте ысқыштың ортасында білек және қол буынымен орындалады, ал фортены ойнау кезінде қалыпқа (колодка) жақын орындалады. Бұл жағдайда бүкіл қолдың

қатысқаны байқалады.

Sautille (фран) – деташе штрихынан құралатын жеңіл спиккато. Қос штрих – әуендік сызықтың әр дыбысын ысқышпен қайталау. Сотийе қол қимылын жылдамдату және штрихты сермеуді қажетті деңгейге дейін қысқарту нәтижесінде ауырлық ортасы мен ысқыштың ортасы аралығында орындалады. Ысқыш таяғының пульсациясы (кері серпу) қол буынының жеңіл соққысынан туындайды. Оларды меңгеру үшін білек пен саусақтың жеңіл қимылдарының көмегімен, қол буындары мен білектің жақсы үйлескен қимылдарымен ысқыштың ортасында (қысқа үзінді) мейлінше тығыз орналастырып оайнау қажет. Ысқыштағы қолдың күшін кенеттен жеңілдетудің көмегімен таяқтығ серіппелілігі мен оның қыл лентасына әсер етуінің арқасында қайталанған деташе сотийе штрихына түрленеді (секіретін штрихқа). Кең қылдың және ысқыш сапасының болмауы нәтижесінде ысқыштың секіруін басқару қиынға түседі. Сотийе штрихын қолдану үшін ысқыштағы қылды сетіппелі етуге қолайлы нүктені табу керек, бірақ бұл ысқыштың барлық бөліктерінде штрих нәтижелі шыға бермейді.

ColLeqno(итал) коль леньо – ысқыштың сабымен ішектере жүргізу. Өте сирек орындалады, дыбсыталуы ерекше. Бұл штрих емес, дыбыс шығару тәсілі.

Штрих дегеніміз – шығарма мазмұнын ашуға ықпал ететін ерекше мәнерлілік тәсілі.Түрлі үйлестірілген штрихтармен жұмыс – қол қимылдарын үйлестіруге және реакцияның шапшаңдығының қалыптасуына ықпал ететін білім алушыны сабақ уақытында үнемі бақылап отыруға және мұқият назар аударуға үйретеді.

Музыкалық-мәнерлілік штрихтарын жасап шығару үшін, аспапта ойнаушы ең алдымен әр штрихтың дыбысталу сипаты (жұссақ, үзік-үзік және тағы басқа) туралы анық түсінігі болуы тиіс, осы штрихтарды орындауға қажетті қол қимылдарын талдауы керек, жаттығулардың көмегімен оның дыбысталу сапасына қол жеткізу қажет.

Оқытудың алғашқы кезеңінде білім алушыға ойын түрінде ұсынылатын көптеген қарапайым жаттығуларды пайдаланған абзал. Осындай ойын-жаттығудың өзінің атауы болуы мүмкін және сабақта пьесаны үйретуден басқа үнемі жаңартылып отыратын осындай жаттығуларды орындауға арнайы уақыт бөлген жөн. Осылайша, білім алушы қарапайым түрдегі барлық ойын дағдылары мен тәсілдерін қалыптастыру ісіндегі алғашқы қадамды жасайды. Мұндай жағдайда сабақтар білім алушы үшін педагогтердің барлық көптеген ескертпелерін дұрыс орындауда шаршататын ізденістер сипатында емес, аудартуға мүмкіндігі болады.

Аспапта ойнау техникасын табысты меңгеру үшін білім алушы ең алдымен оқытылып отырған материал туралы, орындау тәсілерін түсіну, әр жаттығудың мақсаты мен мәні туралы айқын көріністерінің болуы

тиіс.

Музыкалық-орындаушылық техникамен жұмыс ойнаушылардан толық мұқият назар аударуды, саналы түрде күш-жігерін көрсетуді, белсенділігі мен бастамашылдықты, мақсатқа жетудегі табандылықты, сабақтардағы шыдамдылықты талап етеді.

Мектепке дейінгі тәрбие музыканы бейнелі-эмоциялы қабылдауға негізделеді. Олардың музыканы түсінуі, оған эмоциялы қарауына қарағанда, балалардың ойнау білігі ертерек қалыптасады. Педагогке ойын аппаратын қажетсіз күш салуға бағытталған әнді, тыңдауды, ноталық сауатты оқып-үйренуді, әуенді таңдауды, қолды дұрыс қожмен тасымалдауды, жаттығулармен үйлестіру негізінде білім алушыны жүйелі және кешенді түрде дамыту керек.

Гаммалармен, арпеджио және жаттығулармен жұмыс істеу әдістемесі әр түрлі болуы мүмкін және оқытудың әр кезеңінде қойылатын міндеттерге, білім алушының дайындығы мен жасына, осындай жаттығуларға бөлінетін уақыттың көлеміне байланысты болуы мүмкін. Қандай да бір сабақ жүйесінде аспапта ойнау техникасын жан-жақты дамытуға талпыну қажет.

Техниканың алуан түрлерімен жүйелі түрде жұмыс істеу үшін жақсы меңгерілген гаммаларды, арпеджиоларды, интервалдар мен жеңіл жаттығуларды пайдаланған жөн. Сондай-ақ, білім алушының назарына жүктемені ұлғайтудан аулақ болған жөн. Мысалы, қандай да бір штрихты үйрету үшін бір жеңіл гамманы алып, ал сол қолға арналған жеңіл тәсілді үйрету үшінқапарайым штрихтарды пайдаланған жұрыс.

Мектепке дейінгі кезеңдегі қажетті жұмыс түрінің бірі болып ән салу табылады.Әндерді жаттауды үлкен секунд диапазонынан бастап және оны әрі қарай үлкейту қажет.Бұл жоғары дыбысты есту қабілетін дамытуға, «көремін – естимін - қайталаймын» байланысының пайда болуына ықпал етеді.Осылайша, дыбыстардың жоғары дейгейлі сипаты және олардың ноталық белгіленуі меңгеріледі. Ол бұдан әрі пьесаның әуендік сызығын талдауға ауысуға мүмкіндік береді: әуен қозғалысының өрлеуі немесе бәсеңдеуі, сатылап немесе секіріп, дәр бір дыбысты қайталау. Пьесаның сипаты мен көңіл-күйін анықтай отырып, білім алушы өзінің қобалжуларымен байланыстырады.

Білім алушылардың музыкалық дүниетанымын кеңейту үшін сыныпта жан-жақты оқытылатын шығармалардан басқа, олармен жұмыстың аяқталуының түрлі дәрежеде болуына жол беріле отырып, жатқа үйренуді талап етпей, бірқатар түрлі сипаттағы шығармалармен таныстырған жөн.

Сынып жұмысы кезінде нотаны парақтан оқуға және ансамбльде ойнауға көп көңіл бөлген жөн. Білім алушының ноталық мәтінді өз бетімен және сауатты түрде талдау жасай білуі жұмыс процесін мейлінше жеңілдетеді және оның музыкалық дүниетанымын кеңейтуге

қажетті жағдай жасайды.

Мамандық бойынша сабақтарда Интернет-технологияларды қолдану білім алушылардың музыкалық дүниетанымын дамытуға және креативті ойлауларын дамытуға ықпал етеді.

Педагогтеориялық материалдарды бекіту үшін анимациялық тестілер, дидактикалық ойындар, электронды әдістемелік оқулықтар әзірлеуі қажет.

Сынақтық және емтихандық тапсырмалар қатаң түрде сараланған болуы тиіс. Білім алушы өзінің осы кезеңдегі дамуын көрсетуі тиіс болатын музыкалық және техникалық қиыншылықтардың барлық аспектілерін сақтаған өте маңызды.Мысалы, егер бір этюд сол қол проблемаларына арналған болса, екінші этюдте акцент штрихтардың техникасына арналған жөн, егер ірі нысанды шығарма классикалық стильде болса, пьесаның романтикалық – виртуозды сипатта немесе керісінше болғаны жөн.

Білім беру бағдарламасы қазақ халқының, заманауи қазақ композиторларының музыкалық мұраларының түрлі өңделген шығармаларын қамтиды.

Қазақ музыкасының ұлттық ерекшелігі кең кантиленада, әуендің-интонациялық құрылымында, ладта, метроритмде, тембрде байқалады. Осы ерекшеліктерді ажырата білуге, виолончельде қазақ музыкасын орындауға деген сүйіспеншілікті дарытуды музыкалық білім алудың алғашқы қадамынан-ақ тәрбиелеу қажет.

Балалар музыка мектептерінде және балалар өнер мектептерінде жеке оқыту ерекшелігі әдістерді, құралдарды, оқыту нысандарын және репертуарлық кешенді таңдауда саралап таңдауды болжайды. Әр білім алушыға сабақ жүргізудің түрлі фонрмалары, жылдамдықтары мен әдістері қолданылады.

Сабақ орындалған тапсырманы тексеруді, педагог пен білім алушының музыкалық шығармамен бірігіп жұмыс істеуін, білім алушының өздік жұмысының тәсілдеріне қатысты педагогтің ұсынымдарын қамтиды.

Білім алушылардыңалдына қойылған нақты міндеттермен ғана емес, оның даралығы мен қасиеттеріне де байланысты, сондай-ақ, сабақ процесіндегі педагог пен білім алушы арасындағы қалыптасқан қарым-қатынаспен де анықталатындықтан, сабақ түрлі формада болуы мүмкін.Ереже бойынша сыныптағы жұмыстар сөзбен түсіндіру мен музыкалық мәтінді аспапта ойнап көрсетумен үйлесуі тиіс.

Білім алушының табысты дамуы үшін маңызды алғышарттары - оның бойынша еркін және табиғи орнығуын дамыту, мақтатты ойын қимылдарын дамыту болып табылады.

Нақты интонация мен дыбыс шығару сапасына үнемі көңіл аударып отыру қажет. Позицияларды және олардың біріктірулерін,

штрихтық техника негіздері мен түрлі вибрацияларды меңгерулері тиіс.

Педагог білім алушыға шығарманың көркемдік мазмұнын мейлінше толық ашатын сауатты, мағыналы аппликатураларды пайдалану дағдыларына үйретуі қажет.

Білім алушыларды музыкалық дамыту үшін маңызды орынды концертмейстермен жұмыс алады. Бірге орындау – білім алушылардың музыка туралы түсініктерін байытады, шығарма мазмұнын дұрыс түсінуге және меңгеруге көмектеседі, білім алушылардың интонциялары мен ритмикалық ұйымдастырушылықтарын бекітеді және жетілдіреді, үйлесімді ансамбльдік дыбысталуға жетуге жетелейді.

Алғашқы сабақтардан-ақ білім алушыларға аспаптың тарихы туралы, композиторлар және атақты орындаушылар туралы айту, білім алушылар үшін музыкалық шығарманы анық және мәнерлеп орындау пайдалы болады.

Білім алушылармен жұмыс істеу барысында материалды меңгеруде педагог жүйелілік, сатылық, қол жетімділік, көрнекілік қағидаттарына сүйену қажет. Оқытудың барлық процесі қарапайымнан күрделіге қарай құрылуы қажет, сондай-ақ білім алушылардың зияткерлік, дене бітімі, музыкалық және эмоциялық қабілеттері, оның дайындық деңгейі сияқты жеке ерекшеліктері ескерілуі тиіс.

Жаттығулармен, гаммалармен және этюдтермен жүйелі жұмыс істеу, бір сөзбен айтқанда техниканың дамуына (шапшаңдылық, нақтылық, тепе-теңділік және тағы басқа) ықпал етеді.

Музыкалық мәнердің маңызды құралдары болып: дыбыс сапасы, интонация, ритмикалық сурет, динамика, баса айту жатады. Аталған музыкалық тілдің элементтерімен жұмыс негізі оқу процесінің негізінде жатыр.

Парақтан оқытуды жүйелі түрде дамыту педагогтің міндетіне кіреді.Білім алушы шығарманың мазмұнын және сипатын ашуға тырыса отырып, авторлық мәтінді терең және тәптіштеп оқып-үйренуі қажет.

Оқу процесін дұрыс ұйымдастыру, білім алушылардың музыкалық-орындаушылық қабілеттерін жан-жақты дамыту – жұмыстың тұтаст ұйымдастырылуына, репертуардың дұрыс таңдалғандығына тікелей байланысты болады.

Әр жартыжылдықтың соңында білім алушыға арналған жеке жоспар құрылып, бөлім меңгерушісімен бекітіледі.

Жеке жсопарды құру барысында білім алушының жеке-тұлғалық ерекшеліктерін және даяындық деңгейлерін ескеру қажет.

Репертуарға техникалық және бейнелілік жағынан, мазмұны жағынан көркемділігі жоғары, стилі, жанры, формасы мен фактурасы бойынша күрделілік деңгейі бойынша қол жетімді шығармалардан тұруы қажет.

Мамандық бойынша сабақты минут бойынша жете жоспарлауға

болмайды, себебі жеке шығармашылық сабақтардың процесі оны өткізу барысында өзгеріп отырады. Бірақ қарастырылған жоспар сабақтарды ұйымдастыруға негіз болады.

Оқу жұмысын жоспарлау және оқу-педагогикалық материалын ойластырылған түрде таңдау – білім алушының табысты дамуының маңызды факторы.

Педагог музыкалық қажеттіліктерін және дарындылықтарының ерекшеліктерін ескеріп, әр білім алушыға арналған жеке репертуарлық стратегияны құру қажет.

Білім алушылардың репертуарлық жоспары әр жартыжылдыққа құрылады және журналға тіркеледі немесе оның кәсіби дамуын көрсететін білім алушының жеке ісіне кіргізеді.

Жеке жоспардың міндетті бөлімдері болып:

1) гаммалармен жұмыс;
2) этюдтермен және жаттығулармен жұмыс;
3) полифониялық музыканы орындау;
4) ірі нысанды шығарманы орындау;
5) классикалық және заманауи авторлардың пьесаларын орындау;
6) Қазақстан композиторларының шығармаларын орындау;
7) халық әндері мен билерінің өңдеулері;
8) ансамбль құрамында жұмыс істеу;
9) парақтан оқу дағдылары.

Жеке жоспар түрлі кезеңдердегі, стильдер мен бағыттардағы композиторлардың шығармалары қамтылатындай етіп құрылуы қажет. Сонымен қатар біртіндеушілік және жүйелілік қағидаттарын басшылыққа алулары қажет.

Репертуарлық тізімдер оқыту жылдары-сыныптар бойынша бөлінеді. Әр сыныптың оқу материалын меңгеруге арналған өзінің дидактикалық міндеттері бар.

Репертуармен жұмыс істеуде педагог орындау нәтижесінің түрлі деңгейіне қол жеткізуі тиіс: кейбір шығармалар көпшілік алдында орындалуға, ал басқалары – сыныпта көрсетуге, ал үшіншілері – таныстыру мақсатында дайындалуы қажет. Бұлардың барлығы білім алушының жеке жоспарында міндетті түрде жазылады.

Әр жартыжылдықтың соңында педагог жеке жоспарда бастапқы бекітілген репертуарлық тізімге өзгерістер енгізу және жоспардың орындалуын белгілеп отыруы қажет, ал жылдың соңында білім алушының музыкалық және техникалық дамуын, үлгерімі және еңбек қабілеттеріне сипаттама беру керек.

Өзіндік сабақтар үнемі және жүйелі болуы қажет. Өзіндік жұмыстың көлемі үй тапсырысына дайындалуға ең аз уақыт жұмсалатынтай, сонымен қатар бір уақытта балалардың жалпы білім беру негіздерінің бағдарламаларын меңгеретіндігін ескере отырып

анықталады.

Жеке үй жұмысы бірнеше тәсілден өтуі мүмкін және педагогтің нұсқауларына сәйкес құрылуы керек.

Ең алдымен түрлі техникалық тәсілдерді пайдалан отырып, ең күрделі музыкалық эпизодтарды пысықтау қажет. Білім алушының ойлау және физикалық қабілеттерін жақсы біле отырып, педагог қандай шығармаға қанша уақыт жұмсалатындығын болжауы мүмкін.

Үй тапсырмалары тиімді болуы тиіс: минималды уақыт мөлшерін қамтып, максималды нәтиже беруі керек.

Сабақтардың басталуы – білім алушы өміріндегі маңызды оқиға. Алғашқы сабақтары өткізу әдістемесін мұқият ойластыру қажет, оқытудың тек практикалық жағын ғана емес, музыкалық-тәрбиелік міндеттерді де қарастыру қажет.

Алдымен, сыныпта білім алушылармен музыка және музыканттар туралы әңгіме өткізу, оларды виолончельмен таныстыру, олар түсінетіндей пьесаны орындау ұсынылады.

Ең алдымен білім алушыларды музыканттың болашақ қызметінің даму келешегімен қызықтыру, олардың музыкаға деген және ойнап үйренетін музыкалық аспапқа деген қызығушылықтарын туғызу қажет.

Баланы алғашқы оқыту туралы нақты және мейлінше кең түсіне білудің педагог үшін маңызы зор, ол білім алушымен әрі қарай жұмыстың жоспарын құра отырып, онымен алғашқы сабақтарды өткізуді ұйымдастырады.

Анықтауыш факторлары болып тек бала қабілетінің деңгейі мен сапасы ғана емес, сондай-ақ оның мінезінің ерекшеліктері табылады; натураның белсенділігі немесе енжарлығы, өзіне тән мұқияттылы немесе алаңғасарлығы, ұқыптылығы немесе енжарлығы, пайдалы және зиянды ұйымдастыру және тағы басқа ,жалпы және музыкалық даму деңгейі, қоршаған ортаның жағдайы – бұлардың барлығы педагогикалық процесті жекелеуді анықтайтын кезең.

Балалармен жұмыс істейтін педагогтің міндеті - ең алдымен балалардың барлық ерекшеліктерін ескеріп, жағымды жақтарын тарату және дамыту, педагогикалық процесте осыларды ұтымды пайдалану.

Даярлық кезеңінде балалармен педагогикалық жұмыста баланы бірден сыныптың оқу өміріне кіріктіру керек. Оқыту барысында балаларды қызықтыра білу өте маңызды.

Қандай да бір жастағы бала үшін жасалатын қолайлы жағдай, педагогтің қамқорлығы – ешқандай жағдайда білім алушыға қойылатын талаптардың төмендеуіне жол бермеуі керек, педагогтің білім алушыға деген либералды қарым-қатынасы деп қарастырылмауы тиіс. Білім алушы оқудың шығармашылық еңбек екнін түсінуі қажет.

Білім алушылар күрделі қойылымның дағдыларын, дыбыс шығаруды, интонация және техниканың негізгі тәсілдерін меңгеретін

аспапқа оқытудың алғашқы кезеңінде тапсырмаларды күрделендіру жүйелілігін өте қатаң сақтаған маңызды.

Музыкантты оқытудың алғашқы кезеңінде оның музыкалық-көркемдік ойлары және орындаушылық шеберліктері қалыптасады.

Сондықтан, педагог-виолончелистке қиындығы төмен жаттығулардан қиындығы жоғары тапсырмаларға ақырындап ауысу, оқы материалын таңдау, көркемдік мазмұны жағынана да, орындау техникасы жағынан да білім алушыға түсінікті болатындай етіп, өзінің білім алушыларын алғашқы оқытудың әдістемелерін ойластыру қажет.

Аспапта ойнауға оқыту процесінде педагог білім алушылардың муызкалық есту қабілеттерін, ритм сезімін дамыту арқылы, оқып-үйретілетін шығармалардың сипаты мен стилі туралы көркемдік түсініктерін тәрбиелей отырып, маңызды музыкалық-тәрбиелеу жұмысын атқарады.

Балалармен жұмыс істейтін педагог балалардың қызығушылықтарын терең тусінуі керек, білім алушылардың жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін дұрыс анықтай алуы қажет.

Алғашқы сабақтардан бастап білім алушылар ойын барысында өзін мұқият естуге, дыбыс сапасын саналы түрде бақылауға, интонацияларының нақтылығын, еркін, келісілген қол қозғалыстарына қол жеткізуге дағдыланулары қажет.

Бейнелі түсіндіру және аспапта ойнап көрсету арқылы педагогке білім алушының үйретілетін ойнау тәсілдерін түсінуге және оларды түрлі жағдайларда саналы түрде пайдалана біліуіне қол жеткізуі қажет.

Білім алушының бойында ерік-жігер қасиеттерін тәрбиелеу қажет: табандылық, алға қойған мақсатына жетудегі қажырлылық, қиындықтарды жеңудегі қайраттылық, музыкалық-орындаушылық міндеттерін өз бетімен шешуі.

Білім алушыларының жасын, жеке қабілеттерін, аспаппен айналысуға бөлінетін уақыттың ескере отырып, оның үй тапсырмаларын дұрыс ұйымдастыруға көп көңіл бөлген жөн.

Заманауи орындаушының қойылымы ойынның тұтас қатарында ерекшеленеді және «жасанды» және ішекті-орындаушының техникалық тәсілі саласында музыкалық өнердің қоятын талаптарымен ынталандырылады.

Білім алушының музыкант-орындаушы ретінде қалыптасуының негізі қланатын оқытудың алғашқы кезеңінде балаға музыкант-әдіскердің, психологтың және физиологтардың көңіл бөлгендеті талап етіледі.

Барлық сұрақтар виолончельде ойнап бастаған уақытта қарастырылады, алайда педагог жас музыканттың алғашқы сабақтарда пайда болатын психофизикалық қиындықтарын азайту мақсатында даярлық кезеңін тәптіштеп әзірлеуі қажет. Оқыту процесін

тиімдендіруге талпына отырып, педагогке мәселені зерттеуде жүйелі тәсілді кеңінен қолдануы, жаңа шығармашылық шешімдер іздеуі, келер ұрпақтың музыкалық мәдениетін жетілдіруге арналған кең алаңдар құра білуі қажет.

Білім алушылардың алға жылжуы көптеген жағдайда өз беттерімен орындайтын үй тапсырмаларын дұрыс ұйымдастыруға байланысты болады. Білім алушыларға үйде жұмыс істеуге берілетін уақыттарын ұтымды пайдалнуға үйрету қажет. Білім алушылардың бойында өз бетімен жұмыс жасау дағдыларын дамыту педагогке сынып сабақтарының процесінде уақытын мейлінше пайдамен жұмсауға, білім алушыларды бақылауға, олардың жеке-психологиялық және физикалық ерекшеліктерін анықтауға және дамытуға мүмкіндік береді.

Балалардың белсенді қызмет формалары эмоциялық жағының, музыкалық ілтипатты, көркемдік-бейнелі ойлауды, орындаушылық білік пен дағдыны, шығармашылық қажеттіліктер мен көркемдік қажеттіліктерді өсіру сияқты жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Педагогтің міндеті: алғашқы кезеңнен бастап-ақ білім алушыға музыка мәнерлілік өнер ретінде қарауға, әуенді интонациялау, қарапайым болса да түсіндірілетін музыканың сипатын жеткізе білуге үйрету. Көптеген жағдайда алғашқы айлардағы сабағы музыка балалардың досы және өмірлік серігі болатындығы немесе өзіне селқос қарым-қатынас қалыптастыратындығы байланысты.

Көркемдік елестеті мен қиыл–баланың ойы мен санасын сапалы басқа деңгейге көтеретін мықты ынтаның бірі. Сондықтан виолончельде ойнауға оқыту процесінде музыкалық-көркемдік әсердің түрлі жолдарын біріктіру қажет және музыканы орындау, шығару, қабылдау сияқты кез-келген міндеттерді орындау кезінде білім алушылардың жан-жақты шығармашылық белсенділігін ояту.

Оқыту мен тәрбиелеудің тиімді құралы болып –білім алушылардың бойында түрлі көркемдік көріністерді тұтас тануға итермелейтін және олардың шығармашылық белсенділігін ынталандыратын пәнаралық (сольфеджио, музыкалық әдебиет, әлемдік көркемдік мәдениет, бейнелеу өнері) байланысқа сүйену болып табылады. Осындай кешенді тәсілмен оқытудың көмегі арқылы бала шығармашылыққа арналған қызмет алаңы ретінде қоршаған ортаны қабылдау мүмкіндігін алады, онда виолончельде ойнауға оқыту оның қыбілеттерін, өз бетімен жұмыс істеуін және өзін-өзі танытуды іске асырады. Педагог оқыту процесінде жаңа білім, білік, дағды алуға ынта ретінде туындаған баланың шығармашылық қажеттіліктерін пайдалана алады.

Пәнаралық байланыстармен қатар орындаушылық білік пен дағдыларды және көркемдік-бейнелі ойлауды кешенді дамыту маңызды педагогикалық шарт болып табылады, сондай-ақ сабақтарды мәселелі-

ізденісті жағдайларды пайдалну болып табылады.

Мамандық бойынша сабақтар тек аспапта ойнауды және музыкалық сауат негіздеріне оқытудан ғана тұрмауы қажет, жанды түрде, білім алушына мен педагог арасындағы тікелей сұхбаттан, орындаушылықтың үздіксіз синтезі, теориялық және жалпы эстетикалық білім тұруы керек.Музыкалық оқытудың әр бөлігіның мазмұны басқа барлық бөліктердің мазмұнымен біртұтас болуы қажет, соның нәтижесінде балалар музыка мектептерінің түлектерінің музыкалық мәдениеттері қалыптасыуна шартты болады.

Білім алушылардың музыкалық-шығармашылық қабілеттерін дамытудың негізгі педагогикалық шарттарының бірі – мақсаттардың, міндеттердің, оқыту мазмұны мен әдістерінің, бала тұлғасының зияткерлік, эмоциялық-жігерлі, әрекетті-практикалық саласының тұтастылығын қамтамасыз ету арқылы көрсететін кешенді тәсіл болып табылады.

Кешенді тәсіл міндеттерін шешу барысында, білім алушылардың заманауи білім жүйесін тиімді меңгеру және олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытудың жиынтығына бағытталған оықтудың мазмұны мен әдістерінің өзара әрекеттестігін қарастыратын тұтас педагогикалық әсер ету жүйесін құру қажет.

Кіші мектеп жасындағы балалардың көркемдік бейне жасау процесіндегі орындаушылық біліктері мен дағдыларын табысты қалыптастыру виолончель сабақтарында балаларды кешенді оқытуды ұйымдастыруды қамтитын әдістемелік құралдар, тәсілдер мен талаптар жүйесін қолданған жағдайды, олардың музыкалық-шығармашылық тәжірибесін жинауы және тереңдетуі, тиісті әдістерді (дамытушылық және қарқынды оқыту әдістері, ойындық әдістер), оқытудың белсенді түрлері (парақтан оқу, есту бойынша теру, музыкалық шығарманы нобайлы жаттату, суырып салу және басқа) жүзеге асырылуы мүмкін.

23. Сыныптар бойынша болжамды репертуарлық тізімдер

1. Даярлық сыныбына арналған болжамды репертуарлық тізім

Этюдтер мен жаттығулар.

Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.

Сапожников Р. Школа игры на виолончели (жаңадан бастағандарға).

Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1-бөлім);

Мерк И. Упражнения для виолончели.

Ли С. Сорок легких этюдов (I позицияда).

Қазақстан композиторларының пьесалары.

Брусиловский Е. Алатау.

Брусиловский Е. Ручей меж березами.
Қалдаяқов Ш. Балдырған әні.
Құрманғазы. Кісен ашқан.
Қазақ халық әні. Бір бала.
Брусиловский Е. Песня.
Тезекбаев Д. Қобыз уйрену мектебі.
Дәулеткерей. Қос Алқа (ансамбль – pizz.-дағы II партия).
Абай. Көзімнің қарасы (ансамбль - pizz.-дағы II партия).
Пьесалар
Филиппенко А. Цыплята.
Детские попевки. Андрей-воробей. Петушок. Дождик и т.д.
Детская песенка. Кукла.
Бакланова Н. Прелюдия.
Волчков И. Пьесаю
Орыс халық әні. Пойду ль я…
Захарьина Т. Котик. Колыбельная. Детская песенка.
Полянский Ю. Пчелы. Рассыпушки.
Тиличеева Е. Флажки.
Орыс халық әні. Ходит зайка.
Орыс халық әні. На зеленом лугу.
Попатенко Т. Лиса по лесу ходила.
Введенский В. Паровоз (ансамбль, pizz.-дағы II партия).
Орыс халық әні.Жили у бабуси. (ансамбль, «Ре» әшегінде ысқышпен II партия).

2. Бірінші сыныпқа арналған болжамды репертуарлық тізім
Этюдтар мен жаттығулар.
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1-бөлім).
Ли С. Сорок легких этюдов.
Лазько А. Этюды в форме пьес.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста, этюды (төменгі сыныптар).
Мерк И. Упражнения для виолончели.
Сапожников Р. Школа игры для начинающих.
Қазақстандық композиторлардың пьесалары.
Баспаев Д. Хрестоматия для баскобыза, виолончели.
Қазақ халық әні. Бір бала.
Брусиловский Е. Песня.
Тезекбаев Д. Қобыз үйрену мектебі.
Қалдаяқов Ш. Арыс жағасынында.

Құжамьяров К. Бүгін.
Ғизатов Б. Біз өмірдің гүліміз.
Қуатбаев К. Қоян.
Дәулеткерей. Қос алқа.
Мұқамеджанов С. Алақай.
Ғизатов Б. Балдырғандар.
Пьесалар
Бакланова Н. Скерцо.
Бакланова Н. Мелодия.
Моцарт В. Аллегретто.
Украин халық әні. Лисичка.
Орыс халық әні. Во саду ли, в огороде.
Орыс халық әні. Как на тоненький ледок.
Неміс халық әні. Тки, дочка.
Морав қалжың әні. Шла Марина. Н. Неедл өңдеуінде.
Красев М. Баю-баю.
Беккер Б. Ёлочка.
Люлли Ж. Песенка.
Люлли Ж. Менуэт.
Гайдн Й. Песенка.
Бетховен Л. Менуэт.
Люлли Ж. Тема из симфонии.
Лазько А. Песня.
Лазько А. Прелюдия.
Гречанинов А. Утренняя прогулка.
Гедике А. Русская песня.
Бакланова Н. Мазурка.
3. Екінші сыныпқа арналған болжамды репертуарлық тізім
Этюдтар мен жаттығулар
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Сапожников А. Этюды для начинающих виолончелистов (1-бөлім).
Ли С. Сорок легких этюдов.
Лазько А. Этюды в форме пьес».
Стогорский А. Этюды и вариации.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Бакланова Н. Мелодические упражнения в сопровождении фортепиано.
Поппер Г. 15 легких этюдов для виолончели.
Қазақстандық композиторлардың пьесалары
Баспаев Д. Хрестоматия для баскобыза, виолончели.
Тастанов Х. Би.

Ғизатов Б. Сақ құлақ.
Жұбанов А. Ақ қайын.
Абай. Көзімнің қарасы.
Жұбанов А. Таджикский танец.
Ғизатов Б. Мысық.
Туркеш. Кюй. Қарабас.
Қуатбаев К. Жаз. Күз.
Қуатбаев К. Песенка у елки.
Пьесалар
Люлли Ж. Песенка.
Люлли Ж. Менуэт.
Гречанинов. Утренняя прогулка.
Гедике А. Русская песня.
Бах И.С. Песня. Менуэт.
Перголези Дж. Песня.
Александров А. Осень.
Бетховен Л. Немецкий танец. Экосез.
Варламов А. Красный сарафан.
Гречанинов А. Весельчак.
Кабалевский Д. Мелодия.
Айвазян А. Армянский танец.
Бетховен Л. Сурок.
Лауришкус М. Литовский танец.
Чайковский П. Старинная французская песенка
Бакланова Н. Аллегретто. Этюд. Непрерывное движение.
Лазько А. Вечное движение.
Ірі нысанды шығармалар
Волчков И. Токката, Вариации на темы украинских народных песен.
Гендель Г. Гавот с вариациями.
Ридинг. Концерт I-часть. Ре-минор.
4. Үшінші сыныпқа арналған репертуарлық тізім
Этюдтер мен жаттығулар
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов.
Сапожников Р. Сборник этюдного материала для I-IVклассов.
Бакланова Н. Мелодические упражнения.
Доцауэр И. Избранные этюды из первой тетради.
Пеккер Г. 10 легких этюдов.
Қазақстандық композиторлардың шығармалары
Қазақ халық әні. Айна қыз.
Тастанов Х. Би.

Қазақ халық әні. Илигай. Өңдеген Л. Хамиди.
Брусиловский Е. Қыз Жібектің ариясы.
Қалдаяқов Ш. Қаракөз .
Қазақ халық әні. Ақбақай. Өңдеген Б. Ерзакович.
Ақан сері. Сырымбет.
Қазақ халық әні. Қамажай.
Қалдаяқов Ш. Ана туралы жыр.
Жұбанов А. Хамиди Л. «Абай» операсы. Абайдың әні.
Омарова С. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.
Үсенов Е. Попурри қазақ әндеріне жазылған.
Хамиди Л. Рассказ дедушки.Жайлаудағы таң.
Пьесалар
Бакланова Н. Мазурка и вальс.
Бакланова Н. Аллегретто. Этюд. Непрерывное движение.
Бах И.С. Менуэт.
Глинка М. Жаворонок. Полька.
Бетховен Л. Два контраданса.
Бетховен Л. Народный танец. Песня.
Чайковский П. Марш деревянных солдатиков.
Аренский А. Колыбельная.
Шуман Р. Романс. Веселый крестьянин. Колыбельная.
Шуберт Ф. Экосез.
Шостакович Д. Заводная кукла.
Кабалевский Б. Вальс. Галоп.
Гречанинов А. Пьесы для детей.
Гедике А. Кантилена.
Сокальский В. Песенка.
Косенко В. Скерцино.
Ірі нысанды шығармалар
Гендель Г. Гавот с вариациями;
Ромберг Б. Соната №4 ми-минор, ч. I и II.
Ромберг Б. Соната си бемоль мажор, ч. I.
Вивальди А. Концерт До-мажор (II-III бөлімдері).
Гедике А. Сонатина.
Ли С. Сонатина До-мажор.
5. Төртінші сыныпқа арналған болжамды репертуарлық тізім
Этюдтер мен жаттығулар
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Сапожников Р. Сборник этюдного материала для I-Ivклассов.
Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Кальянов С. Избранные этюды.

Куммер Ф. Мелодические этюды.
Ли С. Этюды. Соч.31.
Қазақстан композиторларының пьесалары
Қазақ халық әні. Ақбақай. Өңдеген Б. Ерзакович.
Ақан сері. Сырымбет.
Қазақ халық әні. Қызыл Бидай. Өңдеген Л. Хамиди.
Жаяу Мұса. Ақ сиса. Өңдеген Б. Ерзакович.
Жұбанов А. Қарлығаш.
Құрманғазы. Көбік шашқан.
Қазақ халық әні. Маусымжан. Өңдеген Л. Хамиди.
Жұбанов А. Келіншек. Екі виолончельге арналған.
Омарова С. К. Е. Усеновтың виолончель мен фортепианоға арналған пьесалары.
Пьесалар
Чайковский П. Марш деревянных солдатиков.
Аренский А. Колыбельная.
Шлемюллер Г. Ронда.Непрерывное движение.
Кабалевский Б. Галоп. Клоуны.
Комаровский А. Вперегонки.
Гайдн И. Аллегро. Менуэт.
Шуман Р. Романс. Веселый крестьянин. Колыбельная.
Шуберт. Экосез.
Шуман Р. Дед Мороз. Лотос.
Евлахов О. Романс.
Шостакович Д. Заводная кукла.
Кабалевский Б. Вальс.
Хачатурян А. Андантино.
Чайковский П. Грустная песенка.
Власов В. Этюд.
Ребиков В. Песня без слов.
Ірі нысанды шығармалар
Марчелло Б. Сонаты: до - мажор, ми минор (1-2 части).
Корелли А. Сарабанда и гавот из сонаты ми минор.
Бреваль Ж. Соната До - мажор.
Бетховен Л. 2 сонатины: ре минор, соль мажор.
Гольтерман Г. Концерт №4. (Часть1.).
Иордан И. Вариации.
Ли С. Сонатины.
Вивальди А. Соната ми-минор.
Вивальди А. Концерт До-мажор (I часть).
6. Бесінші сыныпқа арналған болжамды репертуарлық тізім.
Этюдтер мен жаттығулар
Кальянов С. Избранные этюды.

Куммер Ф. Мелодические этюды.
Ли С. Этюды. Сочинение 31.
Қазақстан композиторларының пьесалары
Қазақ халық әні. Қызыл Бидай. Өңдеген Л. Хамиди.
Жаяу Мұса. Ақ сиса.Өңдеген Б. Ерзакович.
Жұбанов А. Қарлығаш.
Жұбанов А. Хамиди Л. «Абай» операсы. Абайдың әні.
Күй. Айжан қыз. Өңдеген Б. Ерзакович.
Қазақ халық әні. Қараторғай.Өңдеген Б. Ерзакович.
Қазақ халық әні. Ахау бикем.
Абай. Айттым сәлем, Қаламқас. Өңдеген Л. Хамиди.
Күй. Кеңес. Өңдеген Б. Баяхунов.
Жұбанов А. Романс. Көктем.
Қазақ халық әні. Япурай. Өңдеге Б. Ерзаковича.
Қазақ халық әні. Жеңеше. Өңдеген Д. Мацуцин.
Күй. Жез киік. Өңдеген А. Жұбанов.
Қазақ халық әні. Тілеуқабақ. Өңдеген Б. Ерзакович.
Пьесалар
Бах И. С. Ариозо.
Рубинштейн. Мелодия.
Рубио. Адажио.
Кабалевский Б. Галоп. Клоуны.
Кабалевский Б. Этюд.
Комаровский А. Вперегонки.
Матессон И. Ария.
Гайдн И. Каприччио. Анданте.
Мендельсон Ф. Ноктюрн.
Дворжак А. Мелодия.
Гайдн И. Серенада. Аллегро. Менуэт.
Дженкинсон Э. Танец.
Чайковский П. Колыбельная.
Перголези Дж. Ария.
Гедике А. Миниатюра и Миниатюра в форме рондо.
Глиэр Р. Рондо.
Чайковский П. Грустная песенка. Сладкая греза.
Власов В. Этюд.
Ребиков. Песня без слов.
Ірі нысанды шығармалар
Гольтерман Г. Концерт №4. Часть1.
Иордан И. Вариации.
Корелли А. Сарабанда и Гавот из сонаты ми-минор.
Бреваль Ж. Соната До – мажор.
Марчелло Б. Сонаты: - соль мажор, ля минор, фа мажор.

Бортнянский Д. Соната.
Вивальди А. Соната ми–минор.
Нельк А. Концертино.
Гольтерман Г. Концерт№4, ч. 3; Концерт№5, ч.1 и2.
Ромберг Б. Соната№5 соль мажор.
Кленгель Ю. Концертино До - мажор.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
7. Алтыншы сыныпқа арналған болжамды репертуарлық тізім
Этюдтер мен жаттығулар
Поппер Д. 15 легких этюдов для виолончели.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Мардеровский Л. 32 избранных этюда.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели. Пьесы, этюды.
Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Қазақстан композиторларының пьесалары
Хамиди Л. Романс.
Жұбанов А. Көктем.
Жұбанов А. Романс. Көктем.
Қазақ халық әні. Япурай. Өңдеген Б. Ерзакович.
Қазақ халық әні. Жеңеше. Өңдеген Д. Мацуцин.
Күй. Жез киік. Өңдеген А. Жұбанов.
Қазақ халық әні. Тілеуқабақ. Өңдеген Б. Ерзакович.
Қожамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Пьесалар
Гендель Г. Ларгетто. Сарабанда.
Бах И. С. Ариоза.
Гендель Г. Ларгетто.
Шуман Р. Грезы.
Сен-Санс К. Лебедь.
Мусоргский М. Слеза.
Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.
Күй. Ц. Восточная мелодия.
Айвазян А. Армянский танец.
Клочков И. Вечерняя песня.
Рубинштейн А. Мелодия.
Рубио П. Адажио.
Диттерсдорф К. Скерцо. Немецкий танец.
Нардини П. Анданте кантабиле.
Күй. Ц. Кантабиле. Ре-мажор.

Агапьев К. Гавот.
Глазунов И. Испанская серенада.
Рахманинов С. Прелюдия. Романс.
Глиэр Р. Листки из альбома. Вальс.
Аренский С. Маленькая баллада. Баркарола.
Раков. Романс. Мордовский танец.
Боккерини Л. Менуэт соль мажор.
Люлли Ж. Сарабанда фа мажор.
Тартини Дж. Адажио кантабиле.
Мендельсон Ф. Песня без слов, соч. 53.
Валентини Дж. Менуэт.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Поппер Д. Гавот.
Александров А. Ария.
Айвазян А. Армянский танец.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Поддубный С., Иванов А. Пьесы русских композиторов.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели.
Петров А. Элегия из кинофильма «О бедном гусаре замолвите слово».
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано.
Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано. Составитель Уткин М.
Лазько А. – Орыс композиторларының пьесалары (орта және жоғары сыныптар);
Ірі нысанды шығамалар
Бреваль Ж. Концерт ре мажор, II-III части.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
Ромберг Б. Концертино ре минор.
Гольтерман Г. Концерт №5, ч. II и III.
Иордан И. Концерт.
Ариости А. Соната ре мажор.
Гальяр И. Соната фа мажор.
Эрвелуа К. Сюита ре минор, ч. I и II.
Эккльс Дж. Соната, ч. I и II.
Бетховен Л. Вариации на тему Генделя, соч.8.
Базелер П. Французская сюита.
8. Жетінші сыныпқа арналған болжамды реперттуарлық тізім
Этюдтер мен жаттығулар

Волчков И. Избранные упражнения для виолончели.
Лазько А.12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Грютцмахер Ф. Этюды.
Франком О. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 35 (по выбору этюды).
Ямпольский М. Виолончельная техника.
Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио.
Сапожников Р. Гаммы, арпеджио и упражнения.
Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для
виолончели.
Стогорский А. Этюды советских композиторов для виолончели соло.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели.
Пиатти А. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 25.
Қазақстан композиторларының пьесалары
Хамиди Л. Романс.
Жұбанов А. Көктем.
Жұбанов А. Романс. Көктем.
Қазақ халық әні. Япурай. Өңдеген Б. Ерзакович.
Қазақ халық әні. Жеңеше. Өңдеген Д.Мацуцин.
Күй. Жез киік. Өңдеген А. Жұбанов.
Қазақ халық әні. Тілеуқабақ. Өңдеген Б. Ерзакович.
Қожамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Қожамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Күмісбеков К. Поэма.
Еркимбеков С. Воспоминание.
Дастенов Ж. Адажио.
Омарова С. К. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.
Пьесалар
Бах И. Ариозо.
Гендель Г. Ларгетто.
Шуман Р. Грезы.
Сен-Санс К. Лебедь.
Мусоргский М. Слеза.
Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.
Кюи Ц. Восточная мелодия.

Айвазян А. Армянский танец.
Клочков И. Вечерняя песня.
Диттерсдорф К. Скерцо. Немецкий танец.
Нардини П. Анданте кантабиле.
Боккерини Л. Менуэт соль мажор.
Кюи Ц. Кантабиле. Ре-мажор.
Агапьев. Гавот.
Глазунов И. Испанская серенада.
Рахманинов С. Прелюдия. Романс.
Глиэр Р. Листки из альбома. Вальс.
Аренский С. Маленькая баллада. Баркарола.
Раков. Романс. Мордовский танец.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Поппер Д. Гавот.
Александров Б. Ария.
Айвазян А. Грузинский танец.
Куперен Ф. Пастораль.
Бизе Ж. Менуэт из сюиты «Арлезианка».
Кассадо Г. Серенада.
Брамс И. Интермеццо №1.
Форе Г. Жалоба.
Александров Б. Ария.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Арутюнян А. Экспромт. Пьесы.
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано.
Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано. Составитель Уткин М.
Лазько А. Пьесы русских композиторов.
Соловьев В. Очарованная виолончель.
Чайковский П. Пьесы.
Шостакович Д. Пьесы для виолончели и фортепиано.
Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и фортепиано.
Ірі нысанды шығармалар
Бах И. Х. Концерт до минор. Ібөлім.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
Корелли А. Соната ре минор.
Бони П. Ларго и аллегро.
Капорале А. Соната ре минор.
Дварионас Б. Тема с вариациями.

Ромберг Б. Концертино ре-минор.
Мартини Дж. Соната ля-минор.
Ариости А. Соната ми-бемоль мажор.
Базелер П. Французская сюита.
Бетховен Л. Тема с вариациями, соч. 8.
Гендель А. Концерт.
Моцарт В. Концерт.
Гольтерман Г. Концерт №3.
Ромберг Б. Концерт №2.
Монн М. Концерт соль минор.
Саммартини Д. Соната.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели. Концерты.
9. Сегізінші сыныпқа арналан болжамды репертуарлық тізім
Этюдтер мен жаттығулар
Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Грютцмахер Ф. Этюды.
Франком О. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 35.
Ямпольский М. Виолончельная техника;
Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио.
Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для виолончели.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели.
Пиатти А. 12 этюдов для виолончели». Сочинение 25.
Қазақстан композиторларының пьесалары
Жұбанов А. Романс.
Хамиди Л. Романс.
Қожамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Күмісбеков К. Поэма.
Еркимбеков С. Воспоминание.
Дастенов Ж. Адажио.
Омарова С. К. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.
Пьесалар
Сен-Санс К. Лебедь.
Мусоргский М. Слеза.
Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.
Рахманинов С. Прелюдия. Романс.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Александров Б. Ария.

Айвазян А. Грузинский танец.
Бизе Ж. Менуэт из сюиты «Арлезианка».
Кассадо Г. Серенада.
Брамс И. Интермеццо №1.
Форе Г. Жалоба.
Александров Б. Ария.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Арутюнян А. Экспромт. Пьесы.
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано.
Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано.
Соловьев В. Очарованная виолончель».
Чайковский П. Пьесы.
Шостакович Д. Пьесы для виолончели и фортепиано.
Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и фортепиано.
Ірі нысанды шығармалар
Вивальди А. Соната ми-минор.
Бах И. Концерт до-минор. I, III части.
Корелли А. Соната Соль-мажор. I, II части
Капорале А. Соната ре минор.
Бетховен Л. Тема с вариациями. Сочинение 8.
Гендель А. Концерт.
Моцарт В. Концерт.
Гольтерман Г. Концерт №3.
Ромберг Б. Концерт №2.
Монн М. Концерт соль минор.
Саммартини Д. Соната Соль-мажор. II, III части.

24. Әдебиеттер

1. Кальянов С. Виолончельная техника. М: Музыка, 1996.
2. Полянский Ю.А. Воспитание и обучение в ДШИ. Киев, МузычнаУкрайина, 1988.
3. Руденко В.И. Вопросы музыкальной педагогики. М: Музыка, 1980.
4. Свободов В.А. Начальное обучение игре на виолончели. Киев, Просвещение, 1980.
5. Сапожников Р. Школа игры на виолончели. М: Советский композитор,1977.
6. Хентова С. Ростропович. Санкт-Петербург, Культ-информ-пресс,1993.
1. Абай Кунанбаев. «Песни». Алма-Ата. 1962.
2. Берлянчик М.М. Вопросы музыкальной педагогики. М., Музыка, 1997.
3. Бирина В.М. Особенности обучения игре на виолончели. Харьков, Мир, 1990.
4. Булучевский Ю.С. Краткий музыкальный словарь для учащихся. М., Музыка, 1977.
5. Берлянчик М. Вопросы музыкальной педагогики. Смычковые инструменты.Новосибирск, 1973.
6. Бирина А. «Особенности начального обучения игре на виолончели». Москва.1988.
7. Брянская Ф. Навык игры с листа, его структура и принципы развития. Вып. 4 – М., 1986.
8. Броун А. Очерки по методике игры на виолончели. "Государственное музыкальное издательство", 1960г.
9. Белунцов В. Новейший самоучитель работы на компьютере для музыкантов, изд.3. М.; Издательство Тех Бук, 2003.
10. Беккер Х., Ринар Д. Техника и искусство игры на виолончели – М., Музыка, 1978.
11. Гинзбург Л. Работа над музыкальным произведением. Методические очерки. М., 1981.
12. Готсдинер А. Из опыта воспитательной работы в ДМШ. М., 1969
13. Григорян Л. Школа этюдов для виолончели. М: Советский композитор,1989.
14. Гизатов Б. «Казахские народные песни». Алма-Ата. 1960.
15. Гантман Л. О профессиональном воспитании оркестранта – М., Музыка, 1988.
16. Давыдов К. Школа игры на виолончели – 1959.
17. Доброхотов Б.Хуго Беккер и его труд «Техника и искусство

игры на виолончели». М., Музыка, 1978.
18. Жубанов А. «Струны столетий». Алма-Ата. 1958.
19. Затаевич А. «1000 песен казахского народа». Москва. 1963.
20. Казахская народная инструментальная музыка. Алма-Ата. 1964.
21. Камерные произведения композиторов Казахстана. Алма-Ата. 1965.
22. Лазько А.Виолончель. М.: Музыка, 1965.
23. Надолинская Т.В. На уроках музыки. М., Владос, 2005
24. Нестьев И.В. Учитесь слушать музыку. Изд. Третье. М., Музыка, 1987
25. Назаров И. Основы музыкально-исполнительской техники и метод её совершенствования. Л., 1969.
26. Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио, 1980.
27. Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели – 1986.
28. Мидлар М. Школа игры на виолончели.
29. Потребухин Б. Методическое пособие (маленькому виолончелисту) Москва. Музыка. 1994.
30. Петелин Р. Петелин Ю. Сочинение и аранжировка музыки на компьютере, СПб. ВХВ-Петербург, серия Мастер, приложения мультимедиа, 2009.
31. Педагогический репертуар ДМШ. Избранные упражнения для виолончели. Сост. и ред. И. Волчков. 1987.
32. Руденко В.Натансон В. Вопросы методики начального музыкального образования: Сб. статей. М., 1981.
33. Останькович Д. Нотный редактор Sibelius 6. Учебное пособие. Астана, 2007.
34. Сапожников С. Основы методики обучения игре на виолончели». Москва 1967.
35. Сапожников С. Обучение начинающего виолончелиста. М., 1978.
36. Сапожников С. Первоначальное обучение виолончелиста. Методика развития первоначальных навыков игры на виолончели. М., 1962.
37. Сапожников Р. Гаммы, арпеджио, интервалы для виолончели. 1983.
38. Сапожников Р. Школа игры на виолончели. 1985.
39. Сапожников Р. Школа игры на виолончели (для начинающих) – 1987.
40. Струве Б. Вибрация как исполнительский навык игры на смычковых инструментах. М. – Л., 1933.
41. Степанов Б. Основные принципы применения смычковых штрихов, Л. 1971.

42. Фурманов В. Компьютерный набор нот (Final-2010). Практическое пособие для начинающих. М.; Издательство Современная музыка, 2011.
43. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта-исполнителя. Проблемы методологии. Л., 1973.
44. Янкелевич Ю. Педагогическое наследие. М., 1983.
45. Вопросы совершенствования преподавания игры на оркестровых инструментах. Учебное пособие по курсу методики. М. 1978.
46. Яньшинов А. Техника смычка. Руководство для выработки штрихов. М. 1983.

Ноталық басылымдар
Этюдтер

1. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста, этюды (младшие классы). СПб, Композитор, 2012.
2. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды. Старшие классы ДМШ. – СПБ, Композитор, 2012.
3. Волчков И. Избранные упражнения для виолончели. М., 2014.
4. Грановский Н. Этюды для виолончели. 1967.
5. Григорян Л. Школа этюдов для виолончели. М., 1979
6. Грютцмахер Ф. 24 этюда, опус 38, тетради I – II.
7. Доцауэр И. 113 этюдов.1994.
8. Доцауэр Ю. Этюды для виолончели. 1994.
9. Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели. 1997.
10. Козолупов С. Избранные этюды для виолончели. 1988.
11. Ли С. Сорок легких этюдов.
12. Ли С. Избранные этюды для виолончели. 1987.
13. Ли С. 12 мелодических этюдов, соч. 113. 1980.
14. Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
15. Лазько А. Этюды в форме пьес.
16. Мардеровский Л. Избранные этюды для виолончели. Ст. кл. ДМШ. М., Музыка 2009.
17. Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели. 1980.
18. Мардеровский Л. Избранные этюды для старших классов ДМШ. М. Музыка, 2002.
19. Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
20. Никитин А. Ролдугин С. Педагогический репертуар. Избранные этюды для виолончели. Тетрадь I.
21. Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1 раздел).

22. Стогорский А. Этюды советских композиторов для виолончели соло. Педагогический репертуар ДМШ. I – VII классы. 1972.
23. Сборник этюдов» под ред. Козолупова С. и Гинзбурга. Л.
24. Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для виолончели. 1984.
25. Пиатти А. «12 этюдов для виолончели», соч. 25.
26. Сапожников Р. «Этюды для начинающих виолончелистов» – 1960.
27. Сапожников Р. «Избранные этюды для виолончели». I – IV классы ДМШ. 1957.
28. Сапожников Р. «Избранные этюды для виолончели» (старшие классы ДМШ). 1955.
29. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. I частьII. 1963, 1969.
30. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. II. 1961.
31. Франком О. «12 этюдов для виолончели», соч. 7.

Пьесалар мен ірі нысанды шығармалар

1. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы, Мл. Кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
2. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы, Ср. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
3. Антонова Л. Альбом виолончелиста. Пьесы, Ст. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
4. Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано. Мл. Кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
5. Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано. Ср. и ст. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
6. Арутюнян А. Экспромт. Пьесы. 5 – 7 классы ДМШ (Под ред. Гинсбурга Л.). М., 1955, 1956.
7. Ариости А. Сонаты для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1972.
8. Ариости А.Сонаты для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1972.
9. Альбом виолончелиста-любителя. Сост. Бендицкого А. Вып. 2. М., 1967.
10. Бакланова Н. - 12 легких пьес для виолончели и фортепиано. М., - Л., 1988.
11. Бакланова Н. Первые уроки. 1977.
12. Баспаев Д.Хрестоматия для баскобыза, виолончели. Пьесы для

1-4
Классов ДМШ. Алматы – 1968г.
13. Баспаев Д.Хрестоматия для баскобыза, виолончели. Пьесы для 5 кл.
Сборник пьес для виолончели и баскобыза. «Мектеп». 1966.
14. Бах И.С. Пьесы. (Пер. для виолончели и фортепиано и виолончельных ансамблей). Сост. Челкаускас Ю. М., 1978.
15. Боккерини Л. Три сонаты. (Обр. для виолончели и ф-но Пиатти А.). М., - Л., 1979.
16. Вивальди А. Концерты № 13, 14. (Переложение для виолончели и фортепиано Ролдугина С.) М., - Л., 1977.
17. Волчков И. Виртуозные пьесы для виолончели и фортепиано. М., 1977.
18. Волчков И. Педагогический репертуар ДМШ. Пьесы зарубежных композиторов. М., 1975.
19. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 1 – 2 кл. ДМШ. Пьесы. Этюды. М., 1977, 1985.
20. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 5 класс ДМШ. М., 1982.
21. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 3 – 5 кл. ДМШ. Концерты I ч. М., Музыка, 2004.
22. Глинка М. Пьесы. Средние и старшие классы ДМШ. (Переложение для виолончели и ф-но). Ред. и сост. Челкаускас Ю. М., 1982.
23. Гарлицкий М. – Шаг за шагом. 1985.
24. Григ Э. Соната для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1995.
25. Жемолдинова Н. Гольтерман Г. Пьесы для виолончели и ф-но 2-4 кл. ДМШ. СПБ, Композитор, 2012.
26. Жемолдинова Н. Гольтерман Г. Пьесы для виолончели и ф-но 4-6 кл. ДМШ. СПБ, Композитор, 2012.
27. Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и ф-но. СПб.М., 1987.
28. ЙоваЙорданова. Букварь для маленьких скрипачей.
29. Крейн Ю. Пьесы для виолончели, I – IV кл. ДМШ. (Ред. А.Стогорского) М.,1961.
30. Кассадо Г. Куранты. Виртуозные пьесы. (Сост. Волчков И.). М., 1977.
31. Карш Н. «Пьесы на бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано. Вып. II. СПб, Композитор, 2007.
32. Кабалевский Д. - Альбом пьес для юных виолончелистов. М.Советский композитор, 1990.
33. Куус И., Оликова И., Полупан Н. - Хрестоматия для

виолончели. 3 – 4 кл. ДМШ. Ч. I. Пьесы. М., 1974.

34. Куус И., Оликова И., Полупан Н. - Хрестоматия для виолончели. 3 – 4 кл. ДМШ. Ч. II. Пьесы, произведения крупной формы, ансамбли. М., 1974.

35. Легкие старинные сонаты: Перселл Г., Дюппор Ж., Экклс Д. (Обработка Моффата) М., 1979.

36. Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано. СПб, Композитор, 2003.

37. Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано. СПБ, Композитор, 2013.

38. Лазько А. Пьесы для виолончели и фортепиано. Вып. I. СПб, 1995, 1997.

39. Металлиди Ж. Пьесы для виолончели. СПб, Композитор, 2010.

40. Моцарт В. Пьесы. (Обр. для виолончели и фортепиано Челкаускаса Ю). М.,1982.

41. Музыкантов. Рабочая тетрадь раскраска.М., 1987.

42. Металлиди Ж. Пьесы для виолончели. СПб, Композитор, 2010.

43. Моцарт В. Пьесы. (Обр. для виолончели и фортепиано Челкаускаса Ю). М.,1982.

44. Омарова С. К. Пьесы для виолончели и фортепианоЕлмуратаУсенова.

45. Пталова О. Секреты Дилидона. Нотная грамота для маленьких.М., 1987.

46. Полянский В. Виолончелист. Шаг за шагом. 1 кл. Киев. 1990

47. «Пьесы для виолончели или баскобыза с ф-но». Алма-Ата. 1968.

48. Ю.Полянский, И.Романчук – «Виолончелист, шаг за шагом 1 класс». Киев, Музична Украина, 1990.

49. Педагогический репертуар. Гречанинов. 10 пьес для детей. /Ред. Гинзбург. М.-Л., 1980.

50. Пьесы русских и советских композиторов. (Ред. Гинзбурга Л.) М., 1954.

51. Пьесы. Выпуск 5. (Сост. Стогорский А.) М., 1964.

52. Пьесы узбекских композиторов для виолончели и ф-но. М., 1983.

53. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано, вып. I, II. (Сост. Ефремова) СПб, Композитор, 2005.

54. Ромберг А. Педагогический репертуар. Концерт № 10. М., Музыка, 1980.

55. Страшникова Ю. Детские пьесы для виолончели и фортепиано. М., 1980.

56. Сапожников Р. Педагогический репертуар для виолончели. (I – IV классы ДМШ). М., 1990.

57. Педагогический репертуар для виолончели и фортепиано 5–6–7 классы ДМШ. М.,1995.

58. Песнь менестреля. Альбом популярных пьес для виолончели и ф-но. М., 2014.

59. Педагогический репертуар для виолончели и фортепиано. 3-5 классы Детских музыкальных школ. Переложение Л. Файяра. М., 1958.

60. Родионов К. Начальные уроки игры на скрипке.М., 1987.

61. Сапожников Р. Педагогический репертуар ДМШ. Пьесы и ансамбли советских композиторов для виолончели и фортепиано. М., 1987.

62. Сапожников Р. Пьесы русских и советских композиторов. М., 1962.

63. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып.2. Пьесы 3 и 4 кл.ДМШ. М., 1961, 1965, 1967, 1974.

64. Сапожников Р. - Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. 3. Ч. I. Пьесы для 5 класса ДМШ. М., 1962, 1967.

65. Уткин М. Вокруг света с виолончелью. Вып. 1. СПб, Композитор, 2013.

66. Уткин М. Вокруг света с виолончелью. Вып. 2. СПб, Композитор, 2013

67. Чайковский П. – Пьесы. / (Сост. и ред. Челкаускас Ю.) М., 1984.

68. Шостакович Д. - Пьесы для виолончели и ф-но. М., 1962.

Образовательная программа по предмету «Виолончель» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств

1. Пояснительная записка

1. Образовательная программа по предмету «Виолончель» детских музыкальных школ и музыкальных отделений детских школ искусств (далее - Программа) определяет содержание учебного предмета, примерные программные требования по классам, виды контроля, критерии оценивания и ожидаемые результаты освоения программы.

2. Цель программы: развитие творческих способностей учащихся на основе дифференцированного подхода к обучению игре на виолончели.

3. Задачи программы: обучение музыкальной грамоте, формирование специальных компетенций в области музыкального исполнительства, обучение основным исполнительским приемам игры на виолончели, развитие музыкальных способностей учащегося, исполнительской техники как необходимого средства для реализации художественного замысла композитора, воспитание активного слушателя, любителя академической музыки с широким кругозором и глубокими музыкальными познаниями.

4. Программа «Виолончель» рассчитана на детей различной степени музыкальной одарённости, подготовки и общего развития. Особое внимание обращается на доступность, постепенность и последовательность в освоении музыкальных знаний, пробуждение у детей интереса к занятиям.

5. Программа направлена на приобретение обучающимися знаний, умений и навыков игры на виолончели, получение ими музыкального образования, также на эстетическое воспитание и духовно-нравственное развитие учащихся.

6. Содержание программы базируется на музыкальном наследии казахского народа, современном казахстанском музыкальном творчестве, произведениях мировой классики и творчестве народов мира.

7. Особенностью образовательной программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми знаний, умений и навыков игры на музыкальном инструменте, опыта творческой деятельности, приемов сольного и ансамблевого исполнительства.

8. Программа занятий выстроена таким образом, что теоретические знания обучающийся получает одновременно с практикой, что является наиболее продуктивным и целесообразным. В одном и том же классе программные требования и репертуар отличаются

по уровню сложности.

9. Программа «Виолончель» предназначена для обучения детей с 7-9-летнего возраста до 16 лет. Срок реализации программы - 7 лет.

10. Годовой объем учебного времени на реализацию образовательной программы составляет – 68 часов, при 5-летнем курсе обучения – 340 часов, при 7-летнем курсе обучения – 476 часов.

11. По решению педагогического совета школы срок освоения образовательной программы может быть увеличен на один-два года для детей, не закончивших основное, общее среднее образование, но планирующих поступление в организации, реализующие образовательные программы технического и профессионального образования в области музыкального искусства.

2. Условия реализации программы

12. С целью обеспечения качества обучения организация образования создает оптимальную развивающую среду, обеспечивающую возможность:

1) реализации образовательной программы с учетом индивидуального развития детей;

2) выявления и развития одаренных детей в области музыкального искусства;

3) использования в образовательном процессе новых образовательных технологий, основанных на достижениях современного музыкального искусства и образования;

4) организации творческой деятельности обучающихся путем проведения различных мероприятий: конкурсов, фестивалей, мастер-классов, олимпиад, концертов, творческих вечеров, театрализованных представлений и др.;

5) организации посещений учащимися организаций культуры: филармонии, выставочные залы, театры, музеи и др.;

6) эффективной самостоятельной работы обучающихся при поддержке педагогов и родителей.

13. Реализация образовательной программы должна обеспечиваться педагогическими кадрами, имеющими специальное профессиональное (среднее или высшее) образование, соответствующее профилю преподаваемой дисциплины и систематически занимающимися научной, методической деятельностью и повышением своей квалификации.

14. Материально-техническая база детских музыкальных школ и детских школ искусств должна соответствовать санитарным и противопожарным нормам, нормам охраны труда.

15. Условиями реализации образовательной программы является наличие

1) музыкальных инструментов (виолончелей всех размеров, фортепиано);

2) пультов (подставки для нот, для чтения нот с листа);

3) электронный камертон для точной и удобной настройки инструментов игры в ансамбле;

4) проигрывающего устройства для прослушивания CD- и DVD-дисков, аудио и видео аппаратуры, нотной литературы, учебных сборников и пособий.

5) Размеры виолончелей должны соответствовать антропометрическим параметрам: 1/8 для детей 5-6 лет, 1/4 для детей 7-8 лет, 1/2 для детей 9-11 лет, 3/4 для детей 12-14 лет, 4/4 для детей с 15 лет, а также наличие смычков размерами 1/4, 1/2, 3/4, 4/4.

16. Учебные кабинеты для занятий по предмету «Виолончель» должны иметь достаточную звукоизоляцию, обставляться современной учебной мебелью, разноуровневыми стульями, деревянными подставками для опоры шпилем виолончели и своевременно ремонтироваться. Пианино и рояли регулярно обслуживаться настройщиком музыкальных инструментов.

3. Содержание учебного предмета подготовительного класса

17.Содержание учебного предмета в подготовительном классе.

1) Знакомство с инструментом. Виолончель, ее устройство и история.Части инструмента и смычка.

2) Посадка за инструмент. Гимнастика и подготовка постановочных навыков без инструмента. Постановка рук, корпуса, организация рациональных игровых движений.

3) Знакомство с нотной грамотой. Знание нот на каждой струне. Развитие и освоение навыков ведения и распределения смычка, изучение простейших видов штрихов: деташе целым смычком и его частями, legato по 2-4 ноты на смычок.Постановка левой руки. Упражнения для укрепления левой руки. Первая позиция в узком расположении пальцев. Первая позиция в широком расположении пальцев.

4) В течение учебного года учащиеся должны изучить 15-20 легких пьес, 4-6 этюдов, 2-4 несложных ансамблевых пьесы (можно использовать открытые струны, как гармонический фон) и несколько инструктивных упражнений. Владение смычком по открытым струнам и щипком, прижимая одну ноту на струне «Ре» или «Ля», детские песенки со словами и картинками.

18. Экзамен проводится в IV четверти. Программа контроля: две

разнохарактерные пьесы.

19. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-образного мышления.

Тема 2. Знакомство с музыкальным инструментом (части виолончели и смычка).

Тема 3. Знакомство с нотной грамотой.

Тема 4. Упражнения для укрепления пальцев левой руки.

Тема 5. Работа над постановкой рук. Игра на pizz. и игра смычком по открытым струнам.

Тема 6. Изучение штриха – деташе, приёмы перехода со струны на струну.

Тема 7. Освоение грифа в I позиции на трех струнах.

Тема 8. Игра двумя руками.

4. Ожидаемые результаты освоения программы подготовительного класса

20. К концу обучения обучающийся подготовительного класса имеют следующие знания, умения и навыки:

1) владеет первоначальными навыками игры на виолончели: работа над постановкой рук, корпуса, организация рациональных игровых движений;

2) знает части инструмента;

3) знает ноты на каждой струне.

4) владеет навыками ведения и распределения смычка;

5) знает простейшие виды штрихов: деташе целым смычком и его частями, legato по 2-4 ноты на смычок;

8) выполняет простейшие упражнения для укрепления левой руки;

9) знает первую позицию в узком расположении пальцев, и далее - в широком;

10) знает 15-20 легких пьес, 4-6 этюдов, 2-4 несложных ансамблевых пьес;

11) владеет смычком по открытым струнам и щипком, прижимая одну ноту на струне «Ре» или «Ля»,

12) исполняет детские песенки со словами и картинками.

5. Содержание учебного предмета в первом классе

21. Содержание учебного предмета в первом классе.

1) Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-

образного мышления. Работа над постановкой, организацией целесообразных игровых движений.

2) Нотная грамота, чтение нот в басовом ключе, простейшие динамические, штриховые и аппликатурные обозначения. Изучение первой позиции в узком расположении пальцев и широком расположении пальцев.

3) Развитие навыков ведения и распределения смычка, изучение простейших видов штрихов: «деташе» целым смычком и его частями, «легато» по 2—4 ноты на смычок, комбинированные штрихи, переходы со струны на струну.

4) Качество звучания, интонация, ритм. Простейшие упражнения для левой руки.

5) Гаммы и трезвучия в наиболее удобных тональностях. Исполнение народных мелодий и несложных пьес. Подготовка к чтению с листа.

6) В конце первого полугодия возможны изучение IV позиции, выработка начальных навыков переходов (смены позиций).

7) Заучебный год учащийся должен освоить 2-3 мажорных гамм в одну октаву в пределах первой позиции с применением штрихов (деташе, легато и смешанных штрихов), 6-8 этюдов и 8-10 пьес.

9) В первом полугодии проводится академический концерт.

10) Во втором погодии проводится технический зачет. Программа зачета: гамма, 1 этюд.Программа переводного экзамена – 2 пьесы.

22. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-образного мышления

Тема 2. Повторение нотной грамоты.

Тема 3. Закрепление навыков игры двумя руками в I позиции на трех струнах.

Тема 4. Координация рук и распределение смычка.

Тема 5. Упражнения для соединения струн.

Тема 6. Навыки транспонирования и подбор по слуху.

Тема 7. Работа над деташе, легато и смешанными штрихами в гамме.

Тема 8. Чтение нот с листа и игра в ансамбле.

6. Ожидаемые результаты освоения программы первого класса

23. К концу обучения обучающийся первого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) владеет основными навыками игры на виолончели;

2) знает устройство инструмента и смычка, основы музыкальной грамоты;

3) знает простые штриховые и динамические обозначения;

4) владеет навыками контроля качества звучания, ритмической точности;

5) владеет начальными навыками чтения с листа;

6) умеет подбирать на слух простые мелодии.

7. Содержание учебного предмета во втором классе

24.Содержание учебного предмета во втором классе.

1) Дальнейшая работа над развитием музыкально-образного мышления. Продолжение работы над постановочно-двигательными навыками, интонацией, звукоизвлечением и ритмом. Повышение требовательности к качеству исполнения штрихов.

2) Гаммы мажорного и минорного лада, ассиметричные штрихи, акценты, триоли, пунктирный ритм, основных мягких штрихов (деташе, легато и их сочетание) в умеренном темпе.

3) Простейшие виды двойных нот (с применением открытых струн), закрепление навыка широкого расположения пальцев на грифе (первый и второй виды), работа над развитием артикуляции пальцев в 1 позиции. Изучение IV, половинной и III позиций. Начальное развитие навыков в смене позиций. Флажолеты. Настройка инструмента. Двухоктавные мажорные и минорные гаммы и арпеджио с применением изучаемых позиций. Использование специальной аппликатуры при смене позиций.

4) Развитие навыка чтения нот с листа в присутствии педагога. Умение анализировать музыкальные и технические задачи. Подготовка к изучению крупной формы.

5) В течение учебного года необходимо освоитьдвухоктавные мажорные и минорные гаммы в пределах I-IV позиций с применением различных штриховых вариантов, 6-8 пьес, 8-10 этюдов.

13) В первом полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда), академический концерт (произведение крупной формы или 2 пьесы).

10) Во втором погодии проводится технический зачет. Программа зачета: гамма, 2 этюда или 1 этюд и пьеса. Программа переводного экзамена –2 пьесы или 1 произведение крупной формы.

25. Тематическое планирование.

Тема 1.Музыкальная грамота.

Тема 2. Дальнейшая работа над двигательными навыками рук, интонацией, звукоизвлечением и ритмом.

Тема 3.Изучение гамм минорного лада, ассиметричные штрихи, акценты, триоли, пунктирный ритм.

Тема 4. Ознакомление с навыками широкого расположения пальцев первого и второго видов.

Тема 5. Изучение IV позиции и начальное развитие навыков в смене позиций.

Тема 6. Натуральные флажолеты.

Тема 7.Разучивание пьес.

Тема 8. Закрепление навыков правильной постановки пальцев на грифе.

Тема 9. Разучивание упражнений и этюдов.

Тема 10. Чтение нот с листа и игра в ансамбле.

8. Ожидаемые результаты освоения программы второго класса

26. К концу обучения обучающийся второго класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) знает написания нот и аппликатуры в пределах 2-х октав;

2) умеет исполнять гаммы в пределах первой позиции и трезвучия (деташе, 2-4 легато и смешанные штрихи);

3) владеет первичными навыками самоконтроля;

4) владеет начальными навыками чтения с листа;

5) 6) знает минорные гаммы;

7) знает обозначения динамических оттенков;

8) знает штрихи (деташе, легато), пунктирный штрих;

9) знает фразировки, чистоту интонирования;

10) владеет первоначальными навыками чтения с листа и ансамблевой игры;

11) умеет исполнять гаммы в две октавы с переходом в IV позицию;

12) умеет исполнять трезвучие, арпеджио трезвучия;

13) владеет штрихами деташе и легато в разных комбинациях.

9. Содержание учебного предмета в третьем классе

27. Содержание учебного предмета в третьем классе.

1) Дальнейшая работа над развитием музыкально-образного мышления и исполнительских навыков учащихся.Работа над качеством звука, сменой позиций, интонацией и ритмом. Изучение широкого расположения пальцев при соблюдении правил подготовки и удержания

пальцев.

2) Работа над звуком. Комбинированные штрихи, знакомство с новыми штрихами мартле и стаккато. Изучение более сложных ритмов.

3) Упражнения для развития беглости пальцев. Подготовительные упражнения к изучению двойных нот. Изучение навыков вибрации.

4) Закрепление навыков смены позиций и знакомство с теноровым ключом. Подготовка к изучению крупной формы. Чтение нот с листа. Игра в ансамбле. Настройка инструмента.

5) В течение учебного года необходимо освоить двухоктавные гаммы и арпеджио до трех знаков (минорные до двух знаков) в умеренном и более подвижном темпах, с применением различных штриховых вариантах, 6-8 этюдов, 6-8 пьес, одно произведение крупной формы.

6) В первом полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда, или 1 этюд и пьеса, академический концерт (1 произведение крупной формы или 2 пьесы).

7) Во второе полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда, или 1 этюд и пьеса), переводной экзамен (3 пьесы или произведение крупной формы).

28. Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие музыкально-слуховых представлений и музыкально-образного мышления.

Тема 2. Работа над качеством звукоизвлечения.

Тема 3. Закрепление навыков игры в широком расположении пальцев.

Тема 4. Знакомство с новыми штрихами мартле и стаккато.

Тема 5. Упражнения для развития беглости пальцев.

Тема 6. Подготовительные упражнения к изучению двойных нот.

Тема 7. Закрепление навыков смены позиций и знакомство с теноровым ключом.

Тема 8. Подготовка к изучению крупной формы.

Тема 9. Чтение нот с листа и игра в ансамбле.

10. Ожидаемые результаты освоения программы третьего класса

29. К концу обучения обучающийся третьего класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) умеет исполнять арпеджио и доминантсептаккорд;

2) умеет работать над интонацией и ритмической точностью;

3) знает двойные ноты в одну октаву;

4) владеет штрихами деташе и легато в разных комбинациях,

пунктирным штрихом и мартле;

5) показывает выразительную игру и развивает музыкально-образное мышление;

6) умеет работать над интонацией и ритмической точностью;

7) владеет навыками чтения с листа, ансамблевой игры и транспонирования;

8) владеет широким расположением пальцев;

9) умеет читать ноты в теноровом ключе;

10) работает надзвуковедением и интонацией;

11) владеет навыками исполнения основных и отрывистых штрихов;

12) знает произведения разных стилистических направлений;

13) умеет исполнять гаммы до трех знаков.

11. Содержание учебного предмета в четвертом классе

30. Содержание учебного предмета в четвертом классе.

1) Дальнейшая работа над развитием музыкально-образного мышления и исполнительских навыков при более высоких требованиях к качеству звука и выразительности исполнения.Вибрация. Работа над интонацией, динамикой и ритмом.

2) Дальнейшее развитие штриховой техники: деташе, легато, мартле, стаккато. Развитие пластики в смене позиций и смычка. Закрепление навыков игры в первых четырёх позициях. Изучение высоких позиций (V, VI, VII). Знакомство с позицией ставки.

4) Развитие беглости и артикуляции левой руки. Освоение двойных нот, натуральных флажолетов. Игра legato до двенадцати нот на смычок.

5) Дальнейшее развитие основных штрихов в спокойном и более подвижных темпах. Работа над интонацией, динамикой звучания, ритмом.

6) Ознакомление с трехоктавной гаммой и арпеджио. Более основательное изучение арпеджио с использованием различной аппликатуры, упражнений. Работа над вибрацией. Чтение нот с листа. Самостоятельная работа над репертуаром. Настройка инструмента.

7) В течение учебного года обучающемуся необходимо освоить двухоктавные гаммы и арпеджио, с открытыми и без открытых струн, в умеренном и подвижном темпах, с применением различных штриховых вариантов, также отдельные трехоктавные гаммы и арпеджио: ре, соль и фа мажор и одноименные минорные, «ломаные» терции и кварты «секвенции», 6-8 этюдов, 5-6 пьес и одну часть концерта или две части сонаты.

8) В первом полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда, или 1 этюд и пьеса), академический концерт (1 произведение крупной формы или 2 пьесы).

9) Во втором полугодии проводятся технический зачет(гамма, 1 этюд и пьеса), переводной экзамен (3 пьесы или произведение крупной формы).

31.Тематическое планирование.

Тема 1. Развитие ассоциативного мышления.

Тема 2. Дальнейшая работа над двигательными навыками рук, интонацией, звукоизвлечением и ритмом.

Тема 3. Развитие штриховой техники: деташе, легато, мартле, стаккато в двух и трех октавных гаммах.

Тема 4. Закрепление навыков игры в первых четырёх позициях.

Тема 5. Работа над вибрацией, качеством звука, динамикой и выразительностью исполнения.

Тема 6. Изучение высоких позиций (V, VI, VII) и знакомство с позицией ставки.

Тема 7. Развитие беглости и артикуляции левой руки в пьесах и этюдах.

Тема 8. Освоение двойных нот, натуральных флажолетов.

Тема 9. Игра упражнений и этюдов.

Тема 10. Работа над произведениями крупной формы.

Тема 11. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над посильным для учащегося репертуаром.

Тема 12. Знакомство с настройкой инструмента

12. Ожидаемые результаты освоения программы четвертого класса

32. К концу обучения обучающийся четвертого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) владеет широким расположением пальцев;

2) умеет читать ноты в теноровом ключе;

3) развивает музыкально-образное мышление,

4) владеет навыками исполнения основных и отрывистых штрихов;

5) знает произведения разных стилистических направлений;

6) умеет исполнять гаммы до трех знаков;

7) исполняет произведения разных стилистических направлений;

8) владеет навыками чтения с листа и ансамблевой игры.

13. Содержание учебного предмета в пятом классе

33. Содержание учебного предмета в пятом классе.

1) Развитие самостоятельности учащегося, повышение требовательности к выразительности исполнения, усложнение ритмических задач, работа над беглостью и артикуляцией пальцев.

2) Изучение хроматической гаммы, двойных нот в пределах четырех позиций. Дальнейшее развитие штриховой техники: работа над деташе, легато, мартле, стаккато, сотийе. Совершенствование навыков вибрации. Закрепление приемов игры в высоких позициях и позиции ставки. Изучение хроматической гаммы. Работа над беглостью пальцев. Представление о музыке разных стилей и эпох. Чтение с листа более сложных произведений.

3) Ансамблевое музицирование. Использование средств мультимедиа – программы цифровой обработки музыки, MicrosoftOffice и нотные редакторы.

34. Втечение учебного года обучающемуся необходимо освоить трехоктавные гаммы и арпеджио до 3-4 знаков в различных штрихах, 6-8 этюдов, одну часть концерта, 1-2 части сонаты и 5-6 пьес.

35. В первом полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда, или 1 этюд и пьеса), академический концерт(1 произведение крупной формы).

36. В втором полугодии проводятсятехнический зачет (гамма, 1 этюд и пьеса), переводной экзамен (пьеса, 1 произведение крупной формы).

37.Тематическое планирование.

Тема 1. Дальнейшее развитие образного и ассоциативного мышления.

Тема 2. Изучение хроматической гаммы, двойные ноты в пределах четырех позиций.

Тема 3. Дальнейшее развитие штриховой техники. Работа над деташе, легато, мартле, стаккато, сотийе

Тема 4. Совершенствование навыков вибрации

Тема 5. Закрепление приемов игры в высоких позициях и позиции ставки.

Тема 6. Знакомство с искусственными флажолетами.

Тема 7.Представление о музыке разных стилей и эпох.

Тема 8. Работа над выразительным исполнением пьес и произведений крупной формы.

Тема 9. Игра упражнений и этюдов.

Тема 10.Чтение с листа более сложных произведений

Тема 11. Ансамблевое музицирование

Тема 12. Знакомство со средствами мультимедиа – программы MicrosoftOffice и нотные редакторы.

14. Ожидаемые результаты освоения программы пятого класса

38. К концу обучения обучающийся пятого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) умеет строить от любой ноты трезвучия и септаккорды;
2) владеет навыками вибрации;
3) умеет самостоятельно ставить удобную аппликатуру;
4) умеет исполнять гаммы в три октавы;
5) владеет навыками исполнения более сложными штрихами;
6) владеет навыками чтения буквенных обозначений аккордов;
7) владеет сценической культурой;
8) умеет интерпретировать музыкальное произведение;
9) владеет начальными навыками работы в программе MicrosoftOffice и нотных редакторах.

15. Содержание учебного предмета в шестом классе

39. Содержание учебного предмета в шестом классе.

1) Изучение гамм в более сложных тональностях до шестнадцати нот легато, арпеджио - до девяти нот, двойные ноты (терции, сексты, октавы). Совершенствование штрихов деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато.

2) Развитие техники левой руки на виртуозно-романтических пьесах: трели, различные виды соединения позиций, двойные ноты, аккорды, натуральные и искусственные флажолеты. Закрепление навыков игры в позиции ставки – шарнир Давыдова. Изучение трехоктавных гамм и трезвучий. Двойные ноты (терции и сексты). Начало изучения октав. Понимание стилистических особенностей произведений, владение агогикой, развитием звука, красивой вибрацией. Работа над качеством исполнения сложных штрихов. Чтение нот с листа и самостоятельная работа обучающегося над репертуаром.

3) Программы цифровой обработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы: – MuseScore, Sibelius 6.

4) В течение учебного года обучающемуся необходимо освоить трехоктавные гаммы и арпеджио с применением различных штрихов, а также легато 8, 12 и 16 нот на смычок, продолжить дальнейшее развитие навыков игры в позиции ставки, выучить 7-8 этюдов, 4-6 пьес, одну часть

концерта и одну-две части сонаты.

5) В первом полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда, или 1 этюд и пьеса), академический концерт (1 произведение крупной формы).

6) В втором полугодии проводятся технический зачет (гамма, 2 этюда), переводной экзамен. Программа контроля: пьеса, 1 произведение крупной формы.

40. Тематическое планирование.

Тема 1. Изучение трехоктавных гамм и трезвучий единой аппликатурой. Исполнение гаммы до шестнадцати нот на легато, арпеджио - до девяти нот, двойные ноты (терции, сексты, октавы).

Тема 2. Совершенствование штрихов деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато.

Тема 3. Закрепление навыков игры в позиции ставки – шарнир Давыдова.

Тема 4. Развитие техники левой руки на виртуозно-романтических пьесах: трели, различные виды соединения позиций, двойные ноты, аккорды, натуральные и искусственные флажолеты.

Тема 5. Работа над стилистическими особенностями, фразировкой, агогикой, развитием звука, красивой вибрацией в пьесах и произведениях крупной формы.

Тема 6. Работа над качеством исполнения сложных штрихов в этюдах.

Тема 7. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над посильным для учащегося репертуаром.

Тема 8.Ансамблевое музицирование.

Тема 9.Дальнейшее знакомство со средствами мультимедиа – программы цифровой обработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы: MuseScore, Sibelius 6.

Тема 10. Самостоятельная настройка инструмента с использованием электронного камертона.

16. Ожидаемые результаты освоения программы шестого класса

41. К концу обучения обучающийся шестого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) умеет читать ноты в теноровом ключе;

2) владеет навыками чтения с листа и ансамблевой игры;

3) умеет осуществлять слуховой контроль во время исполнения произведения;

4) владеет сценической культурой;

5) умеет интерпретировать музыкальные произведения;

6) умеет исполнять мажорные и минорные гаммы в три октавы единой аппликатурой без использования открытых струн;

7) владеет навыками исполнения более сложными штрихами;

8) умеет играть различного вида аккорды;

9) владеет навыками красивой вибрации;

10) владеет навыками интервальной техники;

11) умеет передавать стилистические особенности произведения;

12) владеет навыками чтения с листа;

13) владеет навыками интервальной техники;

14) владеет техникой левой руки: трели, различные виды соединения позиций, искусственные флажолеты и двойные ноты;

15) умеет самостоятельно настраивать инструмент;

16) умеет использовать программы MicrosoftOffice и нотные редакторы.

17. Содержание учебного предмета в седьмом классе

42. Содержание учебного предмета в седьмом классе.

1) Освоение гамм в различных штриховых вариантах, развитие пальцевой беглости и штриховой техники.

2) Освоение двойных нот трех видов по две и четыре легато, одиннадцать видов арпеджио в подвижном темпе. Активное освоение виолончельного репертуара разностилевой направленности. Освоение крупной формы более сложной фактуры и содержания. Подготовка экзаменационной программы.

3) В течение учебного года обучающемуся необходимо освоитьтрехоктавные гаммы в подвижном темпе, легато по 12 и 16 нот, все виды штрихов, арпеджио по 3 и 6 легато, двойные ноты, хроматическую гамму, 6-8 этюдов, 5-6 пьес, 2 произведения крупной формы.

3) Во втором полугодии проводится технический зачет (трехоктавная гамма и арпеджио, этюд).

4) Требования к выпускному экзамену – произведение крупной формы, виртуозная пьеса, пьеса композиторов Казахстана.

5) Примерные программы выпускных экзаменов:

I вариант. Вивальди А. Концерт До-мажор. I часть.Дженкинсон Э. Танец.Абай. Привет тебе, Каламкас. Обработка Л. Хамиди.

II вариант. Иордан И. Концерт. 1 ч. Айвазян А. Грузинский танец.Хамиди Л. Романс.

III вариант. Гольтерман Г. Концерт №3, ч. 1.Айвазян А. Концертный этюд.Кумысбеков К. Поэма.

43. Тематическое планирование.

Тема 1. Гаммы в различных штриховых вариантах, развитие пальцевой беглости и штриховой техники, двойные ноты трех видов по две и четыре легато, одиннадцать видов арпеджио в подвижном темпе.

Тема 2. Совершенствование штрихов деташе, легато, мартле, сотийе, стаккатою.

Тема 3. Дальнейшее развитие техники левой руки на виртуозно-романтических пьесах: трели, различные виды соединения позиций, двойные ноты, аккорды, натуральные и искусственные флажолеты.

Тема 4. Профессиональное освоение виолончельного репертуара разностилевой направленности.

Тема 5. Работа над произведениями крупной формы более сложной фактуры и содержания.

Тема 6. Продолжение работы над совершенствованием качества исполнения сложных штрихов в этюдах.

Тема 7. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над более сложным для учащегося репертуаром.

Тема 8. Ансамблевое музицирование.

Тема 9. Дальнейшее знакомство со средствами мультимедиа программы цифровой обработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы.

Тема 10. Профессиональная, самостоятельная настройка инструмента и умение правильно вставить струны в колки.

18. Ожидаемые результаты освоения программы седьмого класса

44. К концу обучения обучающийся седьмого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) умеет исполнять мажорные и минорные гаммы четыре октавы единой аппликатурой (без использования открытых струн);

2) умеет исполнять хроматическую гамму;

3) владеет техникой левой руки: пальцевой беглости, трели, различные виды соединения позиций, искусственные флажолеты и двойные ноты;

4) владеет навыками исполнения более сложными штрихами;

5) владеет навыками интервальной техники;

6) умеет интерпретировать музыкальное произведение;

7) умеет передавать стилистические особенности произведения;

8) умеет самостоятельно разучивать музыкальное произведение;

9) умеет самостоятельно настраивать инструмент;

10) владеет навыками чтения с листа;

11) умеет использовать программы цифровойобработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы.

19. Содержание учебного предмета в восьмом классе

45. Содержание учебного предмета в восьмом классе.

1) Работа над гаммами единой аппликатуры в различных штриховых вариантах. Развитие пальцевой беглости, штриховой техники.

2) Освоение двойных нот трех видов по две и четыре легато, одиннадцать видов арпеджио в подвижном темпе. Изучение произведений различных по стилям и жанрам.

3) Освоение крупной формы более сложной фактуры и содержания. Работа над этюдами, пьесами и произведениями крупной формы. Работа над программой, соответствующей требованиям приемных экзаменов.

4) Целенаправленная подготовка учащихся к поступлению в организации технического и профессионального образования музыкального направления.

5) В течение учебного года обучающемуся необходимо освоить все трехоктавные гаммы в подвижном темпе, легато по 12 и 16 нот, все виды штрихов, арпеджио по 3 и 6 легато и двойные ноты, хроматическую гамму, 6-8 этюдов, 5-6 пьес и 2 произведения крупной формы.

7) В первомполугодии проводятся технический зачет (гамма, два этюда), академический концерт (произведение крупной формы и пьеса).

8) Во втором полугодии проводится технический зачет (гамма, два этюда), экзамен (произведение крупной формы и пьеса).

46. Тематическое планирование.

Тема 1. Гаммы в различных штриховых вариантах, развитие пальцевой беглости и штриховой техники, двойные ноты трех видов по две и четыре легато, одиннадцать видов арпеджио в подвижном темпе.

Тема 2. Совершенствование штрихов деташе, легато, мартле, сотийе, стаккато.

Тема 3. Дальнейшее развитие техники левой руки на виртуозно-романтических пьесах: трели, различные виды соединения позиций, двойные ноты, аккорды, натуральные и искусственные флажолеты.

Тема 4. Более профессиональное освоение виолончельного репертуара разностилевой направленности.

Тема 5. Работа над произведениями крупной формы более сложной фактуры и содержания.

Тема 6. Продолжение работы над совершенствованием качества исполнения сложных штрихов в этюдах.

Тема 7. Чтение нот с листа и самостоятельная работа над более сложным для учащегося репертуаром.

Тема 8. Ансамблевое музицирование.

Тема 9. Дальнейшее знакомство со средствами мультимедиа – программы цифровой обработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы.

Тема 10. Более профессиональная, самостоятельная настройка инструмента.

20. Ожидаемые результаты освоения программы восьмого класса

47. К концу обучения обучающийся восьмого класса имеет следующие знания, умения и навыки:

1) умеет играть различного вида аккорды;

2) владеет навыками красивой вибрации;

3) умеет исполнять мажорные и минорные гаммы в три октавы единой аппликатурой (без использования открытых струн);

4) умеет исполнять хроматическую гамму по 16 легато и на два смычка;

5) владеет техникой левой руки: пальцевой беглости, трели, различные виды соединения позиций, искусственные флажолеты и двойные ноты;

6) владеет навыками исполнения более сложными штрихами;

7) владеет навыками интервальной техники;

8) умеет интерпретировать музыкальное произведение;

9) умеет передавать стилистические особенности произведения;

10) умеет самостоятельно разучивать музыкальное произведение;

11) умеет самостоятельно настраивать инструмент;

12) владеет навыками чтения с листа;

13) умеет использовать программы цифровойобработки музыки, аранжировки, MicrosoftOffice и нотные редакторы.

21. Виды контроля и критерии оценок результатов освоения программы

48.Требования к подготовке выпускников. Выпускник знает:

1) художественно-исполнительские, технические возможности, характерные для сольного исполнительства на виолончели;

2) музыкальную терминологию;

3) различные интерпретации музыкальных произведений;

4) репертуардлявиолончели, включающийпроизведенияразныхстилейижанроввсоответствииспрограммнымитребованиями.

49. Выпускник умеет:

1) грамотно исполнять музыкальные произведения на достаточном художественном уровне;

2) самостоятельно преодолевать технические трудности при разучивании несложных произведений;

3) применять теоретические знания в исполнительской практике;

4) анализировать исполняемые музыкальные произведения,

5) имеет представление о музыкальных формах.

49. У выпускника сформированы:

1) навыки подбора по слуху и чтения с листа несложных музыкальных произведений;

2) навыки по использованию музыкально-исполнительских средств выразительности;

3) навыки по воспитанию слухового контроля и умению управлять процессом исполнения;

4) навыки теоретического анализа исполняемых произведений;

5) навыки исполнительской практики, публичных сольных выступлений;

6) навыки коллективной творческой деятельности.

50. Виды контроля и критерии оценок результатов освоения программы.

1) Цель контроля успеваемости: выявление результативности в освоении образовательной программы учащимися.

2) Контроль знаний является одним из основных элементов оценки качества образования, важнейшим компонентом педагогической системы и частью учебного процесса. Критерии оценивания результатов обучения в музыкальном образовании специфичны. Они складываются из результатов текущей успеваемости по предмету и оценок, полученных на концертных выступлениях.

3) Оценка качества знаний охватывает все виды контроля. Каждый из них направлен на решение определенных учебно-методических задач, имеетсвоицели, задачииформы.

4) Основнымивидамиконтроляуспеваемости в детских музыкальных школах и музыкальных отделениях школ искусств являются текущийконтрольуспеваемости, промежуточнаяаттестация, итоговаяаттестация.

5) Текущий контроль направлен на поддержание учебной дисциплины, выявление отношения к предмету, организацию подготовки домашних занятий, имеет воспитательные цели, может носить стимулирующий характер.

Наоснованиирезультатовтекущегоконтролявыводятсячетвертные оценки.

6) Промежуточная аттестация определяет успешность развития обучающегося и степень освоения им учебных задач на данном этапе. Наиболее распространенными формами промежуточной аттестации являются контрольные уроки, проводимые с приглашением комиссии, зачеты, академические концерты, техническиез ачеты, экзамены.

7) Итоговая аттестация **(**выпускнойи итоговый экзамены**)** определяет уровень и качество владения полным комплексом музыкальных, технических и художественных задач в рамках представленной концертной программы.

8) При выведении оценки за выпускной экзамен должны быть у чтены следующие параметры, как демонстрация обучающимся должного уровня владения инструментом, полное и убедительное раскрытие художественного образа, понимание и отражение в исполнительской интерпретации стиля исполняемого произведения.

Требования к содержанию итоговой аттестации обучающихся и критерии оценок итоговой аттестации определяются школой самостоятельно.

По итогам выпускного экзамена выставляется оценка 5 (отлично), 4 (хорошо), 3 (удовлетворительно), 2 (неудовлетворительно). Временной интервал между выпускными экзаменами не менее трёх календарных дней.

Обучающимся, не прошедшим итоговую аттестацию по уважительной причине, предоставляется возможность пройти итоговую аттестацию в иной срок, но не позднее четырёх месяцев с даты выдачи документа, подтверждающего наличие указанной уважительной причины.

Критерии оценок итоговой аттестации (исполнение концертной программы).

Оценка «5» («отлично»): образная выразительная интерпретация содержания музыкального произведения; убедительное понимание чувства формы; единство темпа; выразительность интонирования; ясность ритмической пульсации; динамическое разнообразие; слуховой контроль собственного исполнения; свободное владение техникой исполнения; артистизм и увлечённость исполнением.

Оценка «4» («хорошо»): грамотное понимание формы произведения, музыкального языка, средств музыкальной выразительности; стабильность воспроизведения нотного текста; единство темпа; выразительность интонирования; динамическое разнообразие; недостаточный слуховой контроль; нестабильность психологического поведения на сцене.

Оценка «3» («удовлетворительно»): формальное прочтение авторского нотного текста без образного осмысления музыки; слабый слуховой контроль собственного исполнения; темпо-ритмическая неорганизованность; динамическое однообразие и монотонность звучания; неустойчивое психологическое состояние на сцене.

Оценка «2» («неудовлетворительно»): ошибки в воспроизведении нотного текста; отсутствие слухового контроля; метроритмическая неустойчивость; низкое качество звукоизвлечения и звуковедения; отсутствие выразительного интонирования; частые остановки при исполнении.

51. Характеристика обучающегося на конец года освещает следующие стороны его индивидуальности:

1) уровень музыкальных данных (слух, ритм, память);

2) соответствие исполнительского аппарата обучающегося данному инструменту;

3) степень приспособляемости к инструменту;

4) общее развитие, эмоциональность, восприимчивость, быстроту реакции;

5) отношение к занятиям музыкой;

6) работоспособность, собранность;

7) умение заниматься самостоятельно;

8) степень грамотности в разборе текста;

9) скорость освоения музыкальных произведений;

10) успехи к концу года;

11) недостатки в музыкально-техническом развитии обучающегося и задачи по их преодолению.

52. Для характеристики обучающегося с профессиональными данными необходимо отмечать такие индивидуальные качества, как наличие художественного воображения, проявление музыкальной инициативы, технические данные.

22. Методические рекомендации

Методическое обеспечение программы. Учебный предмет «Виолончель» направлен на приобретение обучающимися базовых знаний, практических исполнительских умений и навыков игры на инструменте, получение ими музыкального образования.

Образовательная программа рассчитана на формирование у учащихся навыков творческой деятельности, умения планировать свою домашнюю работу, навыков самостоятельного контроля над своей учебной деятельностью, умения давать объективную оценку своему труду, навыков взаимодействия с педагогами.

Предмет рассчитан на выработку у обучающихся навыков творческой деятельности, умения осуществлять самостоятельный контроль во время работы на уроке и в процессе домашних занятий.

Предмет ориентирован на традиционное обучение, индивидуально-дифференцированный подход к каждому обучающемуся.

Основной задачей обучения является формирование ключевых компетенций, включающих комплекс знаний, умений и навыков, необходимых для практической деятельности выпускников детских музыкальных школ и музыкальных отделений школ искусств.

Предлагаемые примерные репертуарные списки по годам обучения содержат произведения различной степени трудности и дают большие возможности для проявления инициативы педагогами.

Выбор репертуара для классной работы, зачетов и экзаменов зависит от индивидуальных особенностей каждого конкретного учащегося, его музыкальных данных, трудоспособности и методической целесообразности данной программы.

Основной формой учебно-воспитательной работы в инструментальном классе является урок, проводимый как индивидуальное занятие педагога с обучающимся.

В первые годы обучения (подготовительная группа, 1-2 классы), наряду с традиционной формой проведения урока возможны также мелкогрупповые занятия, при которых время урока целиком (или какая-либо его часть) используется для работы с двумя-тремя учащимися одновременно.

Виды внеурочнойработы:

1) самостоятельные занятия по подготовке учебной программы;

2) подготовка к контрольным урокам, зачетам и экзаменам;

3) подготовка к концертным, конкурсным выступлениям;

4) посещение филармоний, театров, концертных залов, музеев и др.;

5) участие в творческих и культурно-просветительских мероприятиях.

Для достижения поставленных целей и реализации задач предмета «Виолончель» используются следующие методы обучения:

1) словесный (объяснение, беседа, анализ музыкального текста, анализ структуры музыкального произведения);

2) наглядно-слуховой (исполнение произведения преподавателем, наблюдение, иллюстрация игры на инструменте, показ интерактивных и мультимедийных презентаций);

3) практический (работа на инструменте, тренировочные упражнения, импровизация, самостоятельный разбор, работа над отдельными частями произведения);

4) аналитический (сравнения и обобщения, развитие логического мышления);

5) эмоциональный (подбор ассоциаций, образов, художественного впечатления, развитие музыкально-образного мышления).

71. Выбор методов зависит от возраста и индивидуальных особенностей обучающегося (физические данные, уровень развития музыкальных способностей). Весь процесс обучения должен быть построен от простого к сложному.

Формы занятий. Практические занятия, где происходит разбор произведений, отрабатываются приемы и навыки игры на виолончели.

Групповые занятиядля коллективного музицирования в ансамбле виолончелистов:

1) репетиционно-концертные занятия – это подготовка и публичное представление отдельных концертных номеров;

2) игровые занятия – это интерактивное тестирование на знание особенностей и природы виолончели, теоретического материала;

3) конкурсына лучшее исполнение программного музыкального произведения (пьесы), чистого интонирования в унисон, быстрое заучивание наизусть определенных мест произведения;

4) экскурсионные занятия (посещение театров, концертов симфонического, камерного оркестров).

Учебно-воспитательный процесс запланирован с учетом индивидуальных и возрастных особенностей обучающихся, их музыкального развития, уровня учебной подготовки.

Образовательная программа рассчитана на формирование у учащихся навыков творческой деятельности, умения планировать свою домашнюю работу, навыков самостоятельного контроля над своей учебной деятельностью, умения давать объективную оценку своему труду, навыков взаимодействия с педагогами.

Новизнаобразовательной программы заключается в том, что учитываются индивидуальные способности ребёнка, и учебный материал подбирается в соответствии с данными способностями.

Образовательнаяпрограмма призвана помочь решению задач освоения исполнительских навыков, приобщения к музыке детей, воспитания заинтерррррроресованного отношения к музыке, желания музицировать и развивать эрудицию, художественный вкус.

Образовательная программа предусматривает использование как традиционных, так и инновационных педагогических технологий, направленных на решение задач развивающего, личностно-ориентированного обучения, дифференциации, гуманизации и формирования индивидуальной образовательной траектории обучающихся.

Образовательная программа опирается на следующие

развивающие принципы:

1) личностно ориентированные принципы (принцип адаптивности, принцип развития, принцип психологической комфортности);

2) культурно ориентированные принципы (принцип образа мира, принцип целостности содержания образования, принцип систематичности, принцип смыслового отношения к миру, принцип ориентировочной функции знаний, принцип овладения культурой);

3) деятельностно ориентированные принципы (принцип обучения деятельности, принцип управляемого перехода от деятельности в учебной ситуации к деятельности в жизненной ситуации, принцип управляемого перехода от совместной учебно-познавательной деятельности к самостоятельной деятельности учащегося, принцип опоры на предшествующее (спонтанное) развитие, креативный принцип).

Психолого-педагогическое сопровождение направлено на

1) создание условий для личностного, интеллектуального и социального развития учащихся, соответствующих их индивидуальности, для развития творческих способностей, профессионального самоопределения учащихся с учетом их интеллектуально-личностных возможностей;

2) создание у обучающихся позитивной мотивации к обучению;

3) оказание помощи личности в ее самопознании, в формировании адекватной самооценки и адаптации в реальных жизненных условиях, в преодолении кризисных ситуаций и достижении эмоциональной устойчивости, способствующих личностному росту и саморазвитию обучающихся;

4) оказание психологической помощи и поддержки обучающихся в соответствии с целями и задачами программы.

Особенностью образовательной программы является ее общеразвивающая направленность на приобретение детьми:

1) знаний, умений и навыков игры на музыкальном инструменте;

2) опыта творческой деятельности;

3) приемов сольного и ансамблевого исполнительства.

Образовательная программа ориентирована на выработку у обучающихся личностных качеств, способствующих

1) освоению учебного материала;

2) умению планировать свою домашнюю работу;

3) приобретению навыков творческой деятельности;

4) умению давать объективную оценку своему труду;

5) формированию навыков взаимодействия с педагогами, концертмейстерами и обучающимися в образовательном процессе.

В педагогической работе следует руководствоваться принципами постепенности и последовательности.Особенно важно придерживаться

строгой постепенности в усложнении заданий в период первоначального обучения игре на смычковом инструменте, когда учащиеся начинают овладевать очень сложными навыками постановки, звукоизвлечения, интонации и основными приемами техники.

Педагогу-виолончелисту необходимо поэтому очень тщательно продумать методику первоначального обучения своих учащихся, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для учащегося как со стороны художественногосодержания, так и техники исполнения.

Первое знакомство с инструментом, со звучанием виолончели в исполнении педагога должно быть ярким, запоминающимся. Педагог должен выработать у каждого учащегося естественные и целесообразные приёмы звукоизвлечения на основе активного слухового контроля.

Правильное положение корпуса, инструмента и смычка, освоение целесообразных движений, обусловленных художественно-техническими задачами – все это должно быть предметом самого пристального внимания и упорной работы педагога и учащегося.

На первых уроках педагог знакомит учащегося с деталями инструмента и смычка, названиями открытых струн. Приступая к занятиям с учащимся, педагог должен правильно подобрать инструмент и смычок в соответствии с ростом и физическим сложением играющего (величина рук и пальцев, способность к растяжению, длина руки в целом).

В среднем могут быть установлены следующие нормы:

мальчики 7-8 лет – ¼ инструмент, S смычок;

мальчики 8-12лет – ½ инструмент, целый смычок;

мальчики 13-15лет – ¾ инструмент, целый смычок;

мальчики с 15 лет – целый инструмент. целый смычок.

Эти нормы подвержены большим колебаниям, ибо дети одного возраста имеют различное физическое сложение. Во всяком случае, надо избегать слишком больших инструментов и слишком длинных и тяжелых смычков, которые могут весьма затруднить правильное развитие первоначальных навыков учащегося.

В постановке при игре на виолончели нужно различать три составляющих:

а) посадка и установка инструмента;

б) постановка левой руки – расположение пальцев на грифе и соответствующее положение всей руки;

в) постановка правой руки – способ держания смычка пальцами и положение руки в зависимости от ведения смычка по той или другой струне и выполнения определенных исполнительских приемов.

Чтобы играть длительное время с возможно меньшим утомлением,

виолончелист должен сидеть непринужденно и, вместе с тем, обеспечить активное, «собранное» состояние тела, нормальное дыхание и правильную деятельность сердца.

Основную опору виолончели следует сосредоточить на шпиле с тем, чтобы «разгрузить» две другие точки опоры и обеспечить наиболее непринужденное положение тела играющего.

Для большей устойчивости виолончели ей нужно придать довольно значительный наклон (струны устанавливаются по отношению к полу приблизительно под углом 50-60є), а это потребует применения достаточно длинного шпиля—22-26 см (при правильном расположении виолончели, колок струны До обычно устанавливается недалеко от шеи играющего, немного ниже левого уха).

Целесообразно также незначительно повернуть виолончель в правую сторону (если смотреть на играющего), что позволит с большим удобством вести смычок на струнах Ля и Ре и переходить с одной струны на другую.

Если же виолончель установлена совершенно прямо (без поворота вправо), то при игре на струне Ля придется слишком высоко поднимать правую руку, что вызовет более быструю ее утомляемость.

Чрезмерный поворот инструмента вправо (чаще наблюдается у виолончелисток) затрудняет ведение смычка на струне До.

Приступая к занятиям, нужно прежде всего подобрать для учащегося стул соответствующей высоты. Наиболее целесообразно садиться примерно на ½ сидения стула, спина – прямая, корпус обычно слегка наклонен вперед, ноги нужно ставить всей ступней.

Стул должен такой высоты, чтобы учащийся мог свободно доставать ногами до пола. Это особенно важно при обучении детей маленького роста, так как посадка на стуле нормальной высоты приводит к тому, что ноги учащегося оказываются в «висячем» положении, которое его быстро утомляет.

1) Обычно в таких случаях пользуются низкими стульями, но слишком низкая посадка часто приводит к сутулости учащегося и не вполне правильному расположению виолончели. Поэтому и для детей маленького роста лучше использовать не очень низкие стулья, наблюдая за тем, чтобы ноги учащегося свободно могли стоять на полу всей ступней.

2) Если стул недостаточно высок, можно подкладывать на сиденье дощечки соответствующей высоты, как это делают пианисты.

3) В некоторых случаях, например, когда приходится пользоваться несколько большим по размеру инструментом, можно и для детей (не очень маленького роста) применять стулья нормальной высоты, подкладывая дощечки нужной толщины под ноги учащегося, в особенности под левую ногу, служащую одной из «опор» для

виолончели.

4) Обучающемуся необходимо объяснить указанные условия правильной посадки, предупредить его о недопустимости согнутого положения спины, подчеркнуть огромную роль внимания во время занятий, умения своевременно обнаружить и устранить излишнее напряжение мышц и т.д.

5) Необходимо определить требуемое положение виолончели и основные ее точки опоры. Достигается это следующим образом. Педагог прислоняет верхний (правый) край задней деки к груди учащегося (приблизительно у диафрагмы), определяя тем самым местоположение верхней «опоры» инструмента; подбирая затем соответствующую длину шпиля, не трудно уже выяснить и две другие «опоры»: у колена левой ноги и на шпиле.

В ряде случаев также виолончель поддерживается и правой ногой. Для удобства игры виолончель устанавливается несколько наклонно. Наклон инструмента регулируется при помощи шпиля.

В современной игре на виолончели применяются не только прямые, но также изогнутые шпили. Изгиб не должен быть чрезмерным. Наиболее целесообразная длина шпиля определяется опытным путем. Для удобства ведения смычка на струнах Ля и Ре виолончель целесообразно незначительно повернуть вправо (от играющего), но не чрезмерно, иначе ограничивается свобода движений правой руки при игре на струне До.

Добившись у учащегося правильной, непринужденной посадки, можно перейти к наиболее сложной задаче – постановке рук.Развитие у учащегося навыков постановки и элементарных приемов техники каждой руки в отдельностиначинается с первого урока и ведется параллельно на протяжении первых двух-четырех недель обучения.Эта работа должна быть очень тщательной, с соблюдением строгой постепенности в возрастании трудностей.

Начинать обучение игре на виолончели следует с овладения навыками каждой руки в отдельности.Задача сводится к тому, чтобы развить в учащемся способность к одновременным, но различным по форме и цели движениям, т.е. в специфическом понимании – координировать работу левой и правой рук в процессе игры.

Учащимся подготовительной группы целесообразно давать для исполнения упражнения для укрепления пальцев левой руки и правильного ведения смычком по открытым струнам.

Первые уроки должны несомненно посвящаться воспитанию ведения смычка, без участия левой руки («нажатие струн»). Но, ставя так вопрос, нельзя впадать и в другую крайность – чрезмерно длительное изучение функций одной лишь правой руки, что нарушает вышеизложенную задачу педагога – воспитание координации в

моментах работы правой и левой рук. Подобные «загибы» также приводят (особенно у детей) к падению активности учащегося: уроки становятся «скучными», «сухими».

На уроках педагога и в самостоятельных занятиях учащегося рекомендуется чередовать упражнения для обеих рук с тем, чтобы дать каждой из них некоторый отдых и внести разнообразие в занятия. В процессе работы над постановкой рук следует пояснить учащемуся приемы постановки, постепенно добиваясь того, чтобы он сознательно их выполнял. Рассмотрим общие положения постановки левой руки.

1) Пальцы, непосредственно выполняющие разнообразные задачи левой руки (нажим на струну, интонирование, смена позиций, вибрация и др.), должны быть достаточно крепкими и в то же время подвижными в своих основных (пястно-фаланговых) суставах (что необходимо для развития беглости).

2) Пальцы следует ставить во время игры округло, не допуская прогиба («проваливания») суставных косточек. Что такое положение пальцев во время игры является наиболее целесообразным, легко убедиться на практике, опираясь на струну (или для наглядности и упрощения задачи—о край стола) сначала при выпуклых, а затем при «проваленных» суставах. В первом случае легче осуществлять нажим на струну, сохраняя подвижность пальцев в основных суставах; во втором случае (при «проваленных» суставах пальцев) обнаруживается значительное напряжение в кисти, а пальцы теряют необходимую подвижность.

3) При игре на виолончели пальцы необходимо устанавливать на струну прямо или с очень небольшим наклоном в сторону порожка. Косое положение пальцев на грифе, естественное при игре на скрипке, затрудняет на виолончели вибрацию, имеющую исключительно важное значение для достижения певучего звука. Излишний наклон пальцев устраняется путем некоторого поворота кисти в сторону мизинца (супинация), а также путем выдвижения локтя и всей руки вперед.

4) Для получения мягкого звука нажимается струна более мясистой частью конца пальца («подушечкой»). Поэтому пальцы не должны слишком сгибаться в суставах ногтевой фаланги, сохраняя несколько вытянутое положение, особенно если «подушечки» недостаточно мясисты.

5) При игре на одной струне все пальцы должны устанавливаться на одной линии, то есть на линии данной струны. Для этого мизинец, который обычно короче других пальцев, приходится ставить менее согнуто. При переходе со струны на струну пальцы следует то несколько больше сгибать (переход со струны, лежащей справа, на струну, расположенную слева), то незначительно вытягивать.

6) Чтобы сохранить наиболее свободное состояние руки, большой

палец, установленный своим концом на шейке инструмента, должен легко касаться шейки. Ощущение при нажиме струны имеет сходство с легкой «опорой» руки на грифе. Для удобства перемещения пальцев по всем четырем струнам большой палец целесообразно установить на шейке инструмента приблизительно против двух средних струн (Ре и Соль), а при переходе на струну До часто бывает выгодно переместить его немного «глубже», то есть ближе к этой струне; в противном случае кисть руки примет слишком выгнутое положение, что затруднит свободу действий пальцев.

7) Для того, чтобы облегчить пальцам выполнение указанных задач, необходимо удерживать руку «на весу». Более или менее высокое положение руки (с внешней стороны более заметно положение локтя) зависит, во-первых, от положения струны, на которой приходится играть, и, во-вторых, от высоты позиции: на струнах Ре и Соль рука (локоть) сохраняется на «средней» высоте, на струне Ля — несколько ниже, а на До — немного выше. На первых позициях рука (локоть), естественно, установится ниже, чем на высоких позициях. Для свободного перемещения руки (пальцев) по грифу целесообразно удерживать ее на первых позициях на некоторой «средней» высоте. К этому нужно приучать учащегося с самого начала обучения, не допуская низкого опускания локтя.

8) Для развития элементарных приемов постановки левой руки первые две-четыре недели обучения учащийся извлекает звукpizzicato. Поэтому, прежде чем перейти к упражнениям для левой руки, нужно предварительно показать и объяснить учащемуся способ извлечения звука pizzicato: большой палец упирается в гриф (чаще всего вблизи выемки шейки), а указательный (иногда средний) палец оттягивает струну в правую сторону с большей или меньшей силой (в зависимости от требуемой громкости звука.

9) Для получения более яркого и резкого звука часто перемещают правую руку ближе к подставке.

Важнейшей предпосылкой успешного музыкального исполнительского развития учащегося является воспитание у него свободной и естественной постановки обеих рук и посадки за инструментом. Правильное ведение смычка в соответствии с общими условиями звукоизвлечения может быть достигнуто лишь согласованными движениями всех частей руки.

Движения руки зависят от используемой части смычка и характера штрихов. В практике применяются различные способы держания смычка, но при любом способе следует держать смычок без напряжения и вместе с тем достаточно «цепко» и прочно, он (способ) призван содействовать правильному, свободному ведению смычка и, в конечном счете, достижению высококачественного звука.

Учащимся необходимо постепенно усвоить очень важные двигательные ощущения: при ведении смычка вниз (П) его нужно «тащить», а при ведении «вверх» (V) - «толкать».

Постановка левой руки должна содействовать достижению точной интонации, обеспечить удобство игры в одной позиции и переходов по грифу.

Основные типы расположения пальцев во время игры - узкое и широкое. Широкое расположение пальцев достигается путем оттягивания 1-ого пальца от остальных. Кисть руки обычно находится приблизительно на линии предплечья. Положение локтя меняется в зависимости от высоты позиции.

Для свободного перемещения руки (пальцев) по грифу целесообразно удерживать локоть в некотором среднем положении, позволяющем легко переходить от первых позиций к более высоким и наоборот. Рука должна всегда удерживаться на весу, а пальцы как бы опираться о гриф при нажиме на струны.

У учащегося, на основе правильно заложенных в подсознании игровых рефлексов, вырабатывается интуиция к постижению новых исполнительских задач.

Если же исполнительская интуиция малоразвита, малоактивна, то при встрече с новым «трудным» исполнительским материалом могут появиться, пусть даже незначительные, физиологические закрепощения игрового аппарата, которые могут постепенно привести к напряжению уже крупных мышц, а это ведет, в свою очередь, к изменению конфигурации постановки рук.

Очень важен контроль родителей во время выполнения домашних занятий, так как самому учащемуся сложно следить за свободой рук и правильной посадкой.

Репертуар, исполняемый учащимся, должен быть разнообразным по стилю, содержанию, форме, жанру, фактуре. Чтобы учащийся не потерял интерес к занятиям следует больше играть с ним в ансамбле, где начинающий виолончелист играет щипком или смычком по открытым струнам гармонический фон, а педагог - интересную мелодию.

С первых уроков необходимо приучать учащегося внимательно и точно прочитывать авторский текст, вслушиваться в свое исполнение, повышать требовательность к качеству звукоизвлечения, анализировать технические трудности. В процессе работы педагог необходимо добиваться формирования исполнительских и развитие технических навыков игры на инструменте в сочетании с работой над художественным исполнением.

Огромное значение здесь имеет подбор технического материала – гамм, специальных упражнений и этюдов.

Постоянное внимание следует уделять точной интонации и

качеству звукоизвлечения – важнейшим средствам музыкальной выразительности. Для выработки точной интонации необходимо развивать музыкальный слух учащегося и умения вслушиваться в извлекаемые звуки.

Эффективным средством, способствующим звуковысотной, интонационной ориентации на грифе, развитию внутренних слуховых музыкальных представлений, является транспонирование и подбор по слуху.

В начальном периоде обучения транспонирование может быть использовано для исполнения простейших мелодий на разных струнах и различной аппликатурой, а также при смене позиций и изучении гамм.

Приемы перехода из позиции в позицию следует начинать изучать лишь после достаточного усвоения первой позиции на всех струнах, а также предварительного ознакомления с игрой в последующих позициях (сначала вIV, а затем во II и III).

Для овладения правильными переходами из позиции в позицию большое значение имеют ясные, слуховые представления учащегося, его умения предслышать высоту звука, на который делается переход, а также свободные, уверенные движения левой руки, координации ее движений с действиями правой руки. Также следует обучающемуся объяснить, что расстояние между пальцами (мензура) в более высоких позициях уменьшается.

Изучение более высоких позиций и приемов игры большим пальцем (ставка) следует начинать после достаточного закрепления навыков игры в первых четырех позициях.

Развитие технических навыков игры обеих рук должно осуществляться в процессе работы над всеми изучаемыми учащимся произведениями.

Развитию левой руки (пальцевой беглости, артикуляции, силы и цепкости) способствует работа над гаммами, арпеджио, этюдами и упражнениями.

Развитие техники правой руки связано с выработкой у учащегося следующих основных навыков: умения свободно держать смычок, вести его параллельно подставке, плавно менять направление смычка, правильно распределять длину смычка, постепенно овладевать различными штрихами.

Для начального усвоения учащимся приемов правой руки рекомендуется применять упражнения на открытых струнах.

В работе над гаммами, арпеджио и упражнениями следует обращать внимание не на количественную, а на качественную сторону исполнения, добиваясь интонационной четкости, ровности звучания, устойчивого ритма, плавности движения смычка при смене струн и равномерного его распределения, уверенной смены позиций, пальцевой

четкости и т.д. Необходимо развивать в учащихся сознательное отношение при освоении тех или иных технических приемов.

Изучение вибрации – важнейшего средства выразительности следует начинать после овладения навыками игры в первых позициях и достаточной свободы движений левой руки.

Начальные упражнения для изучения вибрации следует начинать на мизинце или безымянном пальцах в районе IV позиции. Обязательным является хорошая опора на гриф вибрирующим пальцем при свободном состоянии остальных пальцев.

Если педагог владеет навыками нескольких типов вибрации, то следует показать их учащемуся и начинать упражнения с более удобного типа вибрации.

Важнейшим стимулом для изучения вибрации является стремление к большой певучести звука и выразительности исполнения, возрастающее по мере развития учащегося.

За время обучения педагог должен научить учащегося самостоятельно разучивать и грамотно, выразительно исполнять на инструменте произведения из репертуара детской музыкальной школы.

На занятиях по музыкальному инструменту учащийся должен овладеть также навыками транспонирования, чтения с листа несложных произведений, ансамблевых и оркестровых партий, игры в различных ансамблях, включая виолончельный.

На протяжении всех лет обучения должна проводиться планомерная и систематическая работа над всеми важнейшими разделами музыкально-технического развитая учащегося.Необходимо развивать в нем сознательное отношение к усвоению тех или иных технических приемов, ясное представление о той художественной цели, которой они служат.

Важнейшей предпосылкой для успешного развития учащегося является воспитание у него свободной и естественной постановки (организации целесообразных игровых движений).

Правильное положение корпуса, инструмента и смычка, освоение целесообразных движений, обусловленных художественно-техническими задачами – все это должно быть предметом самого пристального внимания и упорной, настойчивой работы педагога и учащегося.

Постоянное внимание следует уделять точной интонации и качеству звукоизвлечения — важнейшим средствам музыкальной выразительности. Для выработки точной интонации необходимо целенаправленно развивать музыкальный слух учащегося, чувство самоконтроля.

Для успешного освоения учебного репертуара детской музыкальной школы необходимо также владение позициями и их

соединениями, основами штриховой техники и разнообразной вибрацией.

К работе над вибрацией следует приступить, когда учащийся усвоит необходимые постановочные и двигательные навыки, в частности, изучит хотя бы первые позиции. При этом необходимо стремиться к формированию у учащегося внутренней потребности к вибрации.

Педагог должен привить учащемуся навыки использования грамотной, осмысленной аппликатуры, наиболее полно раскрывающей художественное содержание произведения.

Специфика начального периода обучения игре на виолончели заключается в том, что для исполнения даже самых простейших песенок и мелодий на этом инструменте требуется гораздо более длительный период обучения, чем на фортепиано. Извлечь чистый красивый звук и воспроизвести простейшую мелодию на виолончели очень трудно. Однако, если ждать, пока учащийся овладеет навыками, необходимыми для исполнения даже самого несложного произведения, то это приведет к торможению его общего музыкального развития.

При искусственном ускорении процесса овладения техническими приемами (не добившись полнейшей свободы их исполнения) обучающийся, играя сложную пьесу, будет испытывать двигательные затруднения: напрягать мышцы, играть скованными руками. Излишние напряжения приведут к тому, что в дальнейшем он не сможет достигнуть свободы, красоты и естественности звучания на инструменте. Поэтому большое внимание уделяется свободе рук. Только при правильной постановке рук идет работа над штрихами.

Важнейшим элементом мастерства виолончелиста является атака звука. Со стороны смычка хорошая атака звука обеспечивается плавным движением, а также умением переносить вес смычка и руки на игровую точку в момент начала игры. При прикосновении смычка к струне должна синхронно возникать слуховая реакция, которая у учащихся обычно запаздывает.

Для воспитания атаки требуется координация слуховых, двигательных, осязательных и зрительных ощущений, которой надо учить начинающего. С первых шагов также важно целенаправленно развивать навык распределения смычка. Нельзя играть быстрые пьесы всей длиной смычка. Это оттягивает темп, слышатся призвуки. Все должно быть в меру. Длинные ноты - большой смычок, короткие ноты – маленький смычок.

Штрихи являются очень важным средством музыкальной выразительности. От характера и качества выполнения штрихов во многом зависит правильное раскрытие музыкально – образного содержания и стиля исполняемого произведения.

В игре на смычковых инструментах различают три основные

группы штрихов: 1. плавные – легато (legato) и деташе (detache); 2. отрывистые – мартле (martele) и стаккато (staccato); 3. «бросаемые» и «прыгающие» - спиккато (spiccato) и «летучее стаккато».

Гибкость и свобода пальцев, держащих смычок, одна из решающих предпосылок достижения легкости движений правой руки во всех штрихах. Эластичность пальцев, передающих на трость смычка импульсы руки, обеспечивается с помощью закругленности всех пальцевых суставов.

Особенно важна роль закругленного мизинца, гибкость которого способствует свободе движений смычка у колодки. Также податливым, изменчивым в своем положении должен быть большой палец.

При приближении к колодке рекомендуется «подбирать» пальцы, как бы поднимая смычок над струной, тем самым нейтрализуя лишнюю его «тяжесть». Ощущение гибкости каждого сустава руки должно соединяться с целостным ощущением готовности к движению во всех суставах одновременно. Необходимо во всех штрихах и технических приемах добиваться преимущественного использования движения смычка, а не его нажима.

Первый штрих, с которым знакомится учащийся, - это штрих деташе. Detache (франц) – штрих (разделять, отрывать), при котором каждый звук исполняется отдельным движением смычка вниз и вверх. Каждый звук извлекается новым направлением движения смычка без отрыва от струны. Начало звука должно быть мягким, а смена направления смычка плавной.

В исполнении штриха деташе у учащихся встречаются типичные недостатки. Изменение качества звука в зависимости от направления движения смычка: звуки, приходящие на движение смычка вверх не пропеваются, а продергиваются, что подчас даже ведет к укорачиванию их длительностей.

Причина этого явления кроется, прежде всего, в плохом слуховом контроле, а также в недостаточно свободном управлении мышечными усилиями, что приводит к судорожному неравномерному ведению смычка. Полезно играть при этом упражнение, которое заключается в том, чтобы играть один и тот же отрезок мелодического движения, применяя по очереди прямые и обратные штрихи, стараясь сохранить при этом метрическую верную акцентировку. При таких упражнениях движение смычка вверх будет попадать то на сильное, то на слабое время такта, что поможет выравнивать общее звучание штриха.

Большое значение для ровности звучания штриха деташе имеет сохранение плоскости ведения смычка при смене его на одной и той же струне, а также изменение силы и тембра звучания на протяжении одного штриха или одной фразы из-за отсутствия постоянной точки, в которой осуществляется сцепление смычка со струной. Это явление

часто вызвано недостатками в организации работы правой руки, отсутствием правильной координации между движениями отдельных ее частей (плеча, предплечья, кисти, пальцев), когда смычок скользит вдоль струны, то есть перемещается между грифом и подставкой. В поисках плотного звука, неопытный исполнитель часто начинает «давить», продолжая вместе с тем играть лишним широким смычком. Звук от этого будет лишь ухудшаться. Необходимо добиваться преимущественного использования движения смычка, а не его нажима.

При исполнении деташе в быстром темпе коротким отрезком смычка сочетаются два сложных навыка, каждый из которых требует хорошего развития мелких движений пальцев – смена смычка и смена струн. Недостаточное развитие этих движений и координационных навыков нередко влияет и на беглость пальцев. Быстрый штрих деташе хорошо развивает координацию.

После изучения штриха деташе учащийся приступает к изучению штриха легато. LEGATO (итал.) – связное произношение. На струнных инструментах легато означает исполнение ряда звуков на один смычок. Легато представляет собой один из важнейших штрихов в струнно-смычковом исполнительстве, что делает необходимым его изучение на протяжении всего процесса обучения.

Обучение данному штриху должны предшествовать развитие мелодического слуха, а также формирование культуры игровых движений.

Освоение штриха легато невозможно без освоения учащимся метроритмической организации звуков, метроритмической ровности исполнения ряда звуков. Это зависит прежде всего от двух условий: во-первых, от ритмической точности движений пальцев левой руки, во-вторых, от доигрывания (дослушивания) смычком длительностей, особенно слабых долей

Хорошее выполнение штриха легато связано не только с мягкой атакой звука и плавным движением смычка, но и с правильным его распределением.

Смычок условно подразделяется на 2.3.4 и т.д. частей столько, сколько основных ритмических единиц связаны одной лигой. Смычок всегда необходимо вести плавно и непрерывно, как при игре на одной струне, так и при переходах со струны на струну. Исполнение легато – это умение хорошо распределять смычок, помогающее достичь мягкого, но очень певучего и выразительного звучания всех нот, объединенных лигой.

Легато требует очень цепких «певучих» пальцев левой руки. Все звуки, объединенные одним движением смычка, должны хорошо «проговариваться» в левой руке. Кроме того, необходимо обеспечить верную координацию работы левой и правой руки при переходах смычка

со струны на струну. Выразительные свойства деташе и легато учащийся изучает на песенном репертуаре. Эмоциональная включенность, осознание характера и способа интонирования напевных мелодий значительно ускоряют привитие навыков исполнения данных штрихов.

Ровность и протяженность звука, слитность мелодических ходов. Тот или иной характер расчлененности звуков, мягкость, плавность или подчеркнутость атаки – вот обширный спектр выразительных возможностей штриховой техники. Штрихи деташе и легато лежат в основе остальных штрихов.

MARTELE – (франц.) буквальный перевод «отбиваемый молотком». Каждый звук извлекается твердым движением смычка в разные стороны с резкой остановкой. Острый акцентированный штрих, исполняемый раздельными движениями смычка вверх и вниз. Мартле исполняется как целым смычком, так и его частями. Особенностями мартле является острая атака звука и остановки между сменами смычка.

Мартле имеет акцентированное начало и последующее стремительное проведение смычка. Исполняется резкой атакой, завершаясь внезапной остановкой руки. Эта внезапность остановки не должна сопровождаться «отдачей», ненужным призвуком». Звук должен быть приглушен весом смычка. После каждого штриха следует пауза, равная половине длительности звука. Во время паузы подготавливается следующий звук падением пальца на струну и установкой смычка в нужном месте. Острота атаки достигается плотной опорой смычка о струну в момент начала движения смычка и его быстрым проведением. При этом должно сохраняться направление движения параллельное подставке.

Мартле – один из штрихов, типичных для исполнения маршевой музыки. При игре форте штрих мартле способствует созданию характера энергичного, волевого, мужественного. Острая ритмическая игра штрихом мартле при звучании пиано оставляет впечатление изящества.

STACCATO (итал.) – играть отрывисто. Штрих образуется из ряда коротких, отрывистых мартле в одном направлении. Звук извлекается легким подталкиванием смычка при движении в одну сторону. Движение руки и смычка при этом штрихе очень короткие, толчкообразные, обычно с участием кисти и пальцев. Исполнение стаккато в быстром темпе особенно трудно и требует природной приспособленности. Но при внимании и настойчивости каждый играющий может добиться достаточно быстрого исполнения стаккато. Исполнять его нужно резкими толчками кисти, плотно прижав смычок к струне весом руки. Основное условие выработки штриха – координация движения всей руки с толчками кисти.

MARCATO (итал.) - выделяя, подчеркивая. Штрих маркато характеризуется акцентированным началом звука с последующим

затуханием. Акцент в начале звука выполняется небольшим нажимом смычка на струну и энергичным его проведением. Затухание происходит в результате ослабления нажима и некоторого замедления скорости движения смычка.

PORTATO (итал.) – штрих, при котором в одном направлении смычка каждая нота подчеркивается и отделяется. Звуки берутся несколько протянутыми на одном направлении смычка и с цезурами. Портато отмечается черточкой между нотой и лигой, означает указание исполнять ритмически выдержанно, динамически ровно и протяжно. Особой трудности штрих не представляет, поэтому дети с удовольствием его исполняют.

Летучие или прыгающие штрихи, так называются остальные. Ricochet (фран.) - штрих, выполняемый броском смычка на струну. В зависимости от темпа нужно найти удобный для исполнения участок смычка, сомкнуть пальцы левой руки на колодке и расслабить кисть.

Spiccato(итал.) - штрих, исполняемый в быстром темпе, достигается посредством коротких бросков смычка с одновременным его проведением по струне. Звук извлекается движением слегка подпрыгивающего смычка. Впоследствии гибкости смычка и упругости струны смычок после каждого броска отскакивает вверх. Спиккато обычно исполняется предплечьем и кистью в середине смычка, а при игре форте ближе к колодке. В этом случае заметное участие принимает вся рука.

Sautille (франц.) – легкое спиккато образуется из штриха деташе. Двойной штрих – дублирование смычком каждого звука мелодической линии.Сотийе исполняется между центром тяжести и серединой смычка, вследствие ускорения движения руки и соответствующего сокращения размаха штриха. Пульсация трости смычка (отскакивание) вызывается легкими толчками кисти. Для овладения им следует достаточно плотно играть в середине смычка (маленьким отрезком) с помощью мелких движений предплечья и пальцев, хорошо координированных с движениями кисти и смычка. С помощью внезапного облегчения давления руки на смычок, дублированное деташе преобразуется в штрих сотийе (прыгающего штриха), создается благодаря пружинистости трости и ее воздействия на ленту волоса. При отсутствии широкого волоса и качества смычка подпрыгивание смычка становится трудно управляемым. Для исполнения штриха сотийе нужно найти на смычке определенную точку, где хорошо пружинит волос, не на всех участках смычка получается этот штрих.

ColLeqno (итал.) коль леньо – древком смычка по струне. Исполняется редко, звучит необычно. Это нештрих, а способ звукоизвлечения.

Штрих – это особый выразительный прием, способствующий

раскрытию содержания произведения. Работа над различными сочетаниями штрихов приучает учащегося к постоянному контролю и сосредоточенности внимания в занятиях, способствует выработке координации движений рук и быстроты реакции.

Чтобы выработать музыкально-выразительные штрихи, играющий должен прежде всего ясно представлять себе характер звучания каждого штриха (мягкий, отрывистый и т. д.), проанализировать движения руки, необходимые для выполнения этого штриха, и путем упражнений добиваться требуемого качества его звучания.

Намного целесообразнее на первом этапе обучения использовать множество простых упражнений, которые преподносятся учащемуся в виде игры. Каждая такая игра-упражнение может носить своё название и на уроке, кроме изучения пьесы, следует уделять время для занятий этими упражнениями, которые постоянно обновляются. Так, постепенно учащийся сделает первые шаги в деле формирования всех игровых навыков и приёмов в простейшем виде. Занятия в этом случае не носят для учащегося характера утомительных поисков правильного воспроизведения всех многочисленных замечаний педагога, а педагог имеет возможность сконцентрировать его внимание на более интересных аспектах исполнительства.

Для успешного овладения техникой игры на инструменте учащиеся должны прежде всего иметь ясное слуховое представление об изучаемом материале, понимать способы исполнения, цель и смысл каждого упражнения.

Работа над музыкально-исполнительской техникой требует от играющего полной сосредоточенности, сознательного проявления воли, активности и инициативы, настойчивости в достижении цели, усидчивости в занятиях.

Дошкольное воспитание основывается на образно-эмоциональном восприятии музыки. Возможность понимать музыку, эмоционально реагировать на нее вначале намного опережает у детей умение играть. Педагогу необходимо последовательно и комплексно развивать обучающегося на основе сочетания пения, слушания, изучения нотной грамоты, подбора мелодий, транспонирования с постановочным оформлением рук, упражнениями, нацеленными на освобождение игрового аппарата от излишнего напряжения.

Методика работы над гаммами, арпеджио и упражнениями может быть различной и зависит от задач, стоящих на каждом этапе обучения, от подготовленности и возраста учащегося, количества времени, которое уделяется для таких упражнений. Но при всякой системе занятий надо стремиться разносторонне развивать технику игры на инструменте.

Для систематической работы над различными видами техники следует использовать хорошо усвоенные гаммы, арпеджио, интервалы и

несложные упражнения. Важно при этом избегать перегрузки внимания учащегося. Так, например, для работы над каким-либо штрихом следует взять нетрудную гамму, а при изучении сложного приема для левой руки – использовать простые штрихи.

Одним из самых необходимых видов работы в дошкольном периоде является пение. Разучивание попевок целесообразно начинать в диапазоне большой секунды и постепенно его увеличивать. Это способствует развитию звуковысотного слуха, образованию связи «вижу – слышу - воспроизвожу». Таким образом, осваивается высотная характеристика звуков и их обозначение на нотном стане. В дальнейшем это дает возможность перейти к анализу мелодической линии пьесы: восходящее или нисходящее движение мелодии, поступенно или скачком, повторение одного и того же звука. Определяя характер и настроение пьесы, учащийся неизбежно связывает их со своими переживаниями.

Для расширения музыкального кругозора учащихся, помимо произведений, детально изучаемых в классе, следует знакомить их с целым рядом разнохарактерных пьес, допуская при этом различную степень завершенности работы над ними, не требуя обязательного выучивания наизусть.

В процессе классной работы необходимо уделять большое внимание чтению нот с листаи игре в ансамбле. Умение учащегося самостоятельно и грамотно разбираться в нотном тексте значительно активизирует процесс работы и создает необходимые условия для расширения его музыкального кругозора.

Применение Интернет-технологий на уроках по специальности также способствует расширению музыкального кругозора и развитию креативного мышления у учащихся.

Педагогу необходимо разработать анимированные тесты для закрепления теоретического материала, дидактические игры, электронные методические пособия.

Зачетные и экзаменационные задания должны быть дифференцированы. Очень важно соблюсти все аспекты музыкальных и технических сложностей, которые должен продемонстрировать учащийся на данном этапе своего развития. Например, если один этюд посвящён проблемам левой руки, то желательно, чтобы во втором этюде акцент делался на технику штрихов, и, если крупная форма в классическом стиле, то пьеса желательна романтически – виртуозного характера и наоборот.

Образовательная программа включает различные переложения произведений музыкального наследия казахского народа, современных казахстанских композиторов.

Национальное своеобразие казахской музыки проявляется в

широкой кантилене, мелодико-интонационном строе, ладе, метроритме, тембре.Умение различать эти особенности, передать их в исполнении произведения, прививать любовь к исполнению казахской музыки на виолончели - нужно воспитывать с первых шагов музыкального образования.

Специфика индивидуального обучения в детских музыкальных школах и детских школах искусствпредполагает вариативность выбора методов, средств, форм обучения и подбора репертуарного комплекса. Для каждого обучающегося применяются разные формы, темп и методы ведения урока.

Урок включает в себя проверку выполненного задания, совместную работу педагога и обучающегося над музыкальным произведением, рекомендации педагога относительно способов самостоятельной работы обучающегося.

Урок может иметь различную форму, которая определяется не только конкретными задачами, стоящими перед учащимся, но также во многом обусловлена его индивидуальностью и характером, а также сложившимися в процессе занятий отношениями учащегося и педагога. Работа в классе, как правило, сочетает словесное объяснение с показом на инструменте музыкального текста.

Важнейшей предпосылкой для успешного развития учащегося является воспитание у него свободной и естественной постановки, развития целесообразных игровых движений.

Постоянное внимание следует уделять точной интонации и качеству звукоизвлечения.Необходимо овладевать позициями и их соединениями, основами штриховой техники и разнообразной вибрацией.

Педагог должен научить учащегося навыкам использования грамотной, осмысленной аппликатуры, наиболее полно раскрывающей художественное содержание произведения.

Большое значение для музыкального развития учащихся имеет работа с концертмейстером. Совместное исполнение обогащает музыкальное представление учащихся, помогает лучше понять и усвоить содержание произведения, укрепляет и совершенствует интонацию и ритмическую организацию учащихся, заставляет добиваться согласованного ансамблевого звучания.

С первых уроков полезно учащемуся рассказывать об истории инструмента, о композиторах и выдающихся исполнителях, ярко и выразительно исполнять на инструменте для учащегося музыкальные произведения.

В работе с учащимися педагог должен следовать принципам последовательности, постепенности, доступности, наглядности в освоении материала. Весь процесс обучения должен быть построен от

простого к сложному, а также учитывать индивидуальные особенности обучаюшегося: интеллектуальные, физические, музыкальные и эмоциональные данные, уровень его подготовки.

Развитию техники в узком смысле слова (беглости, четкости, ровности и т.д.) способствует систематическая работа над упражнениями, гаммами и этюдами.

Важнейшими средствами музыкальной выразительности являются: качество звука, интонация, ритмический рисунок, динамика, фразировка. Работа над данными элементами музыкального языка лежит в основе учебного процесса.

Систематическое развитие навыков чтения с листа входит в обязанность педагога. Обучающийся должен глубоко и тщательно изучать авторский текст, стремясь раскрыть содержание и характер произведения.

Правильная организация учебного процесса, успешное и всестороннее развитие музыкально-исполнительских данных учащегося зависят непосредственно от того, насколько тщательно спланирована работа в целом, продуман выбор репертуара.

В начале каждого полугодия педагог составляет для учащегося индивидуальный. план, который утверждается заведующим отделом.

При составлении индивидуального плана следует учитывать индивидуально-личностные особенности и степень подготовки обучающегося.

В репертуар необходимо включать произведения, доступные по степени технической и образной сложности, высокохудожественные по содержанию, разнообразные по стилю, жанру, форме и фактуре.

Урок нельзя спланировать во всех деталях по минутам, потому что процесс творческих индивидуальных занятий вносит коррективы в ход его проведения. Но предусмотренный план является тем стержнем, на котором будет держаться организация урока.

Планирование учебной работы и продуманный выбор учебно-педагогического материала – важнейший фактор успешного развития учащегося.

Педагогу необходимо выработать индивидуальную репертуарную стратегию для каждого учащегося с учетом его музыкальных потребностей и особенностей дарования.

Репертуарные планы учащихся составляются на каждое полугодие и заносятся в журнал или личное дело учащегося, отражая его профессиональное развитие.

Обязательными разделами индивидуального плана должны быть:

1) работа над гаммами;

2) работа над этюдами и упражнениями;

3) исполнение полифонической музыки;

4) исполнение произведений крупной формы;
5) исполнение пьес классических и современных авторов;
6) исполнение произведений композиторов Казахстана;
7) обработки народных песен и танцев;
8) работа в составе ансамбля;
9) навыки чтения с листа.

Индивидуальные планы составляются таким образом, чтобы в них были представлены произведения композиторов разных эпох, стилей и направлений. При этом необходимо руководствоваться принципом постепенности и последовательности.

Репертуарные списки распределяются по годам обучения - классам. Каждый класс имеет свои дидактические задачи для освоения учебного материала.

В работе над репертуаром педагог должен добиваться различной степени завершенности исполнения: одни произведения должны быть подготовлены для публичного выступления, другие - для показа в классе, третьи - с целью ознакомления. Все это обязательно фиксируется в индивидуальном плане учащегося.

В конце каждого полугодия педагог должен указать в индивидуальных планах изменения, внесенные в ранее утвержденные репертуарные списки и отметить выполнение плана, а в конце года дать характеристику музыкального и технического развития, успеваемости и работоспособности обучающегося.

Самостоятельные занятия должны быть регулярными и систематическими.Объем самостоятельной работы определяется с учетом минимальных затрат на подготовку домашнего задания, параллельного освоения детьми программы основного общего образования.

Индивидуальная домашняя работа может проходить в несколько приемов и должна строиться в соответствии с рекомендациями педагога.

В первую очередь следует прорабатывать самые сложные музыкальные эпизоды, используя различные технические приемы. Хорошо зная умственные и физические возможности учащегося, педагог может предположить, сколько времени займет работа над тем или иным произведением.

Домашние занятия должны быть эффективными: занимать минимальное количество времени и давать максимальный результат.

Начало занятий - важное событие в жизни учащегося. Методику проведения первых уроков следует тщательно продумать, имея в виду не только практическую сторону обучения, но и музыкально-воспитательные задачи.

Рекомендуется сначала провести с учащимися класса краткую беседу о музыке и музыкантах, познакомить их с виолончелью, сыграть

доступные для их понимания пьесы.

Надо прежде всего постараться увлечь учащихся перспективами будущей деятельности музыканта, вызвать у них интерес к музыке и к тому инструменту, на котором они будут обучаться.

Точное и наиболее широкое представление о начинающем обучении ребенка играет огромную роль как база, от которой отталкивается педагог, намечая дальнейший план работы с учащимся, и для организации первых уроков с ним.

Определяющими факторами являются не только степень и качество дарования ребенка, но и черты его характера; активность или апатичность натуры, присущие ему внимательность или рассеянность, прилежание или леность, здоровая или болезненная организация и т.д., степень общего и музыкального развития, условия окружающей его среды – все это вехи, которые определяют индивидуализацию педагогического процесса.

Задача педагога, работающего с детьми, прежде всего, учесть все особенности ребенка и рационально использовать эти данные в педагогическом процессе, культивируя и развивая положительные стороны,

В педагогической работе с детьми в подготовительный период надо немедленно включить ребенка в учебную жизнь класса.Очень важно заинтересовать ребенка в обучении.

Создаваемые для ребенка того или иного возраста максимально благоприятные условия учебы, заботливость педагога никогда и ни в коей мере не должны иметь следствием понижение требовательности к учащемуся, не должны и не могут расцениваться как либеральное отношение педагога к учащемуся. Учащийся должен осознавать, что учеба есть творческий труд.

Особенно важно придерживаться строгой постепенности в усложнении заданий в период первоначального обучения игре на инструменте, когдаучащиеся начинают овладевать очень сложными навыками постановки, звукоизвлечения, интонации и основными приемами техники.

В период начального обучения музыканта закладываются основы его музыкально-художественных представлений и исполнительского мастерства.

Педагогу-виолончелисту необходимо поэтому очень тщательно продумать методику первоначального обучения своих учащихся, добиваясь постепенного перехода от менее трудных заданий к более сложным, подбирая учебный материал, доступный для обучающегося как со стороны художественного содержания, так и техники исполнения.

В процессе обучения игре на инструменте педагог выполняет очень важную музыкально-воспитательную работу, развивая у учащихся

музыкальный слух, чувство ритма, воспитывая художественное представление о характере и стиле изучаемых произведений.

Педагог, работающий с детьми, должен глубоко понимать детские интересы, уметь правильно выявить индивидуальные особенности и возможности учащегося.

С первых уроков учащийся должен быть приучен внимательно слушать себя во время игры, сознательно контролировать качество звука, точность интонации, стремиться к достижению свободных, согласованных движений рук.

Путем образных пояснений и показа на инструменте педагогу нужно добиться того, чтобы учащийся понимал изучаемые приемы игры и умел сознательно применять их в различных случаях.

Необходимо воспитать в обучающемся волевые качества: выдержку, настойчивость в достижении намеченной цели, упорство в преодолении трудностей, умение самостоятельно решать музыкально-исполнительские задачи.

Следует уделять большое внимание правильной организации домашних занятий учащегося, учитывая его возраст, индивидуальные данные, количество времени, которое он может уделять для ежедневных занятий на инструменте.

Постановка современного исполнителя в целом ряде фаз игры в немалой мере специфична и «искусственна» и стимулируется теми требованиями, которые диктует музыкальное искусство в области технических приемов исполнителю-струннику.

На начальном этапе обучения, когда закладывается фундамент формирования учащегося в музыканта-исполнителя, требуетсяк ребенку вниманиесо стороны музыкантов-методистов, психологов и физиологов.

Все проблемы рассматриваются с момента начала игры на виолончели, но педагогам необходимо детально разработать подготовительный период, имеющий своей целью уменьшить психофизиологические трудности, возникающие у юного музыканта на первых уроках музыки. Стремясь к оптимизации процесса обучения, педагогу надлежит широко применять системный метод в изучении проблем, искать новые творческие решения, создавать широкое поле для совершенствования музыкальной культуры следующих поколений.

Продвижение учащихся во многом зависит от правильной организации их самостоятельных домашних занятий. Очень важно научить учащихся рационально использовать время, отведенное для работы дома. Развитие навыков самостоятельной работы у учащихся позволяет педагогу более плодотворно использовать время в процессе классных занятий, больше наблюдать за учащимся, выявляя и развивая его индивидуально-психологические и физические особенности.

Активные формы деятельности детей способствуют

разностороннему развитию эмоциональной сферы, музыкальной отзывчивости, художественно-образного мышления, исполнительских умений и навыков, росту творческих способностей и художественных потребностей.

Задача педагога: уже на начальном этапенаучитьучащегося относиться к музыке как к выразительному искусству, интонировать мелодию, передавать характер интерпретируемой музыки, пусть и самой простой. Нередко от первых месяцев занятий зависит, станет ли музыка другом и спутником человека или же оставит его к себе равнодушным.

Развитие художественного воображенияи фантазии - один из сильнейших стимулов, который выводит мышлениеи сознание ребенка на качественно иной уровень. Поэтому в процессе обучения игре на виолончели необходимо объединять различные пути музыкально-художественного воздействия и вызывать всестороннюю творческую активность учащихся при выполнении любой задачи - исполнения, сочинения, восприятия музыки.

Эффективным средством обучения и воспитания является опора на межпредметныесвязи (сольфеджио, музыкальная литература, мировая художественная культура, литература, история, изобразительноеискусство), побуждающая учащихся кцелостномупознанию различных художественных явлений и стимулирующая их творческую активность. При обучении с помощью такого комплексного подхода ребенок получает возможность воспринимать окружающий мир в качестве поля деятельности для творчества, где обучение игре на виолончели рассматривается как средство реализации **его** способностей, самостоятельностии самоутверждения. Педагог же в процессе обучения может использовать появившуюся у ребенка потребность в творчестве в качестве стимула для приобретения новых знаний, умений, навыков.

Наряду с использованиеммежпредметныхсвязей важным педагогическим условием комплексного развития исполнительских умений и навыков и художественно-образного мышления также является применение проблемно-поисковых ситуаций на уроках.

Занятияпо специальности должны представлять собой не просто обучение игре на инструменте и основаммузыкальнойграмоты, но живой, непосредственный диалог учителя иученика, неразрывный синтез исполнительства, теоретического иобщеэстетическогообразования. Содержание каждого компонента музыкальногообучения должно находиться в единстве с содержанием всех других компонентов, что обуславливает в конечном итоге формирование музыкальной культуры выпускниковдетских музыкальных школ.

Одним из основных педагогических условий развития

музыкально-творческих способностей обучающихся является комплексный подход, выраженный через обеспечение единства целей, задач, содержания и методов обучения, организацию воздействия на интеллектуальную, эмоционально-волевую, действенно-практическую сферы личности ребенка.

При решении задач комплексного подхода необходимо создание системы целостногопедагогического воздействия, которая предусматривала бы взаимосвязанность содержания и методов обучения, направленных в их совокупности на оптимальноеовладениеобучающимися системой современных знаний и развитие ихпознавательныхи творческих способностей.

Успешное формирование исполнительских умений и навыков в процессе работы над художественным образом у детей младшего школьного возраста может быть осуществлено, если будет использована система методических средств, приемов и условий, которая включает организованное комплексное обучение детей на уроках виолончели, накопление и углубление у них музыкально-творческого опыта, эффективные методы(методы развивающего и интенсивного обучения, игровыеметоды), активные формы обучения (чтениес листа, подбор по слуху, эскизноеразучиваниемузыкального произведения, сочинение, импровизация и др.).

23. Примерные репертуарные списки по классам

1. Примерный репертуарный список подготовительного класса

Этюды и упражнения

Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.

Сапожников Р. Школа игры на виолончели (для начинающих).

Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1 раздел);

Мерк И. Упражнения для виолончели.

Ли С. Сорок легких этюдов (в I позиции).

Пьесы казахстанских композиторов

Брусиловский Е. Алатау.

Брусиловский Е. Ручей меж березами.

Қалдаяқов Ш. Балдырған әні.

Курмангазы. Кісен ашқан.

Казахская народная песня. Бір бала.

Брусиловский Е. Песня.

Тезекбаев Д. Қобыз уйрену мектебі.

Дәулеткерей. Қос Алқа» (ансамбль – II партия на pizz.).

Абай. Көзімнің қарасы» (ансамбль - II партия на pizz.)

Пьесы

Филиппенко А. Цыплята.

Детские попевки. Андрей-воробей. Петушок. Дождик и т.д.

Детская песенка. Кукла.

Бакланова Н. Прелюдия.

Волчков И. Пьесаю

Русская народная песня. Пойду ль я…

Захарьина Т. Котик. Колыбельная. Детская песенка.

Полянский Ю. Пчелы. Рассыпушки.

Тиличеева Е. Флажки.

Русская народная песня. Ходит зайка.

Русская народная песня. На зеленом лугу.

Попатенко Т. Лиса по лесу ходила.

Введенский В. Паровоз (ансамбль, II партия на pizz.).

Русская народная песня. Жили у бабуси. (ансамбль, II партия смычком на струне «Ре»).

2. Примерный репертуарный список первого класса

Этюды и упражнения

Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.

Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.

Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1 раздел).

Ли С. Сорок легких этюдов.

Лазько А. Этюды в форме пьес.

Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста, этюды (младшие классы).

Мерк И. Упражнения для виолончели.

Сапожников Р. Школа игры для начинающих.

Пьесы казахстанских композиторов

Баспаев Д. Хрестоматия для баскобыза, виолончели.

Казахская народная песня.Бір бала.

Брусиловский Е. Песня.

Тезекбаев Д. Қобыз үйрену мектебі.

Қалдаяқов Ш. Арыс жағасынында.

Құжамьяров К. Бугін.

Ғизатов Б. Біз өмірдің гүліміз.

Куатбаев К. Қоян.

Дәулеткерей. Қос Алқа.

Мұқамеджанов С. Алақай.

Ғизатов Б. Балдырғандар.

Пьесы

Бакланова Н. Скерцо.

Бакланова Н. Мелодия.

Моцарт В. Аллегретто.
Украинская народная песня. Лисичка.
Русская народная песня. Во саду ли, в огороде.
Русская народная песня. Как на тоненький ледок.
Немецкая народная песня. Тки, дочка.
Моравская шуточная песня. Шла Марина. Обработка Н. Неедлы.
Красев М. Баю-баю.
Беккер Б. Ёлочка.
Люлли Ж. Песенка.
Люлли Ж. Менуэт.
Гайдн Й. Песенка.
Бетховен Л. Менуэт.
Люлли Ж. Тема из симфонии.
Лазько А. Песня.
Лазько А. Прелюдия.
Гречанинов А. Утренняя прогулка.
Гедике А. Русская песня.
Бакланова Н. Мазурка.
3. Примерный репертуарный список второго класса
Этюды и упражнения
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Сапожников А. Этюды для начинающих виолончелистов (1 раздел).
Ли С. Сорок легких этюдов.
Лазько А. Этюды в форме пьес».
Стогорский А. Этюды и вариации.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Бакланова Н. Мелодические упражнения в сопровождении фортепиано.
Поппер Г. 15 легких этюдов для виолончели.
Пьесы казахстанских композиторов
Баспаев Д. Хрестоматия для баскобыза, виолончели.
Тастанов Х. Би.
Ғизатов Б. Сақ құлақ.
Жұбанов А. Ақ қайын.
Абай. Көзімнің қарасы.
Жубанов А. Таджикский танец.
Ғизатов Б. Мысық.
Туркеш. Кюй. Қарабас.
Қуатбаев К. Жаз. Күз.
Куатбаев К. Песенка у елки.
Пьесы

Люлли Ж. Песенка.
Люлли Ж. Менуэт.
Гречанинов. Утренняя прогулка.
Гедике А. Русская песня.
Бах И.С. Песня. Менуэт.
Перголези Дж. Песня.
Александров А. Осень.
Бетховен Л. Немецкий танец. Экосез.
Варламов А. Красный сарафан.
Гречанинов А. Весельчак.
Кабалевский Д. Мелодия.
Айвазян А. Армянский танец.
Бетховен Л. Сурок.
Лауришкус М. Литовский танец.
Чайковский П. Старинная французская песенка
Бакланова Н. Аллегретто. Этюд. Непрерывное движение.
Лазько А. Вечное движение.
Крупная форма
Волчков И. Токката, Вариации на темы украинских народных песен.
Гендель Г. Гавот с вариациями.
Ридинг. Концерт I-часть. Ре-минор.
4. Примерный репертуарный список третьего класса
Этюды и упражнения
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов.
Сапожников Р. Сборник этюдного материала для I-IVклассов.
Бакланова Н. Мелодические упражнения.
Доцауэр И. Избранные этюды из первой тетради.
Пеккер Г. 10 легких этюдов.
Пьесы казахстанских композиторов
Казахская народная песня. Айнақыз.
Тастанов Х. Би.
Казахская народная песня. Илигай. Обработка Л. Хамиди.
Брусиловский Е. Қыз Жібектің ариясы.
Қалдаяқов Ш. Қаракөз .
Казахская народная песня. Ақбақай. Обработка Б. Ерзаковича.
Ахан сері. Сырымбет.
Казахская народная песня. Қамажай.
Қалдаяқов Ш.Анатуралыжыр.
Жұбанов А. Хамиди Л. «Абай» операсы. Абайдың әні.
Омарова С. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.

Үсенов Е. Попурри қазақ әндеріне жазылған.
Хамиди Л. Рассказ дедушки.Жайлаудағы таң.
Пьесы
Бакланова Н. Мазурка и вальс.
Бакланова Н. Аллегретто. Этюд. Непрерывное движение.
Бах И.С. Менуэт.
Глинка М. Жаворонок. Полька.
Бетховен Л. Два контраданса.
Бетховен Л. Народный танец. Песня.
Чайковский П. Марш деревянных солдатиков.
Аренский А. Колыбельная.
Шуман Р. Романс. Веселый крестьянин. Колыбельная.
Шуберт Ф. Экосез.
Шостакович Д. Заводная кукла.
Кабалевский Б. Вальс. Галоп.
Гречанинов А. Пьесы для детей.
Гедике А. Кантилена.
Сокальский В. Песенка.
Косенко В. Скерцино.
Крупная форма
Гендель Г. Гавот с вариациями;
Ромберг Б. Соната №4 ми-минор, ч. I и II.
Ромберг Б. Соната си бемоль мажор, ч. I.
Вивальди А. Концерт До-мажор (II-III части).
Гедике А. Сонатина.
Ли С. Сонатина До-мажор.
5. Примерный репертуарный список четвертого класса
Этюды и упражнения
Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
Сапожников Р. Сборник этюдного материала для I-Ivклассов.
Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели.
Кальянов С. Избранные этюды.
Куммер Ф. Мелодические этюды.
Ли С. Этюды. Соч.31.
Пьесы казахстанских композиторов
Казахская народная песня. Ақбақай. Обработка Б. Ерзаковича.
Ахансері. Сырымбет.
Казахская народная песня. Қызыл Бидай. Обработка Л. Хамиди.
Жаяу Мұса. Ақ сиса. Обработка Б. Ерзаковича.
Жұбанов А. Қарлыгаш.
Курмангазы. Көбік шашқан.

Казахская народная песня. Маусымжан. Обработка Л. Хамиди.
Жұбанов А. Келіншек. Для двух виолончелей.
Омарова С. К. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.
Пьесы
Чайковский П. Марш деревянных солдатиков.
Аренский А. Колыбельная.
Шлемюллер Г. Ронда.Непрерывное движение.
Кабалевский Б. Галоп. Клоуны.
Комаровский А. Вперегонки.
Гайдн И. Аллегро. Менуэт.
Шуман Р. Романс. Веселый крестьянин. Колыбельная.
Шуберт. Экосез.
Шуман Р. Дед Мороз. Лотос.
Евлахов О. Романс.
Шостакович Д. Заводная кукла.
Кабалевский Б. Вальс.
Хачатурян А. Андантино.
Чайковский П. Грустная песенка.
Власов В. Этюд.
Ребиков В. Песня без слов.
Крупная форма
Марчелло Б. Сонаты: до - мажор, ми минор (1-2 части).
Корелли А. Сарабанда и гавот из сонаты ми минор.
Бреваль Ж. Соната До - мажор.
Бетховен Л. 2 сонатины: ре минор, соль мажор.
Гольтерман Г. Концерт №4. (Часть1.).
Иордан И. Вариации.
Ли С. Сонатины.
Вивальди А. Соната ми-минор.
Вивальди А. Концерт До-мажор (I часть).
6. Примерный репертуарный список пятого класса
Этюды и упражнения
Кальянов С. Избранные этюды.
Куммер Ф. Мелодические этюды.
Ли С. Этюды. Сочинение 31.
Пьесы казахстанских композиторов
Казахская народная песня. Қызыл Бидай. Обработка Л. Хамиди.
Жаяу Мұса. Ақ сиса. Обработка Б. Ерзаковича.
Жұбанов А. Қарлыгаш.
Жұбанов А. Хамиди Л. «Абай» операсы. Абайдың әні.
Кюй. Айжан қыз. Обработка Б. Ерзаковича.
Казахская народная песня. Қараторғай.Обработка Б. Ерзаковича.
Казахская народная песня. Ахаубикем.

Абай. Привет тебе, Каламкас. Обработка Л. Хамиди.
Кюй. Кеңес. Обработка Б. Баяхунова.
Жұбанов А. Романс. Көктем.
Казахская народная песня. Япурай. Обработка Б. Ерзаковича.
Казахская народная песня. Жеңеше. Обработка Д. Мацуцина.
Кюй. Жез киік Обработка А. Жұбанова.
Казахская народная песня. Тілеуқабақ. Обработка Б. Ерзаковича.
Пьесы
Бах И. С. Ариозо.
Рубинштейн. Мелодия.
Рубио. Адажио.
Кабалевский Б. Галоп. Клоуны.
Кабалевский Б. Этюд.
Комаровский А. Вперегонки.
Матессон И. Ария.
Гайдн И. Каприччио. Анданте.
Мендельсон Ф. Ноктюрн.
Дворжак А. Мелодия.
Гайдн И. Серенада. Аллегро. Менуэт.
Дженкинсон Э. Танец.
Чайковский П. Колыбельная.
Перголези Дж. Ария.
Гедике А. Миниатюра и Миниатюра в форме рондо.
Глиэр Р. Рондо.
Чайковский П. Грустная песенка. Сладкая греза.
Власов В. Этюд.
Ребиков. Песня без слов.
Крупная форма
Гольтерман Г. Концерт №4. Часть1.
Иордан И. Вариации.
Корелли А. Сарабанда и Гавот из сонаты ми-минор.
Бреваль Ж. Соната До – мажор.
Марчелло Б. Сонаты: - соль мажор, ля минор, фа мажор.
Бортнянский Д. Соната.
Вивальди А. Соната ми–минор.
Нельк А. Концертино.
Гольтерман Г. Концерт№4, ч. 3; Концерт№5, ч.1 и2.
Ромберг Б. Соната№5 соль мажор.
Кленгель Ю. Концертино До - мажор.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
7. Примерный репертуарный список шестого класса
Этюды и упражнения
Поппер Д. 15 легких этюдов для виолончели.

Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Мардеровский Л. 32 избранных этюда.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели. Пьесы, этюды.
Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Пьесы казахстанских композиторов
Хамиди Л. Романс.
Жұбанов А. Коктем.
Жұбанов А. Романс. Көктем.
Казахская народная песня. Япурай. Обработка Б. Ерзаковича.
Казахская народная песня. Жеңеше. Обработка Д. Мацуцина.
Кюй. Жез киік. Обработка А. Жұбанова.
Казахская народная песня. Тілеуқабақ. Обработка Б. Ерзаковича.
Кужамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Пьесы
Гендель Г. Ларгетто. Сарабанда.
Бах И. С. Ариоза.
Гендель Г. Ларгетто.
Шуман Р. Грезы.
Сен-Санс К. Лебедь.
Мусоргский М. Слеза.
Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.
Кюи Ц. Восточная мелодия.
Айвазян А. Армянский танец.
Клочков И. Вечерняя песня.
Рубинштейн А. Мелодия.
Рубио П. Адажио.
Диттерсдорф К. Скерцо. Немецкий танец.
Нардини П. Анданте кантабиле.
Кюи Ц. Кантабиле. Ре-мажор.
Агапьев К. Гавот.
Глазунов И. Испанская серенада.
Рахманинов С. Прелюдия. Романс.
Глиэр Р. Листки из альбома. Вальс.
Аренский С. Маленькая баллада. Баркарола.
Раков. Романс. Мордовский танец.
Боккерини Л. Менуэт соль мажор.
Люлли Ж. Сарабанда фа мажор.
Тартини Дж. Адажио кантабиле.
Мендельсон Ф. Песня без слов, соч. 53.

Валентини Дж. Менуэт.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Поппер Д. Гавот.
Александров А. Ария.
Айвазян А. Армянский танец.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Поддубный С., Иванов А. Пьесы русских композиторов.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели.
Петров А. Элегия из кинофильма «О бедном гусаре замолвите слово».
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано.
Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано. Составитель Уткин М.
Лазько А. – Пьесы русских композиторов (средние и старшие классы);
Крупная форма
Бреваль Ж. Концерт ре мажор, II-III части.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
Ромберг Б. Концертино ре минор.
Гольтерман Г. Концерт №5, ч. II и III.
Иордан И. Концерт.
Ариости А. Соната ре мажор.
Гальяр И. Соната фа мажор.
Эрвелуа К. Сюита ре минор, ч. I и II.
Эккльс Дж. Соната, ч. I и II.
Бетховен Л. Вариации на тему Генделя, соч.8.
Базелер П. Французская сюита.

8. Примерный репертуарный список седьмого класса
Этюды и упражнения
Волчков И. Избранные упражнения для виолончели.
ЛазькоА.12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Грютцмахер Ф. Этюды.
Франком О. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 35 (по выбору этюды).
Ямпольский М. Виолончельная техника.
Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио.

Сапожников Р. Гаммы, арпеджио и упражнения.

Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для

виолончели.

Стогорский А. Этюды советских композиторов для виолончели соло.

Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.

Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели.

Пиатти А. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 25.

Пьесы казахстанских композиторов

Хамиди Л. Романс.

Жұбанов А. Коктем.

Жұбанов А. Романс. Көктем.

Казахская народная песня. Япурай. Обработка Б. Ерзаковича.

Казахская народная песня. Жеңеше. Обработка Д.Мацуцина.

Кюй. Жез киік. Обработка А. Жұбанова.

Казахская народная песня. Тілеуқабақ. Обработка Б. Ерзаковича.

Кужамьяров К. Анданте.

Хамиди Л. Серенада.

Кужамьяров К. Анданте.

Хамиди Л. Серенада.

Кумысбеков К. Поэма.

Еркимбеков С. Воспоминание.

Дастенов Ж. Адажио.

Омарова С. К. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.

Пьесы

Бах И. Ариозо.

Гендель Г. Ларгетто.

Шуман Р. Грезы.

Сен-Санс К. Лебедь.

Мусоргский М. Слеза.

Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.

Кюи Ц. Восточная мелодия.

Айвазян А. Армянский танец.

Клочков И. Вечерняя песня.

Диттерсдорф К. Скерцо. Немецкий танец.

Нардини П. Анданте кантабиле.

Боккерини Л. Менуэт соль мажор.

Кюи Ц. Кантабиле. Ре-мажор.

Агапьев. Гавот.

Глазунов И. Испанская серенада.

Рахманинов С. Прелюдия. Романс.

Глиэр Р. Листки из альбома. Вальс.

Аренский С. Маленькая баллада. Баркарола.
Раков. Романс. Мордовский танец.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Поппер Д. Гавот.
Александров Б. Ария.
Айвазян А. Грузинский танец.
Куперен Ф. Пастораль.
Бизе Ж. Менуэт из сюиты «Арлезианка».
Кассадо Г. Серенада.
Брамс И. Интермеццо №1.
Форе Г. Жалоба.
Александров Б. Ария.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Арутюнян А. Экспромт. Пьесы.
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано.
Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано. Составитель Уткин М.
Лазько А. Пьесы русских композиторов.
Соловьев В. Очарованная виолончель.
Чайковский П. Пьесы.
Шостакович Д. Пьесы для виолончели и фортепиано.
Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и фортепиано.
Крупная форма
Бах И. Х. Концерт до минор. I ч.
Кленгель Ю. Концертная пьеса ре минор.
Корелли А. Соната ре минор.
Бони П. Ларго и аллегро.
Капорале А. Соната ре минор.
Дварионас Б. Тема с вариациями.
Ромберг Б. Концертино ре-минор.
Мартини Дж. Соната ля-минор.
Ариости А. Соната ми-бемоль мажор.
Базелер П. Французская сюита.
Бетховен Л. Тема с вариациями, соч. 8.
Гендель А. Концерт.
Моцарт В. Концерт.
Гольтерман Г. Концерт №3.
Ромберг Б. Концерт №2.
Монн М. Концерт соль минор.

Саммартини Д. Соната.
Волчков И. Хрестоматия для виолончели. Концерты.
9. Примерный репертуарный список восьмого класса
Этюды и упражнения
Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
Сапожников Р. Этюды для старших классов.
Доцауэр И. 113 этюдов.
Куммер Ф. 10 мелодических этюдов.
Грютцмахер Ф. Этюды.
Франком О. 12 этюдов для виолончели. Сочинение 35.
Ямпольский М. Виолончельная техника;
Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио.
Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для виолончели.
Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды.
Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели.
Пиатти А. 12 этюдов для виолончели». Сочинение 25.
Пьесы казахстанских композиторов
Жұбанов А. Романс.
Хамиди Л. Романс.
Кужамьяров К. Анданте.
Хамиди Л. Серенада.
Кумысбеков К. Поэма.
Еркимбеков С. Воспоминание.
Дастенов Ж. Адажио.
Омарова С. К. Пьесы Е. Усенова для виолончели и фортепиано.
Пьесы
Сен-Санс К. Лебедь.
Мусоргский М. Слеза.
Чайковский П. Ноктюрн. Русская пляска.
Рахманинов С. Прелюдия. Романс.
Гольтерман Г. Каприччио ля минор, ре минор.
Александров Б. Ария.
Айвазян А. Грузинский танец.
Бизе Ж. Менуэт из сюиты «Арлезианка».
Кассадо Г. Серенада.
Брамс И. Интермеццо №1.
Форе Г. Жалоба.
Александров Б. Ария.
Шостакович Д. Романс из музыки к кинофильму «Овод».
Арутюнян А. Экспромт. Пьесы.
Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано.
Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и

фортепиано.

Карш Н. Пьесы «На бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано.

Шуман Р. Альбом для юношества. 10 пьес в переложении для виолончели и фортепиано.

Соловьев В. Очарованная виолончель».

Чайковский П. Пьесы.

Шостакович Д. Пьесы для виолончели и фортепиано.

Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и фортепиано.

Крупная форма

Вивальди А. Соната ми-минор.

Бах И. Концерт до-минор. I, III части.

Корелли А. Соната Соль-мажор. I, II части

Капорале А. Соната ре минор.

Бетховен Л. Тема с вариациями. Сочинение 8.

Гендель А. Концерт.

Моцарт В. Концерт.

Гольтерман Г. Концерт №3.

Ромберг Б. Концерт №2.

Монн М. Концерт соль минор.

Саммартини Д. Соната Соль-мажор. II, III части.

24. Литературы

1. Кальянов С. Виолончельная техника. М: Музыка, 1996.
2. Полянский Ю.А. Воспитание и обучение в ДШИ. Киев, МузычнаУкрайина, 1988.
3. Руденко В.И. Вопросы музыкальной педагогики. М: Музыка, 1980.
4. Свободов В.А. Начальное обучение игре на виолончели. Киев, Просвещение, 1980.
5. Сапожников Р. Школа игры на виолончели. М: Советский композитор,1977.
6. Хентова С. Ростропович. Санкт-Петербург, Культ-информ-пресс,1993.
7. Абай Кунанбаев. «Песни». Алма-Ата. 1962.
8. Берлянчик М.М. Вопросы музыкальной педагогики. М., Музыка, 1997.
9. Бирина В.М. Особенности обучения игре на виолончели. Харьков, Мир, 1990.
10. Булучевский Ю.С. Краткий музыкальный словарь для учащихся. М., Музыка, 1977.
11. Берлянчик М. Вопросы музыкальной педагогики. Смычковые инструменты.Новосибирск, 1973.
12. Бирина А. «Особенности начального обучения игре на виолончели». Москва.1988.
13. Брянская Ф. Навык игры с листа, его структура и принципы развития. Вып. 4 – М., 1986.
14. Броун А. Очерки по методике игры на виолончели. "Государственное музыкальное издательство", 1960г.
15. Белунцов В. Новейший самоучитель работы на компьютере для музыкантов, изд.3. М.; Издательство Тех Бук, 2003.
16. Беккер Х., Ринар Д. Техника и искусство игры на виолончели – М., Музыка, 1978.
17. Гинзбург Л. Работа над музыкальным произведением. Методические очерки. М., 1981.
18. Готсдинер А. Из опыта воспитательной работы в ДМШ. М., 1969
19. Григорян Л. Школа этюдов для виолончели. М: Советский композитор,1989.
20. Гизатов Б. «Казахские народные песни». Алма-Ата. 1960.
21. Гантман Л. О профессиональном воспитании оркестранта – М., Музыка, 1988.
22. Давыдов К. Школа игры на виолончели – 1959.
23. Доброхотов Б.Хуго Беккер и его труд «Техника и искусство

игры на виолончели». М., Музыка, 1978.
24. Жубанов А. «Струны столетий». Алма-Ата. 1958.
25. Затаевич А. «1000 песен казахского народа». Москва. 1963.
26. Казахская народная инструментальная музыка. Алма-Ата. 1964.
27. Камерные произведения композиторов Казахстана. Алма-Ата. 1965.
28. Лазько А.Виолончель. М.: Музыка, 1965.
29. Надолинская Т.В. На уроках музыки. М., Владос, 2005
30. Нестьев И.В. Учитесь слушать музыку. Изд. Третье. М., Музыка, 1987
31. Назаров И. Основы музыкально-исполнительской техники и метод её совершенствования. Л., 1969.
32. Мардеровский Л. Гаммы и арпеджио, 1980.
33. Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели – 1986.
34. Мидлар М. Школа игры на виолончели.
35. Потребухин Б. Методическое пособие (маленькому виолончелисту) Москва. Музыка. 1994.
36. Петелин Р. Петелин Ю. Сочинение и аранжировка музыки на компьютере, СПб. ВХВ-Петербург, серия Мастер, приложения мультимедиа, 2009.
37. Педагогический репертуар ДМШ. Избранные упражнения для виолончели. Сост. и ред. И. Волчков. 1987.
38. Руденко В.Натансон В. Вопросы методики начального музыкального образования: Сб. статей. М., 1981.
39. Останькович Д. Нотный редактор Sibelius 6. Учебное пособие. Астана, 2007.
40. Сапожников С. Основы методики обучения игре на виолончели». Москва 1967.
41. Сапожников С. Обучение начинающего виолончелиста. М., 1978.
42. Сапожников С. Первоначальное обучение виолончелиста. Методика развития первоначальных навыков игры на виолончели. М., 1962.
43. Сапожников Р. Гаммы, арпеджио, интервалы для виолончели. 1983.
44. Сапожников Р. Школа игры на виолончели. 1985.
45. Сапожников Р. Школа игры на виолончели (для начинающих) – 1987.
46. Струве Б. Вибрация как исполнительский навык игры на смычковых инструментах. М. – Л., 1933.
47. Степанов Б. Основные принципы применения смычковых штрихов, Л. 1971.

48. Фурманов В. Компьютерный набор нот (Final-2010). Практическое пособие для начинающих. М.; Издательство Современная музыка, 2011.
49. Шульпяков О. Техническое развитие музыканта-исполнителя. Проблемы методологии. Л., 1973.
50. Янкелевич Ю. Педагогическое наследие. М., 1983.
51. Вопросы совершенствования преподавания игры на оркестровых инструментах. Учебное пособие по курсу методики. М. 1978.
52. Яньшинов А. Техника смычка. Руководство для выработки штрихов. М. 1983.

Нотные издания
Этюды

1. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста, этюды (младшие классы). СПб, Композитор, 2012.
2. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Этюды. Старшие классы ДМШ. – СПБ, Композитор, 2012.
3. Волчков И. Избранные упражнения для виолончели. М., 2014.
4. Грановский Н. Этюды для виолончели. 1967.
5. Григорян Л. Школа этюдов для виолончели. М., 1979
6. Грютцмахер Ф. 24 этюда, опус 38, тетради I – II.
7. Доцауэр И. 113 этюдов.1994.
8. Доцауэр Ю. Этюды для виолончели. 1994.
9. Дюпор Ж. 21 этюд для виолончели. 1997.
10. Козолупов С. Избранные этюды для виолончели. 1988.
11. Ли С. Сорок легких этюдов.
12. Ли С. Избранные этюды для виолончели. 1987.
13. Ли С. 12 мелодических этюдов, соч. 113. 1980.
14. Лазько А. 12 виртуозных этюдов для виолончели соло.
15. Лазько А. Этюды в форме пьес.
16. Мардеровский Л. Избранные этюды для виолончели. Ст. кл. ДМШ. М., Музыка 2009.
17. Мардеровский Л. 25 этюдов для виолончели. 1980.
18. Мардеровский Л. Избранные этюды для старших классов ДМШ. М. Музыка, 2002.
19. Мардеровский Л. Уроки игры на виолончели.
20. Никитин А. Ролдугин С. Педагогический репертуар. Избранные этюды для виолончели. Тетрадь I.
21. Сапожников Р. Этюды для начинающих виолончелистов (1 раздел).
22. Стогорский А. Этюды советских композиторов для виолончели

соло. Педагогический репертуар ДМШ. I – VII классы. 1972.
23. Сборник этюдов» под ред. Козолупова С. и Гинзбурга. Л.
24. Поппер Д. Педагогический репертуар. Этюды высшей трудности для виолончели. 1984.
25. Пиатти А. «12 этюдов для виолончели», соч. 25.
26. Сапожников Р. «Этюды для начинающих виолончелистов» – 1960.
27. Сапожников Р.«Избранные этюды для виолончели». I – IV классы ДМШ. 1957.
28. Сапожников Р. «Избранные этюды для виолончели» (старшие классы ДМШ). 1955.
29. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. I частьII. 1963, 1969.
30. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. II. 1961.
31. Франком О. «12 этюдов для виолончели», соч. 7.

Пьесы и крупная форма

1. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы, Мл. Кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
2. Антонова Л. Хрестоматия виолончелиста. Пьесы, Ср. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
3. Антонова Л. Альбом виолончелиста. Пьесы, Ст. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
4. Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано. Мл. Кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
5. Антонова Л. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано. Ср. и ст. кл. ДМШ. СПб, Композитор, 2012.
6. Арутюнян А. Экспромт. Пьесы. 5 – 7 классы ДМШ (Под ред. Гинсбурга Л.). М., 1955, 1956.
7. Ариости А. Сонаты для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1972.
8. Ариости А.Сонаты для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1972.
9. Альбом виолончелиста-любителя. Сост. Бендицкого А. Вып. 2. М., 1967.
10. Бакланова Н. - 12 легких пьес для виолончели и фортепиано. М., - Л., 1988.
11. Бакланова Н. Первые уроки. 1977.
12. Баспаев Д.Хрестоматия для баскобыза, виолончели. Пьесы для 1-4

Классов ДМШ. Алматы – 1968г.
13. Баспаев Д.Хрестоматия для баскобыза, виолончели. Пьесы для 5 кл.
Сборник пьес для виолончели и баскобыза. «Мектеп». 1966.
14. Бах И.С. Пьесы. (Пер. для виолончели и фортепиано и виолончельных ансамблей). Сост. Челкаускас Ю. М., 1978.
15. Боккерини Л. Три сонаты. (Обр. для виолончели и ф-но Пиатти А.). М., - Л., 1979.
16. Вивальди А. Концерты № 13, 14. (Переложение для виолончели и фортепиано Ролдугина С.) М., - Л., 1977.
17. Волчков И. Виртуозные пьесы для виолончели и фортепиано. М., 1977.
18. Волчков И. Педагогический репертуар ДМШ. Пьесы зарубежных композиторов. М., 1975.
19. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 1 – 2 кл. ДМШ. Пьесы. Этюды. М., 1977, 1985.
20. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 5 класс ДМШ. М., 1982.
21. Волчков И. Хрестоматия для виолончели. 3 – 5 кл. ДМШ. Концерты I ч. М., Музыка, 2004.
22. Глинка М. Пьесы. Средние и старшие классы ДМШ. (Переложение для виолончели и ф-но). Ред. и сост. Челкаускас Ю. М., 1982.
23. Гарлицкий М. – Шаг за шагом. 1985.
24. Григ Э. Соната для виолончели и фортепиано. М., Музыка, 1995.
25. Жемолдинова Н. Гольтерман Г. Пьесы для виолончели и ф-но 2-4 кл. ДМШ. СПБ, Композитор, 2012.
26. Жемолдинова Н. Гольтерман Г. Пьесы для виолончели и ф-но 4-6 кл. ДМШ. СПБ, Композитор, 2012.
27. Ефремова Л. Пьесы для ансамбля виолончелистов и ф-но. СПб.М., 1987.
28. ЙоваЙорданова. Букварь для маленьких скрипачей.
29. Крейн Ю. Пьесы для виолончели, I – IV кл. ДМШ. (Ред. А.Стогорского) М.,1961.
30. Кассадо Г. Куранты. Виртуозные пьесы. (Сост. Волчков И.). М., 1977.
31. Карш Н. «Пьесы на бис» для ансамбля виолончелей и фортепиано. Вып. II. СПб, Композитор, 2007.
32. Кабалевский Д. - Альбом пьес для юных виолончелистов. М.Советский композитор, 1990.
33. Куус И., Оликова И., Полупан Н. - Хрестоматия для виолончели. 3 – 4 кл. ДМШ. Ч. I. Пьесы. М., 1974.

34. Куус И., Оликова И., Полупан Н. - Хрестоматия для виолончели. 3 – 4 кл. ДМШ. Ч. II. Пьесы, произведения крупной формы, ансамбли. М., 1974.
35. Легкие старинные сонаты: Перселл Г., Дюппор Ж., Экклс Д. (Обработка Моффата) М., 1979.
36. Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано. СПб, Композитор, 2003.
37. Лазько А. Пьесы зарубежных композиторов для виолончели и фортепиано. СПБ, Композитор, 2013.
38. Лазько А. Пьесы для виолончели и фортепиано. Вып. I. СПб, 1995, 1997.
39. Металлиди Ж. Пьесы для виолончели. СПб, Композитор, 2010.
40. Моцарт В. Пьесы. (Обр. для виолончели и фортепиано Челкаускаса Ю). М.,1982.
41. Музыкантов. Рабочая тетрадь раскраска.М., 1987.
42. Металлиди Ж. Пьесы для виолончели. СПб, Композитор, 2010.
43. Моцарт В. Пьесы. (Обр. для виолончели и фортепиано Челкаускаса Ю). М.,1982.
44. Омарова С. К. Пьесы для виолончели и фортепианоЕлмуратаУсенова.
45. Пталова О. Секреты Дилидона. Нотная грамота для маленьких.М., 1987.
46. Полянский В. Виолончелист. Шаг за шагом. 1 кл. Киев. 1990
47. «Пьесы для виолончели или баскобыза с ф-но». Алма-Ата. 1968.
48. Ю.Полянский, И.Романчук – «Виолончелист, шаг за шагом 1 класс». Киев, Музична Украина, 1990.
49. Педагогический репертуар. Гречанинов. 10 пьес для детей. /Ред. Гинзбург. М.-Л., 1980.
50. Пьесы русских и советских композиторов. (Ред. Гинзбурга Л.) М., 1954.
51. Пьесы. Выпуск 5. (Сост. Стогорский А.) М., 1964.
52. Пьесы узбекских композиторов для виолончели и ф-но. М., 1983.
53. Пьесы для ансамбля виолончелей и фортепиано, вып. I, II. (Сост. Ефремова) СПб, Композитор, 2005.
54. Ромберг А. Педагогический репертуар. Концерт № 10. М., Музыка, 1980.
55. Страшникова Ю. Детские пьесы для виолончели и фортепиано. М., 1980.
56. Сапожников Р. Педагогический репертуар для виолончели. (I – IV классы ДМШ). М., 1990.
57. Педагогический репертуар для виолончели и фортепиано 5–6–

7 классы ДМШ. М.,1995.
58. Песнь менестреля. Альбом популярных пьес для виолончели и ф-но. М., 2014.
59. Педагогический репертуар для виолончели и фортепиано. 3-5 классы Детских музыкальных школ. Переложение Л. Файяра. М., 1958.
60. Родионов К. Начальные уроки игры на скрипке.М., 1987.
61. Сапожников Р. Педагогический репертуар ДМШ. Пьесы и ансамбли советских композиторов для виолончели и фортепиано. М., 1987.
62. Сапожников Р. Пьесы русских и советских композиторов. М., 1962.
63. Сапожников Р. Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып.2. Пьесы 3 и 4 кл.ДМШ. М., 1961, 1965, 1967, 1974.
64. Сапожников Р. - Хрестоматия педагогического репертуара для виолончели. Вып. 3. Ч. I. Пьесы для 5 класса ДМШ. М., 1962, 1967.
65. Уткин М. Вокруг света с виолончелью. Вып. 1. СПб, Композитор, 2013.
66. Уткин М. Вокруг света с виолончелью. Вып. 2. СПб, Композитор, 2013
67. Чайковский П. – Пьесы. / (Сост. и ред. Челкаускас Ю.) М., 1984.
68. Шостакович Д. - Пьесы для виолончели и ф-но. М., 1962.